

Na jutrovem.

(Potopisne in narodopisne črtice. Spisal dr. Fr. L.)

asi se mi obnavljajo v spominu, ko mi je potekalo življenje kot mične sanje. Mikale so me igre; mikalo me je letanje po cvetočem travniku in po prijaznih solnčnih gričih; vleklo me je v senčni in hladni gozd, kjer se mi je kazalo vedno kaj novega, poprej skritega; radoval sem se ob bistrem studentu tam doli pod košatimi bukvami in ob čistem gorskem potoku: vse to me je veselilo. A kadar sem slišal kaj o tujih deželah in ljudeh, kadar sem čul pravljice o daljnih krajih, zlasti pa, ko so mi pripovedovali o treh modrih ali kraljih iz jutrove dežele, dalje vse raznovrstne svete zgodbe od egiptovskega Jožefa pa do svete družine, ki je bežala v Egipt: o kako je vrelo v domišljiji o tej čudoviti jutrovi deželi, kako sem gledal ljudi, kako sem ž njimi govoril, kako se mi je zdelo tam vse svetlo, vse lepo! Kako bi neki moglo biti temno tam, od koder prihaja k nam svetloba! In hodil sem na mali griček, kjer je bil lep razgled po prostorni ravani tje do goratega robu ob vzhodu: izza tega robu je zjutraj tako čarobno žarelo, kakor bi bil zadaj velikanski ogenj, čemdalje močnejše, dokler ni priplulo rdeče solnce. Tje bi se povspel, ko bi mogel, tje na jutrovo, kjer

je tako lepo, saj je lepo še naše jutro. Kaj je neki tam? Kako daleč bi moral iti, da pridem na jutrovo? Pravijo, da je tam daleč za morjem, tam nekako, kjer je tudi deveta dežela.

Kdo se ne spominja iz svojih mladih let enakih mislij, enakih želj! V jutrovo deželo mu stavi bujna domišljija vse, kar je lepo, ali drago, ali čudno. Kaj bi tudi ne, saj se seznanimo v prvem krščanskem nauku z jutrovimi deželami, in najznamenitejši verski pojmi, glavne verske resnice nas spominjajo neprenehoma onih krajev.

A mislim, da se ni treba sklicevati samo na te mladostne spomine, važnost jutrovih dežel smo spoznali tudi v šolskem nauku in jo spoznavamo še vedno. Res, da niso dandanes te dežele tako važne kakor nekdanj, res, da zaostajajo za evropskim razvojem, res, da jih je zadela nesreča in jih tlači še dandanes, katera jim ovira življenje in delovanje: toda ne dá se zbrisati, kar je nekdanj bilo, spomin še živi in se oživlja tem bolj, čim dalje se mudiš v onih krajih. Priroda sama že mika potovalca; ljudje se ti zdé morebiti čudni, pa zdé se ti tudi zanimivi, vredni, da jih ogleduješ, opazuješ in se natančno ž njimi baviš. Kolikokrat sem si stavil vprašanje: Kakšni so neki ti jutrovci? Kakšni so oni Arabci, o katerih toliko čitam, čitam prav nasprotno reči: tukaj hvalo, tam grajo, tukaj lepe lastnosti, tam vse slabosti in hudobije?

Kaj bi pravil in popisoval na dolgo, kako me je vleklo na jutrovo! Hvala Bogu, da sem bil tam, in še bolj, da sem tako srečno, zadovoljno in prijetno potoval, kakor si nisem mogel želeli

bolj
neva
je s
vsak
ugoa
neva
O
pism
vrst
času
za č
dela
sodin
drug
živ i
vrač
vsega
podv
kar s
dobit
spoz
kar s
ali v
Nič s
vedo
ki pr
ščave
leden
bi le
bi se
nihče
Ali
onega
vzbuj
želo
gleda
men
seda
si v
a mil
ljud
roman
nikda
potov
živce

bolje! Kar pa je bilo sitnega, hudega, nevarnega, prav, da je bilo tako, saj je sedaj prestano. Kako navadno, kako vsakdanje bi bilo spominjanje na same ugodnosti in prijetnosti brez težav in nevarnostij!

Odkladal sem precej dolgo te potopisne črtice in druge drobnosti raznih vrst, katere sem tam nabral v kratkem času. Dobro je za pisatelja in koristno za čitatelja, da se stvar prebavi in predela, predno se objavi. Zapiske sedaj sodim tako, kakor bi jih bil pisal kdo drugi; spomin je prostejši, a nič manj živ in krepak kakor takrat, ko sem se vračal domov, in notranja ljubezen do vsega, kar sem nabral tam, ta se je podvojila: neizmerno drago mi je vse, kar sem tam opazil, gledal, slišal, pridobil. Ako mi je že sploh vsako zrnce spoznanja neprecenljivo, koliko bolj to, kar sem si pridobil z nekoliko težavo, ali vsaj po tako gorkem hrepenenju! Nič se ne čudim možem, ki gredó iz vedoželjnosti na dolga in nevarna pota, ki prebrodijo morja in prehodijo puščave, ki presekajo gozde in predró ledeno skorjo severnega morja: čudno bi le bilo, ko bi takih mož ne bilo in bi se takih del, takega preiskovanja nihče ne lotil.

Ali mi je treba še le razkladati namen onega potovanja in nagibe, ki so me vzbujali? Vleklo me je v sveto deželo, pa nisem hotel prezreti Egipta; gledati sem hotel zgodovinske spomenike, pa nisem hotel biti slep za sedanjost; opazovati sem hotel in si v spomin vtisniti znamenite kraje, a mikalo me je jednako tudi tamošnje ljudstvo; hotel sem opraviti pobožno romanje na svete kraje, a ni mi izginil nikdar izpred očíj vednostni namen tega potovanja; hotel sem ozdraviti bolehné živce in pretegniti premrle ude, a prav

ob istem času sem nameraval prav krepko delovati in porabiti vsako minuto za delo, za učenje. In verjemi, dragi čitatelj, da se dá prav s potovanjem vse to družiti! Prav to mislim je prava modrost našega življenja, da znamo razne stvari, ki imajo v sebi kaj dobrega, umno družiti in spajati v jedno. Tako se obvarujemo jednostavnosti, tako ustrezamo Bogu in svetu, sebi in drugim ljudem.

Zato prosim dragega čitatelja, naj tudi po tem načinu in s tem merilom sodi in meri moje črtice. Ko bodem pripovedoval razne stvari iz Egipta, bolj ali manj posvetne, resnobne in šaljive, stare in nove, naj nikar ne reče: »To ti je pravi romar! Muhe hodi lovit tje v Egipet, ki je tako malo vreden, da ga je Mojzes tepel z deseterimi šibami! Molil naj bi bil, molil, ne pa zijala prodajal!« Glej, dobri Bog je najprej izraelsko ljudstvo poslal v Egipet, da je tam nekako hodilo v šolo 430 let, in potem je celó Zveličarja tje privêdel. Nikar ne bodi tako hud na posvetnost in posvetnjake! Saj nas je Bog vse ustvaril posvetnjake, in treba je le, da smo dobri posvetnjaki, ki damo Bogu, kar je božjega, a tudi ljudem, kar je njihovega. Radoveden sem res, opazujem neizrekljivo rad, tudi poslušam z veseljem, pa vest mi pravi, da o tem bodem Bogu lahko odgovarjal. Kar mi je on dal, tega nečem zakopati v zemljo. Zato se hočem prosto gibati vpričo dragih bralcev in poslušalcev, odkritosrčno hočem pripovedovati, kar sem videl, slišal, izkusil, čital, mislil in še sedaj mislim.

Le urno skoči, pogumni čitatelj, v moj čoln, da se popeljeva na ladijo in potem naprej, naprej proti jugu, kamor leté lastavice v jeseni in brodiijo žrjavi!

Odrin', odrin' le lad'ja preč!

Opomnim naj še to, da si ne nakladam nikakega posebnega reda, ako tudi ne bode popisovanje neredno.

Danes tukaj, jutri tam je potnik v tujini, tako je tudi opisovalec lahko sedaj v mestu, potem na kmetih, kmalu v palači in hitro v svetišču, sedaj v sedanjosti, potem v preteklosti. Kdor hoče Egipet umeti, poznati mora vsaj nekoliko njegova zgodovino. Treba se bode ozirati tudi v preteklost, da bomo umevali sedanjost.

Pa skoro že predolg je ta uvod. Zanimimo torej!

I. V Aleksandrijo.

»Kdo vé, bomo-li jutri v Aleksandriji, ali ne? Kaj lahko se nam vreme še bolj skazi, in potem se bomo zibali zopet jeden dan na nemirnih valovih.«

»Upajmo, da bode jutri boljše, saj je veter že precej ponehal. Kolikor vem, ni posebne nevarnosti pred Aleksandrijo, in morje pravijo da je mirnejše v zahodni strani delte, kakor na vzhodni. He, jutri bodo zopet trda tla pod nogo, naveličal sem se do grla neprestanega, neradovoljnega plesanja!« — V tem zmislu sem se razgovarjal v mali družbici na ladiji »Thalia« neki večer proti koncu meseca februarja. Bilo je že po osmi uri, in tedaj so bili potniki že popili svoje čašice čaja; nekateri so se pripravljali k počitku, le malo pa jih je bivalo na bôku, to je na zgornjem prostoru ladije, ki je na okoli obkrožen z močno ograjo. Na krovu pa ni bilo nikogar; ladija se je vendar le preveč zibala, in ker je bil krov precej visok, bilo je na njem neprijetno. Tudi je brila še nekoliko mrzla burja, zato smo se potikali rajši spodaj v zavetju zgornjih kabin. Imeli smo prejšnja dva dneva dosti nepovoljen vihar, ki je močno razburkal morje. Sukali smo se

med valovi prav pošteno, ladija jo je rezala kar naprej, bodisi da je šla navzgor ali navzdol, bodisi da se je nagnila na desno ali na levo. Kajpada večini potnikov ni bilo to prijetna šala. Največ jih je bilo na posteljah, nekoliko jih je tavalo semtertje, le malo jih je bilo vrh ladije. Bili smo še slabše volje zato, ker so nam mornarji napovedovali, da bode precej težko ali do cela nemogoče priti v luko aleksandrijsko, in da bode zatorej treba ostati zunaj na prostem morju.

Prav o tej stvari smo se pogovarjali nekateri potniki poslednji večer pred izkrcanjem. Na ladiji se tako lahko, tako hitro napravi in sklene prijateljstvo, kakor se tudi hitro razdere. Kar jih zna jeden jezik, tisti so si nekako bližnji, ako so tudi druge razlike še tako velike. Na ladiji vlada velika »strpljivost« v verskih rečeh: katoličan in protestant, kristijan in jud, kakor tudi mohamedan — vsi gredó pod jedno streho ter ravnajo vsak po svoje, ne da bi se kdo zaradi tega čudil ali vznemirjal. Tako se je bil tudi meni pridružil neki protestantovski sluga, ki je bil jako dobra duša, in dasi je poznal moj stan, vendar je jako prostodušno pripovedoval o svoji nemški domovini, o svoji gospôdi, ženi, o otrokih, ki mislijo sedaj nanj doma. Jednako sem se seznanil tudi z nekaterimi drugimi, da je bilo dovolj zabave. Vsakdo pripoveduje najrajši o svojem življenju, o svoji družini, ako jo ima, posebno rad o svojem potovanju, mornarji pa o viharjih, katere so že prebili. Prav prijeten je tak večer na ladiji.

Kakor lezejo po dežju gliste iz tal, tako lezejo na ladiji potniki zjutraj pod milo nebo. Nekateri so mršavi, drugi zaviti, tretji lazijo počasi, drugi zopet korakajo urno sem in tje, kakor bi šlo za stavo. Sicer pa je treba bežati sedaj

v ta, sedaj v oni kot, zakaj zjutraj se na ladiji vsa zgorenja površina umije, pa jako krepko: vse se polije ali poplavi z vodo, da odnese pepel, prah in nesnago. To je drgnenje in pometanje, da bi bilo za marsikoga, slugo ali služkinjo, res poučno. Kako se človek naužije zdravega, čistega zraka, prišedši iz zaduhlih prostorov! Da, zdravi, krepilni morski zrak, to je najbolje, kar ti ponuja vožnja po morju in zaradi česar je taka vožnja večinoma jako zdrava. Res je, da se v nekaterem želodcu nekoliko prevrne, pa kaj za to!

Vprašajmo drugega kapitana tam le, ali bomo šli na suho? Pové nam, da skoro gotovo. »Je-li še daleč do Aleksandrije?« »Tri ure.« — Ho, v treh urah torej, pa stopimo na suho! Živela Afrika! Kdaj jo pač zagledamo?

Malokdaj sem tako natezal svoje oči (mimogredé omenjam, da si jih nisem od orla izposodil), kakor tedaj. Na nov svet priti, to ni kaj vsakdanjega. Res sem se učil od starih modroslovcev, kako treba biti človeku vedno mirnega duha, a ne morem si kaj, da sem tako radoveden in radoviden. — —

»Kaj pa to? Tam-le na jugovzhodu je neka temna točka.« — O, že vem, to je aleksandrijski svetilnik, to je znani »pharus« ali »faro«, kakor pravijo Lahijci, stolp, na katerem gorí jako močna luč mornarjem v znamenje, kadar prihajajo ali pa mimo vozijo po noči. Tam je torej Aleksandrija, tam prvi kos Egipta — Afrike, ki ga bom videl.

Nenavadno čustvo prešine človeka ob taki priliki. Dasi ne sanjarim po navadi in mi moj razum rad razpodi vso domišljijo, kakor bi vliil nanjo mrzle vode, vendar cenim taka čustva, ki se vzbudé ob slovesnih trenutkih. In prav tukaj, v pričo slavnega mesta Aleksandra Velikega, me je obhajalo marsikaj, kar

sicer spi mirno v duši. Koliko jih je upiralo oči meni jednako na aleksandrijski svetilnik! Koliko najvažnejše zgodovine se je razvilo ob tem obrežju! Iz Egipta se je širila prosveta med Grke, saj so se ti hodili učiti k starim Egipčanom. Po Aleksandru Velikem je bil zopet Egipet, recimo rajši Aleksandrija, središče vse tedanje omike do petega ali šestega veka po Kristusu. Kako je vleklo od nekdanj razne narode v to deželo! Koliko velikih mogočnjakov je prišlo, da bi si jo podvrgli! In tudi dandanes se prepirajo vélike vlasti za Egipet. Vpričo tako važnega kosa zemlje bi se tudi marsikdo drugi dvignil na višje stališče, kaj še le jaz, ki sem imel od tedaj posebno zanimanje za to deželo, odkar sem slišal o svetih zgodbah in odkar sem ogledal prave »egiptovske sanjske bukve«!

Naša ladija je urno plula proti svojemu namenu, zato se je hitro odkrila tudi zemlja — dolga rjava ali temna proga. Gledal sem in gledal ter pošiljal pozdrave deželi nâd, domišljij in srčnih željâ. Ker smo se nadejali, da stopimo kmalu na suho, pripravljali smo se za odhod. Tudi jaz nisem hotel biti med zadnjimi in zato sem uredil svoje stvari. No, kovčeg je bil dobro izdelan in premočen, pa tudi umazan. Pa nič ne dene, saj tukaj ni tako, kakor v Ljubljani, kjer bi se mi vse čudilo zaradi take prtljage. Suknjo, knjige (z arabsko slovnico vred), fotografični aparat — vse je bilo treba pripraviti, da bi me Aleksandrija ne prehitela. In res še predno sem bil spravil vse v red, povedó mi, da že gremo v luko. Živio! Naglo na krov! Ha, to je Aleksandrija! Lep prizor! Mesto se razteza daleč proti vzhodu, ne pa v višavo. Le mali grič nad mestom, »trdnjava Napoleonova«, dviga se nekoliko kvišku. Luka, v kateri

so ladije, zavarovana je dobro, da ne more viharno valovje prodreti vanjo. Primerjal bi jo razpetima in proti sebi obrnjenima rokama, katerih jedna (desna) molí dalje naprej kakor druga. Jako močan je nasip na levi (če greš v lukó) in njegov konec je utrjen z velikimi skalami. Brez števila ladij stoji v lukí, jambori molé kvišku kakor palice na fižolovi njivi, črni dimniki so nagnjeni proti zadnji strani, kakor človek, ki se »postavlja«, zastave plapolajo: kak ponos je taka ladija — za onega, čigar je! Zdi se, da so ta velikanska telesa okorna, a vendar, kako urno in hitro se sučejo in gibljejo! Med velikimi ladijami švigajo mali čolni sem ter tje.

Ali pa smemo v lukó? No, skoro pozabil sem povedati, da se je precej daleč na morje nam naproti pripeljal »pilot«, t. j. mornar, ki pride iz luke na vsako ladijo, da jo popelje — rekli bi »uvede« — vanjo. Torej smo že smeli.

Dasi so se gibali čolni na vseh straneh, vendar so bili*za sedaj nepotrebni, zakaj ladija je šla prav do brega, kjer so takoj deli nanjo most — da stopimo kar naravnost na suho. Vrlo! kako prijetno in lahko se pride včasih po morju do namena! Koliko razlike! Pred par dnevi nas je metalo, da se je vrtelo v glavi, a sedaj bi se vozil lahko na vozu ali pa jahal z ladije naravnost na suho.

Mnogo sem čital, kako sprejmejo Arabci tujo ladijo, kadar pride v vzhodna pristanišča srednjega morja. Čital sem, kako je nadležno potnikom nasilno vedenje burnih Arabcev, kako se med seboj kregajo in včasih skoro stepó. No, bal se nisem prav nič takega sprejema, ampak težko pričakoval trenutka, da pridejo, da jih vidim, opazujem prav blizu, vidim po obrazu in slišim njih jezik. Tukaj so! Kako mrgoli vse ob lepem obrežju, kako se pori-

vajo po mostu — sedaj so že na ladiji! Rad priznam, da so mi ugajali na prvi pogled. Kdor je potoval po Laškem, vé, kako majhne postave so večinoma Lahí. Veliki, visoko vzrastli ljudje so skoro redki. Ako je tako še dalje proti ravníku — mislil sem si skoro — kako majhni so še le v Afriki, pravi pritlikavci! A tu vidim velike, krepke, gibčne postave, da je bilo veselje gledati jih. Na glavi imajo bel ali pisan lahek turban, ali tarbuš, (t. j. rdečo, precej visoko in šiljato čepico, kar imenujejo pri nas fes), ali pa malo belo čepico; obleka nima posebnega kroja in se dá najbolje popisati, če jo imenujem dolgo srajco; na nogah so ali bosi ali pa imajo lahke, rdečkaste opanke: to ti je oprava postrežčkov, ki so prišli na ladijo. Pač je bilo tudi dosti takih, ki so bili napravljeni po evropsko, a za tiste se nisem brigal. Tu so začeli vabiti v hôtél Abbat, tu v druga zavetja vse vprek, da se marsikateri potnik ni mogel odločiti. In kar nakrat si lahko slišal skoro vse evropske jezike. Oni nabiralci za hôtele so mi najbolj zoprni. Vsak hôtél ima take ljudi, katere pošilja na kolodvore ali pa na ladije, da ujamejo potnikov, kolikor morejo. In ono sladkanje, obetanje, hvalisanje ti mora presedati. Vesel sem, da sem se jih v obče še dosti krepko odkrižal — izvzemši jeden slučaj, o katerem bodem pozneje pripovedoval — in ohranil zlato slobodo. Zakaj oni nabiralci pripravijo potnika res v sitno sužnost. Tem ljubši pa so mi bili oni egiptovski nabrežniki, ki so se nas lotili sicer nekoliko trje, a tem bolj naravnost in preprosto. Hej, ta-le te že ima! Kako te gleda, kakor bi bil dušeslovec, in nič ne poveša očij! Šment, ni napačna postava! Še višji je, nego sem jaz, dasi nisem majhen, pa kak korenjak!

Ni debel, ni neokreten, ampak tenak in živahen. Kako žive oči! — V trenutku sem vse to opazil in tudi še gledal njegove zobe, zakaj mati ga menda ni učila zapirati usta: prav čedni, svetli in močni so. A sedaj-le te nagovori, sedaj-le pokažeš, če znaš kaj arabščine! A bes te lopi, kako govori! Nisem vedel, ali bi se smejal ali jezil, ko je lomil francoščino in laščino, da je bilo joj. In kako mu je grčalo v grlu! Dasi me je zanimal, vendar mu nisem hotel izročiti niti sebe, niti prtljage, ampak čakal, da se ladija malo izprazni. Pričakoval sem, da pride neki znanec, kateremu sem bil priporočen pismeno, ali kaka druga od njega poslana oseba, kateri bi mogel zaupati. A oni človek ni šel tako hitro strani, marveč prav stanovitno ostal pri meni. Prav tako stanovitno se mu pa tudi jaz nisem hotel udati, in naposled me je le pustil. Izkusil sem takoj, da se na ta način najlože iznebimo nadležnega človeka. A drugi so delali drugače: vpili so, kregali se in jezili, rabili v raznih jeziki izraze, s katerimi se ljudje podé od sebe, a Arabcev ni to prav nič bolelo.

Mirno sem slonel ob robu ladije in še vedno čakal, motreč živahno gibanje, opazujoč skoro nepremično to čudno ljudstvo, ki mi je prišlo danes prvič pred oči. Kako vse drugačno je, kakor so naši ljudje! Gibanje, govorjenje — med seboj so govorili arabski — vedenje, vse to ima drugačen značaj kakor pri nas. Ko to premišlujem, predstavi se mi mal mož v jutrovski spodnji obleki, z evropsko vrhno suknjo in z belkastim turbanom na glavi. Postave je bil precej majhne, imel je srednje dolgo brado in primerne brke, po starosti je bil nekako petdesetak. Govoril je laško in omenjal nekaj o sv. Katarini. Pogledam

ga debelo, kaj neki hoče s sv. Katarino, a naposled spoznam, da govori o samostanu sv. Katarine. »Jaz sem iz samostana sv. Katarine«, pravi mi. »Ta je lepa«, mislim si, »ako so tukaj frančiškani tako oblečeni, kakor si ti. Res nov svet«! A vse se pojasni naposled, in tudi to se je pojasnilo, da je bil namreč naš možiček le nekak postrežček ali pooblaščenec samostanski. Hodi namreč na ladije, da sprejme kakega došlega frančiškana ali kakega drugega potnika ter mu pomaga v prvih težavah po izkrcanju. Dokazal je pa to z majhno deščico, katero je imel obešeno na prsih in na kateri je bilo napisano ali našito — ne vem — »S. Caterina«. Sedaj jo udarim za njim in še dva druga potnika z menoj; prtljago smo izročili kar urno prvemu možaku, ki je bil poleg nas. — Na trdnih tleh smo — pa kaj je to? Saj se vse giblje in maje, kakor bi se tla zibala? No, tla so bila mirna, a živci so bili jako razdraženi, da se mi je tako zdelo. Po nemirni vožnji občuti potnik vselej tako slabost še dalje nego jeden dan. Tudi meni se je tako godilo.

Za Mustafu, tako se je zval naš vodnik, gremo na carinski urad, kjer smo vse opravili urno, potem pa poiščemo voz in oddrdramo po aleksandrijskih ulicah. Hvala Bogu, sedaj smo tu, na klasičnih tleh. Bili smo dobre volje; jaz sem gledal na desno in levo, kakor bi šlo za stavo, naš Mustafa se je po malem nazaj oziral in smehljal zadovoljno v svojo brado. Bil je dober človek ta Mustafa, če tudi je bil mohamedan. Morda je pa kaj drugega vzbujalo njegovo zadovoljnost — in mislim, da sem jo pogodil, ako pravim, da je gojil sladke nade o obilnem »bakšišu«. Saj je prvi pozdrav jutrovcev došlim zapadnim potnikom: bakšiš!

(Dalje.)

Ocvirke, mast in goščo vso
 Berač pojé, škrat pa vodó.
 Še skledo včasih mu odmakne,
 Da škrat pod skledo žlico vtakne.
 Kdo čudil bi se, da je škrat
 Postal ves mršav, suh, ploščnat,
 Ko vse jedi berač mu zblodi
 In ga trdo za sabo vodi . . .
 Ni temu škrat prišel na sled,
 A ves slaboten, gladen, bled
 Spregleda, dá nazaj besago,
 Češ, da ni on za to prtljago,
 Da on ni za beraški stan,
 Kjer gladno strada noč in dan.
 »Povej, berač, za drugo družbo,
 Povej za bolj pošteno službo!

Beraštva že imam dovolj,
 Naprej me vleče bolj in bolj,
 Da razven vaše goljufije
 Spoznam še druge hudobije.
 Da me boš pomnil ti, berač:
 Jaz sem iz pekla, škrat, rogač;
 In tebe lahko bi pograbil,
 Čeprav bi grehov pol pozabil.
 Pa kaj z beračem bi počel,
 Saj on še bolj, ko jaz, je zrel.«
 »Prav, prav«, berač z rokó po bradi
 Ljubkó rogača brž pogladi.
 »Tam v bližnjem selu je krojač,
 Češ biti njemu pomagáč?«
 Brž škrat gre iz beraške družbe,
 Hití iskat h krojaču službe . . . (Dalje.)

Na jutrovem.

(Potopisne in narodopisne črtice. Spisal dr. Fr. L.)

(Dalje.)

II. Črtice iz Aleksandrije.

ko pogledaš na zemljevid, zdi se ti Aleksandrija precej daleč od Ljubljane. Posebno morje te navdaja z nekim strahom, in misliš si: »Tje pa že ne grem, v Aleksandrijo me ne bode nikdar«. No, v istini ni taka stvar, priti v Aleksandrijo: ako utрпиš nekoliko več nego sto goldinarjev za vožnjo in šest dnij časa, pa lahko obiščeš to mesto. Saj vozijo ladije z vseh strani v to veliko pristanišče, in vožnja na ladiji je večinoma — vsaj v gorkem času — prijetna.

Kaj pa neki ponuja Aleksandrija, kar bi zanimalo čitatelja? Nekateri obiskovalci so mi pravili in v nekaterih potopisih sem čital, da je v tem mestu kaj malo posebnostij, zaradi katerih bi se bilo treba tukaj muditi. Jaz pa rad pri-

znam, da mi ni bilo dolg čas one dni — kajpada jih ni bilo mnogo — katere sem prebil v tem mestu; zanimivostij se dobi povsodi, če si jih potnik le hoče ogledati. Res je Aleksandrija danes večinoma mesto nove dôle, sezidano tako, kakor so zidana evropska velika mesta. Toda treba je iti nekoliko iz mesta na zunanje strani, takoj opaziš drugačna bivališča, drugačno življenje, drugačne prizore.

V Aleksandriji se druží zapadno življenje, zapadna olika z jutrovskimi posebnostmi in navadami. Saj drugače tudi ne more biti. Tudi neuk Slovenec je slišal že večkrat ime tega mesta, kar je znamenje, da nekoliko tudi naši kraji občujejo ž njim. Toliko bolj še drugi, ki imajo živahnejšo kupčijo, kakor mi. Iz naših krajev gre v Aleksandrijo posebno les, zelje in pivo; iz drugih

prihaja razno drugo blago. — Kadar pridem v kak tuj kraj, polasti se me nekaterikrat čudna otožnost, rekel bi, domotožnost, češ, tako sam sem tukaj, tako sam. V Aleksandrijo sem prišel tako, kakor bi prišel domov, morebiti zato, ker sem tako dolgo hrepnel po jutrovih deželah. Prvi pogled na mesto mi ni kazal sicer posebne krasote, ker je bilo vse blatno in precej umazano. Prejšnje dni je deževalo, in v Egiptu je doma blato, to sem še pozneje dovolj izkusil. Po nekaterih ulicah je šel voz po trdem tlaku, a ne povsod, skoro bi dejal le v malem delu, ali celo v najmanjšem delu mesta. Drugodi so ceste in ulice sicer precej široke, za tlak pa je nekaj skrbel Nil, ki je tudi nanosil blata. Ker že govorim o egiptovskem in Nilovem blatu, povem kar tukaj, da je drugačne zmesí in drugačnega »testa«, kakor naše blato. Naše je mehko in prhko. Če si obleko oblatis, potem posušiš, treba samo nekoliko pomencati, da se strjeno blato razprši kot prah. Toda egiptovsko blato je posušeno trdo in klejasto, kakor apno. Dokler je deževalo, imel sem vsako jutro pri snaženju dovolj prilike opazovati naravo tega blata, pa tudi vaditi se v potrpežljivosti. Nekoč sem jahal v Kajiri med dežjem, ogrnjen s toplo suknjo, na potrpežljivem oslu dolgo časa semtertje po ulicah. Drugi dan so se poznali krepki sledovi oslovega otepanja in raznega štrbunkanja na moji suknji in drugi obleki v taki meri, da bi bil rabil klešče, ko bi jih bil imel. Z raznim pripravnim in nepripravnim orodjem sem obdeloval suknjo samo skoro dve uri, če ne več. Tako je egiptovsko blato. Zato je prav pametno, da delajo domačini svoje uborne koče ali »luknje« iz blata.

Pa poglejmo malo tudi kvišku ob hišah! V notranjem mestu, koder smo

se najprej vozili, videl sem prav lepe in visoke hiše z velikimi okni in več nadstropji. Pri tleh so skoro same prodajalnice. Napisi nam pričajo, da so prodajalci izmed raznih narodov. Jako veliko je grških, morebiti večina, mnogo je angleških; potem je veliko francoskih, vsaj poleg drugega napisa se čita večkrat francoski napis; tudi laški se nahajajo, nemškega pa nisem videl nobenega, kakor tudi ne slovenskega. Ko bi jaz bil tamkaj kupec, takoj bi napravil slovenski napis: zvedeli bodete kmalu, zakaj.

Ulice niso posebno pravilne, pa tudi ne nepravilne, tako bi dejal nekako je, kakor v Trstu. Izgubiti se ni lahko, ako hočeš paziti.

Dasi novinec radovedno gleda vsakovrstno blago, ki je razstavljeno po zaprtih in odprtih prodajalnicah, vendar ga mikajo še bolj razni prizori, ki so zanj bolj ali manj novi. Tako je bilo z menoj. Med moško in žensko gospodo in med navadnimi preprostimi ljudmi, ki so oblečeni popolnoma po naše ali po evropsko, srečaš mnogo domačincev, zlasti felahov ali kmetov in pa mohamedank, ki ti vzbujajo pozornost. Domačini moški, katerim navadno pravimo Arabci, imajo ali samo fes, kakoršnega imajo sicer tudi tujei jako radi, ali pa imajo okrog fesa ovito nekako ruto, neki ovoj, kar se imenuje turban. To pokrivalo je razširjeno po vsem jutru: pravijo, da je jako pripravno, ker je lahko in v vročini hladno. Ne morem reči, je-li tako, ali ni. Vendar imajo tudi naši klobuki več dobrih lastnostij, katerih nimajo turbani; jedna je vsekako ta, da obraz spredaj in posebej oči prijetno senčijo in vid varujejo. Oni močni in svetli žarki jutrovskega solnca prihajajo turbanovcem naravnost v oči in kvarijo vid. Sicer — pa vsakdo po

svoje. Jutrovci že vedó, zakaj je turban dober, vsaj po ceni je: srednje dolga ruta, ki se tako zloži, kakor jo zložé otroci pri igrah, ovije se okoli glave, s koncem pa trdno zatakne, pa stoji turban na glavi. Večkrat sem gledal, kako so si ovijali moški turban okrog glave, in zdelo se mi je to povijanje nekam mehkužno, žensko. Kajpada sem se spominjal, kako devajo pri nas ženske na glavo ruto, in pa, kako povija mati malega otročiča. Pa tudi v istini je turbanata glava večkrat kakor otročičeva, zakaj — gola je. Kaj praviš, gola? čudi se mi morebiti preprosti bralec. Da, gola, ker mohamedanec si daje glavo do golega obriti, tako, kakor naš Slovenec — če ni gospod ali vsaj gosposki — brado. Ako bode čas, stopila bodeva o priliki v jutrovske brivnice in si ogledala, kako se po mohamedansko ali turško brije.

A tudi pri ženstvu zapazi potnik marsikaj, česar ni v Evropi videl. V Aleksandriji je pač skoro največ ženstva oblečenega po evropsko. A kmalu sem srečal tu pa tam po ulicah ženske z onim čudnim, skoro smešnim zagrinjalom na obrazu, katero je videl bralec poslednjič na naši sliki. Po zapovedih in šegah mohamedanskih mora biti žena po obličju zagrtna, kadar se očitno pokaže. Da pa vendar vidi, narejeno je zagrinjalo od očij doli, včasih jako dolgo, da se izgublja pod zgornjo obleko. Pritrjeno pa je zgoraj na nekako cev, ki sega navzdol čez čelo do nosa. Ta cev me je jako zanimala. Navadno je narejena iz medi in ima po dva ali tri obročke na okrog za olepšavo. Premišljal sem, čemu bi neki bila ta cev, in si razlagal tako-le: Ta cev drži pajčolan ali pregrinjalo, da ne zdrkne prenizko po obrazu; potem je jako pripravna za to, da odvaja slabo sapo, ki

prihaja iz ust, kakor dimnik po naših hišah; naposled pa se zdi to ženskam lepo in to je menda zanj najvažnejši vzrok, zakaj ničemernost je prav tako znana in priljubljena Egipčankam, kakor drugim Evinim hčeram. Pregrinjalo čez obraz je črno, kakor je tudi navadno črn plašč ali velika halja, katero imajo čez glavo in ki prav lepo ogrinja celo postavo. Spredaj pa pridržujejo prav spretno svojo haljo, da lahko gredó, ali tudi zavijajo, kar nesó v rokah. Če nimajo črne obleke, imajo vsaj temno, nekoliko pisano ali progasto. Okrog vratú imajo jako rade nabrane razne peneze ali denarje, na rokah pa zapestnice, po jedno ali več. Male obročke cenijo ženske na jutrovem tako, da jih imajo tu pa tam celó na nogah, kakor so jih imeli nekdanj v davnem času tudi naši ljudje. Prav mično je, kako gledajo temne oči nad črnim zastorom v beli svet. Spodobno pač je za žensko mohamedanske vere, da obrne oči in obraz v stran, ako sreča moško osebo. Ako sročja pa tujca, kristijana, obrne jih v stran že zaradi strahú, ker se boji, da ne bi škodoval »zli ali hudi pogled«. Prav na smeh mi je šlo, kadar sem srečal sam ali v družbi tako žensko, ki je obrnila obraz na drugo stran. Mislil sem si: »No, ti božja stvar, mi te že ne bodemo očarali, in tudi ti ne nas.« Da je v takem vedenju nekaj vspodbudnega, dejal bi, neki glasen opomin nam kristijanom, kdo tega ne čuti!

Drugo posebnost sem tudi prvič videl na obrazu: mazanje s temno, posebno zeleno barvo nad obrvmi, pod očmi in na bradi. To navado imajo felahinje, to je žene s kmetov zunaj mesta. Te nimajo zakritega obraza, zato si ga onečedijo (same si mislijo, da ga polepšajo) z nekaterimi znatnimi pikami. Najbol

znatne in debele pike si naredé na bradi; nad in pod očmi se barvajo menda zato, da so oči bolj krepke. Obrvi si mazati ali črniti, to je že jako stara navada pri vzhodnih narodih. Nisem slišal, da bi se to mazanje zdelo lepo Evropcem, slišal sem pa, da Arabcem naša bela barva ne ugaja: tako različni so okusi.

Čudno je na mohamedanskih ženskah tudi to, da niso v drugih ozirih tako sramežljive, kakor bi človek sodil po njih zakritem obrazu. V mestu so imovitejše jako dobro zahaljene, a v predmestjih in zunaj mesta se opaža precejšna nagost, prsi so z nekako srajco le nemarno zagrnene. Kar je pa krščanskih žen in deklet, oblečene so spodobno, kakor pri nas.

Bralec vidi, da se pečam najrajši z ljudmi. Zakaj bi se mi ne zdeli imenitnejši, kakor hiše in ceste! Pa te še pridejo na vrsto.

Naš voz je drdral proti frančiškanskemu samostanu ali k sv. Katarini. Prišli smo nekako v sredo mesta, do odprtega prostora, dosti ličnega trga, na katerem je tudi lep nasad, t. j. nekoliko dreves, akacij in pa pritlično zelenje. Lepo pročelje ima cerkev s samostanom. Držita se drug drugega. Stolpa, ki se dvigata na prednji strani cerkve, nista sicer visoka, a vjemata se prav lepo s celo stavbo. Ob stojimo pred velikimi vrati. Sprejme nas jako mogočna veža, pozdravi nas vratar in ne vem še kdo, odložimo svoje stvari, oddahnemo se, ozirajoč se h krati na desno in levo, češ: kakšno je vse to in, ali je tako, kakoršno smo si mislili?

Ko bi hotel pisati o prijaznosti, katero so nam trem potnikom skazovali v samostanu, o ljubeznivosti cele samostanske družine in posameznih udov, o njih postrežljivosti, o posameznih po-

govorih, ne bi končal kmalu tega spisa. Zato je treba v manj važnih rečeh truditi se, da več zamolčim nego povem. Vendar v obče moram vsaj nekoliko povedati o bivanju v tem kraju mirú, tihote in dela, ker je vsaj za-me bilo jako važno.

Došli smo trije potniki v družbi, kakor smo vsi trije skupaj bili odrinili iz Ljubljane. Jeden je bil mašnik frančiškanskega reda in romar, drugi pa brat istega reda, ki je bil na službeni poti v sveto deželo. Torej je prav naravno, da smo bili, kolikor nam je kazalo in kolikor je dopuščal naš namen, v družbi. Ona dva sta šla v samostan kot domačina, jaz pa kot gost ali tujec. In vendar nisem bil sprejet kot tujec, ampak popolnoma kot domačin, kakor bi bil že davno v njih družbi. Kmalu se je dobila soba, vanjo so postavili prt ljago — ni se bila izgubila nobena stvar, le jaz sem morebiti kaj vsejal — in bil sem lepo na varnem in ljubeznivem kraju. Kako visoka soba! V boljših stanovanjih imajo po Egiptu povsodi visoke sobe zaradi vročine, ki bi bila v nizkih stanicah neznosna. Kako veliko okno, kako prijazen razgled na vrt! In rastlinstvo ima drugačen značaj, kakor pri nas, tako je, kakoršno imamo v cvetličnjakih. Pozdravljena veličastna palma tu v svoji pravi domovini! Pa dobri menihi tudi vedó, da je treba želodecu krepčila: črna kava — ta na vzhodu neizogibna pijača, mi je prišla na pomoč. Ne vem, kateri naši pijači bi primerjal kavo na vzhodu. Rekel bi, da postrežejo ljudje tam tako radi in tako pogostoma s črno kavo, kakor pri nas z vinom, toda ne bi bilo resnično, ker pri nas ne morejo tolikokrat postreči z vinom, kakor tamkaj s kavo.

Kako polno čustev je bilo srce v cerkvi, v tako lepi in veličastni cerkvi

sv. Katarine! O, v cerkvi je katoličan res kakor doma, kakor v svojem domačem svetišču, med domačimi ljudmi, in bodi si tudi v daljni tujini. In tu sredi neprestanega gibanja, sredi mogočnega mohamedanstva, sredi nebrzdanih človeških strastij — stoji katoliška cerkev s svojo neizrekljivo milobo, tihoto, z znamenji, kakor si jih gledal iz mlada, s predmeti, katere dobro poznaš: o stokrat mi draga cerkev tu na afriških tleh!

Hodil sem po cerkvi, ogledoval si vse posameznosti in beležil znamenitosti v zapisnik. Spremljal me je neki vljudni laški pater in mi razlagal to in ono, kar je bilo vredno ogledati si. Ali naj pogledam natančneje v zapisnik in povem kaj iz njega milemu bralcu? I saj je še čas za to! — Sedaj me opomni prijazni spremljevalec, da smo že jako dolgo v cerkvi, in da nas kliče zvonovo znamenje k obedu. Mislil sem si, da bodem tudi jaz sedel med samostansko družino: toda naročeno je bilo tako, da jaz kot posvetnjak sem gost, naj sem torej v drugi obednici, jeden izmed patrov pa naj mi bode v družčino. In tako se je zgodilo, s čimer sem smel biti po pravici jako zadovoljen.

O kolikokrat si mi pred očmi, ti vrli slovanski brat, blagi češki pater, ki si mi bil odločen za družabnika, ki si mi ljubeznivo pravil toliko o sveti deželi, o Egiptu in drugih za-me znamenitih stvaréh! Kako hitro sklenejo jednako-misleče duše prijateljstvo, in menda se ne motim, ako mislim, da tudi vrlega mladega patra Hermesa spomin prihaja pogostokrat čez morje in hiti po malem postanku v Ljubljani tje gori v češko domovino. Saj samostansko zidovje ne zapre gorke ljubezni do domovine, o čemer sem se na vzhodu večkrat prepričal, marveč jo oblaži in očisti. Koliko

hvalo sem dolžan temu možu, da sem se mogel neznanec gibati po Aleksandriji! A tudi tebe ne zabim, ti frater Neapolitanec, pravi Izraelec brez zvijače, ki si mi tolikrat z najboljšimi rečmi postregel, in se potem v svojem jeziku šalil, da je bilo kaj smeha. Spoznal sem ga pozneje tudi kot orgljavca in imel nad njim še večje veselje. Vedi Bog, je-li bil kdaj žalosten ta vrli možiček! Kar se mu kje pokaže ali ponudi, vse ima zanj kaj šaljivega.

A skoro bi se zdelo komu, da sem neolikan, češ, ta človek je pridrl tu sem, ne da bi vprašal, sme-li, ali ne. No, ni bilo tako. Gospodarja ali prednika smo prav hitro poiskali in se mu predstavili, a le jaz ga še nisem predstavil svojim čitateljem, hoteč jih poprej zabavati z drugimi rečmi. Da, to vam je mož po duhu in po telesu. Duševne vrline sem spoznaval polagoma, telesne pa so me navdale — dejal bi — takoj s spoštovanjem. Krepka, močna postava, preprosta redovna halja, in po prsih se mu vsipa mogočna brada: to vam je možak, vreden, da ga nariše risar za spomin! Videl sem, da je imel vedno premnogo opravila, zato ga nisem nadlegoval brez potrebe.

In kaj bi pravil še o drugih, s katerimi sem občeval še dosti lahko! Saj sem si bil namazal jezik z laškim oljem, laški jezik je pa po vzhodnih frančiškanskih samostanih skupni, občevalni jezik. Omenjam pa jedinega patra Pavlina, Poljaka po rodu in skrbnega dušnega pastirja naših — Slovencev v Aleksandriji.

Kaj bi tajil, da me žene bolj ko marsikaj drugega povedati ljubim domačinom kar tukaj nekoliko o Slovencih v Aleksandriji po tem, kar sem tam zvedel od frančiškanov, od nekaterih drugih ljudij in kar sem sam naravnost

videl! Naj pridejo rojaki naši poprej na vrsto, kakor druge stvari, ki so mi ostale živo v spominu.

Hvala Bogu, da sem bil prav v samostanu na stanovanju; ko bi bil drugodi, v hôtelu, kako malo bi bil zvedel, ali pa čisto nič ne o aleksandrijskih Slovenceh, ali bolj Slovenkah! Frančiškani pa imajo dušno pastirstvo ali katoliško župnijo za Aleksandrijo, zato jim je tudi najbolj znano, kako je z našimi rojaki na tujih tleh, v tem velikem mestu.

Pravili so, da je Slovencev v Aleksandriji nad 2000, in mi to večkrat zatrčili. Zdi se mi to število precej veliko, a nobenega vzroka nimam, zakaj bi dvomil o trditvi resnicoljubnih in zvedenih mož. Ne smeš misliti, dragi moj, da imajo na vzhodu vse ljudi tako natanko popisane, kakor pri nas, da se tako skrbno zabeležuje občevalni jezik. Ko bi se godilo tam tako, kakor tukaj, potem bi bilo pač malo Slovencev, zakaj skoro vsi znajo in govoré za silo še druge jezike. V številu teh 2000 je nekoliko družin, ki imajo ali kupčijo, ali pa kako delo, najvč pa je žensk, posebej deklet v službah, doma z Goriškega, zaradi česar jim kar vsem kratko pravijo »Goriziane«, Goričanke. Na Goriškem je ta stvar jako znana; le bolj za druge čitatelje omenjam, da gre iz nekaterih goriških krajev, kakor iz Prvačine i. dr., mnogo žensk v Aleksandrijo služiti, ker jih vleče dober zaslužek. Kolikor smem sklepati iz opazovanja, dobivajo tudi precej lahko službe. Nekatere so kuharice, jako mnogo jih je pri otrokih, druge opravljajo druga dela; celó matere gredó za dojilje, kar je neki posebno dobra služba.

Pred dvema letoma se je pri nas precej pisalo o tej stvari. Na jedni strani

so obžalovali, da razjeda ta grozna in nečastna rana, aleksandrinovanje, telo in duha našega slovenskega-goriškega ljudstva, na drugi pa so trdili, da ni tako hudo, niti doma, niti v Aleksandriji. Jaz se v to stvar prav nič ne vtikam, ampak popolnoma po pozvedbah in po poročilih takih govorim, ki imajo tam priliko, opazovati naše rojakinje. In splošna sodba je bila ta, da so »Goričanke« dobre, nekatere prav dobre kristijane, ki živé npravno, pošteno, hodijo redno k božji službi, prejemajo svete zakramente in tudi pripravljene verno umrjó. Ko sem pa le ugovarjal, da morebiti ni tako, da mi le kot rojaku tako pravijo, zatrjeval je zlasti omenjeni p. Pavlin, da je istina, in da govori iz svoje izkušnje. Pritrjevali so tudi drugi, češ, »da so Goričanke res dobre«.

Tem rajši verjamem, čim bolj me veseli ta vrlina naših rojakinj. Umeval sem tudi kmalu, da je tako in zakaj je tako. Slovenci in Slovenke pridejo v veliko tuje mesto s kmetov in imajo v srcu živo vero. Ko vidijo v Aleksandriji razna verstva, zlasti mogočno mohamedanstvo, ne postajajo nemarneje v veri, ampak celó vneteje, ker prav ta razlika jih poživlja in vnema. Prav tukaj res ljubijo svojo najdražjo svetinjo, ki so je prinesle iz domovine in jo hranijo zvesto. Čudno je, vendar resnično: prav žive in krepke vere, prav lepega in res verskega vedenja v cerkvi nisem opazil v Jeruzalemu, kjer spominja človeka vsak kamen na začetek krščanstva, ampak v Damasku, sredi razvnetih mohamedancev, ki so davili l. 1860. kristijane in so tudi danes vsak hip pripravljene planiti na zoprne tujce, kristijanske pse. Tudi v Aleksandriji se mi ni zdelo, da so katoličani versko mlačni; tudi ob navadnih dnevih jih opaziš še precej pri sv. maši,

ne samo preproste ljudi, ampak jako lepó oblečeno gospodo. Zato verjamem tem rajši, da Slovenci tam niso izjema.

Lepa prilika, da vidim nekaj rojakov in rojakinj, ponudila se je takoj prvega popoldné. V bolnišnici je umrla mlada Goričanka, in p. Pavlin nas povabi, da gremo ž njim k pogrebu. Mrlič ne leži v Egiptu dva dni, predno ga pokopljejo, ampak jako hitro ga spravijo izmed živih. Ako umrje zjutraj ali po noči, pokopljejo ga takoj tisti dan. To se godi zaradi vročine, zaradi katere bi truplo hitro razpadalo, pa tudi zaradi navade. Posebno mohamedanci hité s pokopavanjem. V nekaterih urah je človek živ in že v grobu. — Ne samo, da smo bili pri pogrebu, moj tovariš je celó izvrševal obrede pokopavanja, molil molitve in, kar se je dalo, opravil tudi po slovensko. Tu bi bili videli, kako je čudenje preletelo zbrane znanke, ko so zaslišale slovensko besedo, kako krepko so pritegnile in odgovarjale! Seveda, za pravo veselje tu ni bilo prilike; mislim, da je mila slovenska beseda vlila Slovencem v srce ono tiho žalost in bridkost, s katero se spominjamo ljubljene domovine.

Umrlo dekcle je imelo še mater tukaj in menda sestro. O, kako je žalovala uboga žena! kako je klicala hčer z raznimi imeni! Mrliča so prinesli iz bolnišnice in postavili na ulici, da se blagoslovi. A tu ni bilo zaprte rakve, ampak le zagrneno je ležalo truplo na pripravljene nosilnici. Mati se ni dala zadrževati: pririla se je do hčerinega trupla, poljubljala mrzle ustnice in se ni dala odtrgati od mrliča, od hčere. »O, moja hči, o moj otrok« in z drugimi imeni jo je klicala — dokler niso trupla zagrnili, vzdignili in odpeljali na katoliško pokopališče, ki je zunaj mesta na vzhodu. Jednako je bilo tudi tukaj

neizrekljivo milo, ko se je glasila slovenska beseda: »Molimo za rajno...«, kako zadovoljni so se zdeli obrazi domačink in domačinov! In slišal sem pogovor: »Srečna, da je bila tako pokopana! Kako veselo je, da so slovensko molili!« Kmalu nas je obsulo nekaj spremljevalcev in spremljevalk, pogovorili smo se nekaj malega, in sklep naš je bil, da bi moj gospod tovariš utegnil skazati še druge duševne dobrote, ako bi dobil dovoljenje za izpovedovanje. Dobil je je in menda tudi rabil. — Oni blede mrliški obraz, žalujoča mati in lepa vrsta domačih ljudij, ki so spremili mrliča na pokopališče, veselje nad milim domačim govorom — vse to mi ne ide nikdar iz spomina in mi bode vedna priča, koliko moči ima do srca mila domača beseda.

Nad 2000 Slovencev v Aleksandriji, to je skoro zadostno število za — župnijo. Zato me morebiti kdo vpraša: Kdo pa skrbi za-nje v dušnih stvareh, kdo jih uči verskih resnic, kdo jim svetuje v težavnih prilikah, kdo jih tolaži v nesrečah? Imajo-li slovenskega dušnega pastirja? Žal, da ne. Lani je imel to nalogo največ p. Pavlin, in sam je pripovedoval, kako si pomaga. Dasi znajo mnoge Slovenke laščino, vendar jih je tudi nekaj, ki govore le slovenski. Tu mu pomaga njegov rojstveni poljski jezik in pa slovenska molitvena knjiga, katero rabi zlasti pri bolnikih. Iz nje čita bolniku in se mu trudi dopovedati najpotrebnejše stvari. Pravil je pater, da se mu zdi slovenščina precej podobna poljščini, in da bi jo rad znal. In kar je še več vredno ter me je tudi močno ganilo: zapored in večkrat je omenil on, kakor tudi drugi njegovi sobratje, kako prav, dobro, da, potrebno bi bilo, da bi bil v Aleksandriji stalno slovenski duhovnik.

»Zakaj se vendar ne oglasi noben slovenski frančiškan-mašnik za sveto delo?« povpraševali so, »saj bi ga tako potrebovali! V Aleksandriji je obilo Slovencev, v Kajiri jih je tudi nekoliko, dalje v Port-Sajidu: povsod bi imel opravila.« Kaj sem hotel jaz, kaj je hotel moj tovariš na to reči? Pa ne samo iz ust teh redovnikov sem slišal to željo, ampak še od važnejše osebe. Ko se snidem ob neki priliki malo pred odhodom v Evropo z nadškofovim generalnim vikarjem, govoril je tudi on o tej stvari in jo nujno, prav živahno priporočal. »Naj pride kak Slovenec k tukajšnjim Slovincem, ker jih je mnogo, da bode skrbel zanje! Kaj je neki, da nikogar ni, ki bi hotel priti? Povedite in opominjajte doma, naj pride kdo sem, dela bode imel dovolj!« Obljubil sem, da bodem delal na to, in še le sedaj nekoliko izpolnjujem to obljubo.

Vprašal sem, kaj in kako bi neki slovenski duhovnik deloval? Rekli so, da bi imel lahko vsako nedeljo, ali vsaj po več nedelj slovensko pridigo. V cerkvi sv. Katarine so ob nedeljah govori v 5–6 jezikih, večkrat za manj poslušalcev, kakor bi bilo Slovencev pri slovenski pridigi. V postu bi bilo koristno imeti nekake duhovne vaje, dosti dela bi bilo v izpovednici, potem tudi v bolnišnici. A kako bi živel? Seveda, ko bi bil redovnik, živel bi v samostanu, kakor drugi; ako bi bil pa sveteni duhovnik, imel bi tudi lahko v samostanu hrano in stanovanje, kar bi mu dali in priskrbeli redovniki za njegovo delo. Od lakote bi ne umrl, to je izvestno, če bi tudi ne živel po grofovsko.

Zato pogum, slovenski duhovnik, ki imaš veselje za misijonsko delo! V Aleksandriji bodeš delal za vero katoliško in mili materinski jezik. Ohranil bodeš pri dobrih rojakih in rojakinjah

to, kar so prinesli iz domovine, zlasti deco bodeš obvaroval, da se ne izneveri in ne potujči. Svetoval bi naravnost posebno takemu, ki ima morebiti dolgotrajno bolenje na pljučih: Egipet je jako zdrav za pljuča, ker ima suh zrak; tam pljučnih boleznij skoro ne poznajo. V Aleksandriji je celó poleti zmerna gorkota, ker je ob morju. Zato svetujejo zdravniki imovitim bolnikom, naj prebijejo vsaj zimo v toplem Egiptu.¹⁾

Ker že govorim o Slovincih v Aleksandriji, povem še drugo, kar sem tam o njih zasledil. Ko sva z gosp. tovarišem ogledovala nemško šolo redovnih sester Boromejk, naletim tudi na slovensko deklico. Govorila je dobro slovenščino, vendar se je videlo, da je nekoliko odvajena; tudi se mi je zdelo, kakor bi se je sramovala. Veselje me je prešinilo nad slovenskim otrokom, a otožno mi je bilo pri srcu, da nima slovenskega pouka, in da bode skoro gotovo dete kmalu pozabilo materinsko besedo. Dasi naš jezik v Aleksandriji dobro poznajo, — saj me je sestra učiteljica takoj opozorila na Slovenko — vendar je le nekako nepotreben, katerega treba kmalu namestiti z nemškim ali laškim. Redovne sestre Boromejke so povedale takoj, da je temelj njihovemu pouku — nemščina.

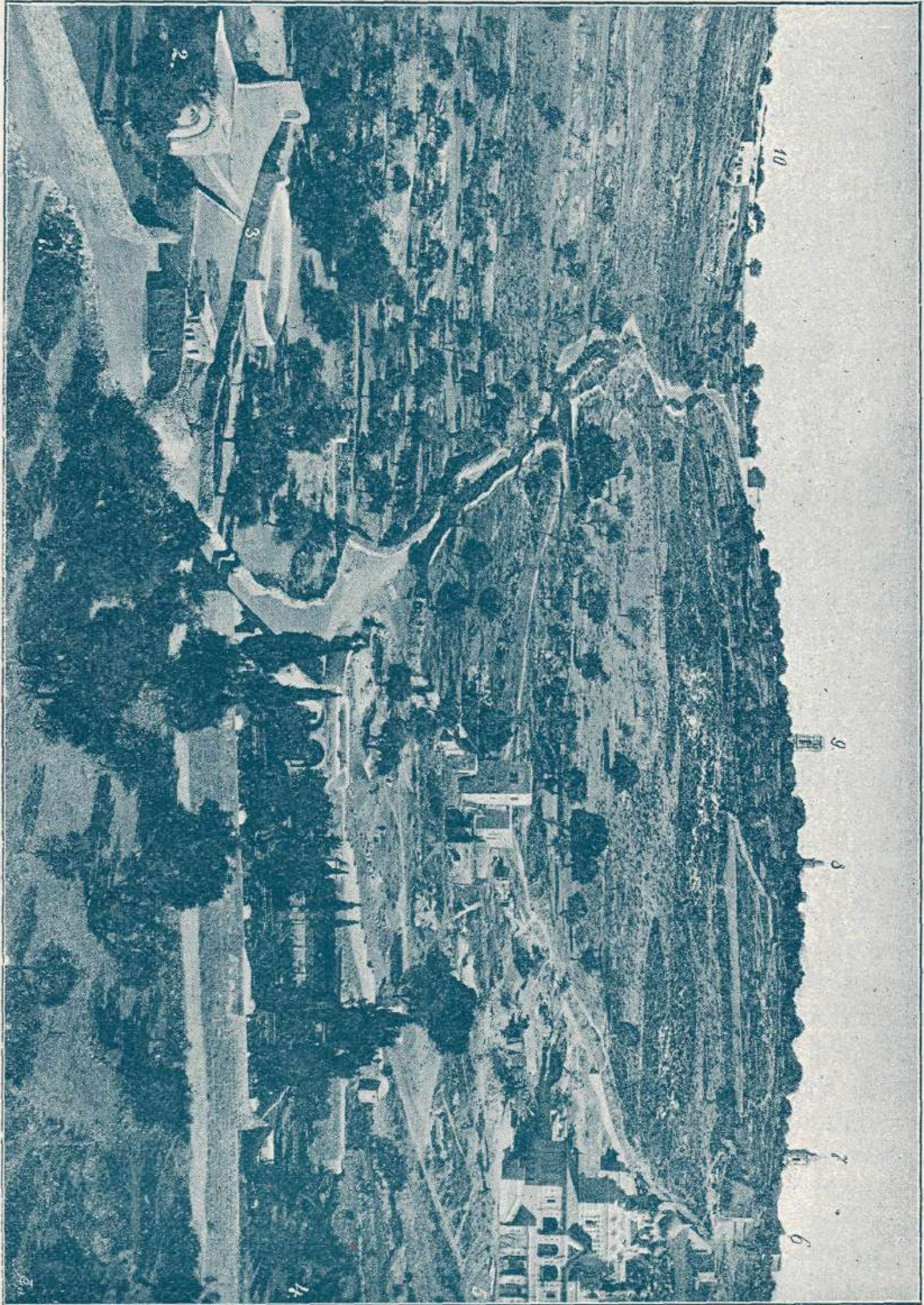
Sreča naju je privédla tudi v slovensko družino Ivana Fernusa, ki je vzrejen v Horjulu in je sedaj že veliko let urar v Aleksandriji. Prav lično stanovanje ima blizu morja, ženo Slovenko iz Ljubljane in krepke, zdrave otroke. Ko je naju nedeljo popoldan vodil po Aleksandriji in spremil v divno Ramlo, povabil

¹⁾ Ako bi kak slovenski duhovnik resnobno mislil na to, obrne naj se kar naravnost z latinskim pismom pod francoskim, laškim ali latinskim naslovom na predstojništvo župnije svete Katarine v Aleksandriji, ali pa tudi na nadškofijstvo aleksandrijsko. Pis.

naju je celo za drugi dan na kosilo, | jako ljubo. Družila se je domovina s
kar nama je bilo — ali vsaj meni — | tujino, pokusili smo tudi dolensko kap-

1. Potok Cedron. 2. Cerkev Marijinega Vnebovzelja. 3. Pot v volino krvavega polja. 4. Vrt Getzemani. 5. Rуска cerkev sv. Marije Magdalene. 6. Postanek apostolske vere. 7. Cerkev Očenaša. 8. Mohamed. minaret. 9. Velikanski ruski stolp. 10. Vrh »Možje Galilejci«.

Oljaska GORA. (Po fotografiji, z vpisanimi številkami.)

ljico, spominjali se bele Ljubljane in | bolje. Svast gostoljubnega gospoda,
lepe Kranjske, ter bili vsi skupaj te | Ljubljančanka - Krakovčanka, je pripo-
misli, da je i tukaj dobro, a doma naj- | vedovala o mohamedanski svoji gospôdi

in njeni veri toliko, da sem jo celó malo posvaril, češ, naj nikar ne postane mohamedanka. No, upam, da ne bode. Sinovi so mu popolnoma udo-

mačeni Egipčani in se morajo zlasti jezikov pridno učiti.

V obče bi rekel, da ni napačno, ako gredó Slovenci v tuje kraje, da bi se

Vrt v Aleksandriji.

le ne odtujili veri in rodu. Kdo bi tajil, da je v Aleksandriji za oboje velika nevarnost! Nenravnost tu grozno gospodarji, zato pač mnoga slovenska

cvetka pade — ukončana, zamorjena. Kdo vé, kakšne žalostne dogodbe doživé naši ljudje tam na tujih tleh!

(Dalje.)

Na jutrovem.

(Potopisne in narodopisne črtice. Spisal dr. Fr. L.)

(Dalje.)

III. Aleksandrijski sprehodi in spomini.

o izgovarjamo besedo »sprehod«, mislimo si bele poti po zelenem logu, hladno senco pod košatim drevjem, mislimo si neskrbne ljudi, ki pohajajo v lepih oblekah sem in tje ter se kratkočasijo z raznimi pogovori. Takih sprehodov ne morem popisovati, ker se nisem šel ž njimi zabavat na jutrovo, pa tudi nimajo tamkaj mesta tako pripravnih sprehajališč, kakor jih imamo po naših mestih. Sprehode imenujem one poti po mestu in zunaj mesta, na katerih sem si ogledal znamenitosti aleksandrijske. Saj je tako ogledovanje za umnega človeka res kratkočasno in mično.

Jako prijetno je spomladi iti okrog aleksandrijskega mesta, kolikor se more iti. Še prijetneje pa je voziti se. Vožnjo si dovoli potnik še precej lahko, ker niso vozovi dragi, vsaj ne dražji, kakor so po naših večjih mestih. Treba se le previdno domeniti, pa sedeš — recimo tam, kjer si stopil z ladije na suho. Tam je vedno nekaj voznikov. Pa povej natančno, kam naj te vozi! Voznik umeva francosko: »A la colonne de Pompée — K stebru Pompejevemu!« zakličemo in takoj zdrčimo proti južni strani. Tlak je iz prva jako dober, a tem slabši, čim dalje gremo iz mesta. Pompejev steber stoji namreč na južno-zapadni strani, skoro konec mesta, zato smo si izbrali pravo pot, da obkrožimo mesto, h krati pa še vidimo kaj zanimivega. Preko lepe »Ibrahimove ulice«

(Rue Ibrahim) pridemo naposled do mohamedanskega pokopališča, in tam-le na malem griču se dviga ponosno visok, mogočen, osamljen steber, ki se imenuje »Pompejev steber«. Da, prav tak je, kakoršnega sem videl na slikah. Urno skočimo z voza, naročimo vozniku, naj počaka, potem hitimo po griču do stebra. Kakor je povsodi po mestih veliko ljudij brez dela, ki se hočejo živiti od dela ali od dobrote drugih, tako tudi v Aleksandriji in po drugih jutrovskih mestih. Ob stebru nas takoj pozdravi kopa otrók in odraslih čakalcev. Torej prihajajo sem vedno tujci, mislil sem si, kateri dajejo tem raztrgancem davek — z imenom »bakšiš«. Pa ne zmenimo se zanje in si oglejmo spomenik.¹⁾ Na jako močni, pa prosti podlagi se dviga mogočen steber, rdečkaste, nekoliko temne barve. Deblo je izdelano iz cela, iz jednega samega kosa in sicer iz asuanskega granita ali sijenita (imenov. po mestu Syene — Assuan). Visoko je deblo 20 metrov in pol, spodaj je v premeru 27 in zgoraj 23 decimetrov debelo. Na vrhu ima sicer nekam trdo narejeno, vendar veličastno glávino ali kapitél korinškega zloga. Ves steber je visok skoro 32 metrov. Ko stopiš nekoliko dalje od njega, zdi se ti prav lep in častitljiv. Skoro gotovo je bil nekdam na vrhu tudi kip, ker vse tako kaže, in se zdi zato steber sam nepopoln in prazen.

¹⁾ V naši sliki na str. 89. (posl. šte.) se vidi z vrta Pompejev steber v ozadju, tam daleč za dvema palmama. Popolnoma razločno pa kaže Pompejev steber z mohamedanskim pokopališčem vred naša slika na str. 137.

Ta steber je dandanes jedini spomenik iz nekdanje Aleksandrije, ki je imela brez števila krasnih stavb. Postavil ga je v začetku četrtega stoletja po Kr. neki rimski prefekt ali deželni predsednik z imenom Pompej v čast tedanjemu cesarju Dijoklecijanu. Tega cesarja poznajo čitatelji kot hudega preganjalca krščanske vere; ko se je bila tedaj Aleksandrija uprla, ukrotil jo je on, in zato mu je postavljen ta spomenik. Prav to izraža neki grški napis, namreč, da jo je egiptovski »eparh« (vladarski namestnik) z imenom Pompej postavil nepremagljivemu Dijoklecijanu. Nisem se prepričal sam, ampak le čital, da se ta steber vidi jako daleč na okrog, da ga vidijo iz daljave karavane in ladije. Prav zaradi tega se je ohranil tako dolgo, dasi so pokončali druge spomenike.

Ker mi je ugajal prizor, steber in okrog njega aleksandrijska cvetoča mladina, zato sem napravil fotografsko sliko. Tudi tega je vaje mladi rod; celo nastavljali so se otroci kot važne mestne osebe. Ko smo hoteli oditi, nadlegovali so nas zaradi bakšiša, in ko niso s tem nič prida opravili, začeli so ponujati stare kamene in ne vem, kaj še. »Atik, atik, tik, tik« nam je zvenelo na ušesa; hoteli so reči: »Antik — antique«, t. j. staro, starina.

Prav pod gričem, le čez cesto treba iti, vidimo precēj veliko mohamedansko pokopališče, zato stopimo nekoliko vanje in si je oglejmo! Brani nam ne nihče, morebiti nas kdo prosi bakšiša, to je vse. Pa saj tudi ne vidimo nikake znamenitosti, še manj pa kako lepoto. Mohamedanski ali moslimski grob — seveda kar se ga zunaj vidi — je narejen podolgem, kakor naši grobovi, toda navadno je višji in ima podobo nekake skrinje, naš pa je navadno podoben

hišni strehi. Zunanje nadgrobje narejajo precej veliko in sicer kar iz zemlje in peska, ako nimajo nič drugega, ali pa iz kamenja. Nadgrobje obložé dobro s ploščami na vseh straneh ali vsaj po vrhu; če so pa imoviti, narejajo vse nadgrobje kamenito, da je tak grob — obdelana podolgasta, štirivoglata skala. A nekaj drugega je jako važno. Večinoma sta na vsakem grobu dva po koncu stoječa kamena, jeden nad glavo, drugi nad nogami. Ti kameni so lepše ali slabše izdelani, kakoršen je pač grob in oni, ki v njem počiva. Nadpisi se tudi dobé, a redkeje nego pri judih in kristijanah. Ker se oni kameni radi prevrnejo in zdobé, zato je mnogo grobov brez kamenov, bodisi jednega ali obeh. Grobovi so obrnjeni proti jutru; ne rečem pa, da bi jih nikdar ne napravljali drugače, od severa proti jugu, zakaj čisto natančno nisem na to pazil.

Pokopališče je tudi mohamedancu posvečen kraj, toda nikakor ne tako, kakor katoličanu. Katoličani ogradimo in radi posnažimo grobišče, napravljamo krasne spomenike, mohamedan je tudi z manjšo lepoto zadovoljen. Tu pa tam poganja kaka rastlina, morebiti kaktus, ali drevo, ki tam slučajno raste. Nekateri grobovi imajo še posebno zidavo ali nekako streho nad seboj, ki počiva na štirih vitkih stebrih, ali pa ima tu pa tam celó podobo male, na vse strani odprte kapelice. Morebiti bode čitatelj najboljše razumel, ako pravim, da so tiste grobne zidave podobne velikim dežnikom, razpetim nad grobom. Imenitne osebe pokopujejo na odličnem prostoru in napravljajo nad njimi tak spomenik; nekateri si pa določijo in pripravijo že v življenju poseben prostor, ne na skupnem pokopališču, ampak na samem, in napravijo tam grobni spomenik. Takih posameznih grobnih spo-

menikov je mnogo v jutrovih deželah, nekateri so prav umetni in so nekake male mošeje. Popoln grobni spomenik take vrste ima dva oddelka, ki sta z zidom ločena in le z malimi vrati ali z malo odprtino združena. V prvem se ne nahaja nič, odločen je za molitev; v drugem je pa grob in sicer precej visok in širok, z nekakima rogema spredaj in zadaj namestu visokih kamenov. Ako umrje kak mohamedanski »svetnik«, to je človek, ki je živel kot norec, umazan in raztrgan, takemu radi napravijo poseben spomenik v podobi male mošeje, kamor hodijo menda molit. Naletel sem na nekatere take spomenike in poprašal o onih svetnikih, o čemer bodem pripovedoval drugodi.

Pravijo, da hodijo zlasti mohamedanske ženske rade na pokopališče in se tamkaj dolgo mudé. Jaz sam jih posebno mnogo in mnogokrat nisem videl, a zato ne morem tajiti, da bi ne hodile; morebiti nisem bil slučajno tam o primernem času. Tu čepé ob grobu, zahaljene v temno obleko, naslanjajo se nanj in drzé v roki tudi palmovo vejo. Še rajše pa kramljajo, ako se dobi tovarišica, kajpada o pokojniku, ako ne o drugih rečeh. Jutrovci se namreč silno radi razgovarjajo, sedé in sedé med seboj kramljajoč, in ni jim nikdar odveč. Tako je tudi na pokopališčih.

Skoro ni treba omenjati, da se mora potnik-kristijan vésti pošteno na grobišču mohamedanskem in ne sme onečastiti tega kraja, ki je častitljiv nesrečnim nevercem, zakaj sicer bi se mu lahko kaj primerilo; verska gorečnost moslimov se rada vname. Otožen hodi prepričan kristijan po tem mestu mirú, ker se spominja, da tu notri počivajo nekrščeni ljudje, za katere ni svetilo solnce resnice.

A čas je že, da sedemo na voz in se popeljemo naprej. Če smo bili otožni na pokopališču, preženejo nam take misli kmalu razni prizori, prizori živih ljudij in lepe prirode, polne življenja.

Od mohamedanskega pokopališča se vozimo kar naprej proti jugu, skozi kratko ulico, pa smo iz mesta. Pred nami se lesketa v solčnih žarkih vodna površina, kakor bi bila mirna reka. To je »Kanal Mahmúdíje«, ki se prijazno in lepo vije okoli Aleksandrije. Vzradoval sem se prizora, ki se tukaj odpira očem. Ne globoko leži mirna gladina kalne vode med bregovoma. Kanal je širok kakih 30 metrov, globok menda 6 metrov. Voda je rjavkasta, kakor so nekatere naše reke po deževju. Bregova sta tu pa tam, zlasti spodaj ob robu gola, više pa zeleno obrasena, kar se jako dobro vjema z rjavkasto vodo. Nad vse mične pa so vitke palme, ki rastó ob bregu; poleg njih je tudi kaka divja smokva, ki je na jutrovem tako pogostna. Kajpada je drugačna in milejša lepota v naših dolinah, kjer se peni srebrni studenec po belih skalah, ali se vije čisti potok po peščeni strugi mimo košatih dreves, ali pa močna reka po rodovitni planjavi: toda čudovito mi je bilo tudi tam pri srcu, tako domače, tako ljubo. Palma prostira in razpenja v višavi veje, kakor bi bil zidar sezidal lahek steber in mu postavil na vrh lepo krono. Palma je v pravem pomenu veličastno drevo, zato je pa tudi narodom znamenje moči, zmage in veselja. Tam ob bregovih se ljubo vspenja kvišku, in njene veje se nagibajo nizdoli proti vodi, kakor pri nas šibke vrbe. Res krasno pa je na onih mestih, kjer raste mnogo palm skupaj in se druží v senčnat log. Nebo je žarno svetlo in krepko modro, zrak je suh in čist, vse se vidi tako določno,

kakor bi bilo ob robu obrezano, vse ima jasne in čiste obrise, a mali gozdič se temni tako vabljivo v tej svetlobi, da te kar mika iti tje in sesti v senco. Zato kaj radi pohajajo ljudje v tak log; tukaj si umivajo obraz, roke ali vsaj noge, tukaj peró, tukaj tudi molijo mohamedanci. Solnce je prisvetilo tam izza daljne planjave, mohamedancu je tedaj čas molitve: umije se, prostrè svoj plašč, priklanja se zroč proti jutru, kakor mu veleva prerokova vera. Ob drugi priliki pa tukaj sedi, počiva in kramlja, zraven puši egiptovski tobak, ali pa samo gleda pušilca, če ne more sam kupiti tega Allahovega darú; sedeč prav blizu pušilca je tudi on deležen dima in prijetnega duha tobačnega. To je poezija, taka je prijetnost ob kanalu.

Sem in tje raste ob bregu tudi ločje, med katerim ima prostora in varnega skrivališča razna živad — a ne krokodili. Mnogo čolnov je blizu kraja, majhnih in velikih, nisem pa videl, da bi bilo prevažanje po vodi kaj živahno.

Kanal mi je ostal tako živo v spominu, da ga kar gledam pred seboj in da bi še dalje hvalil njegovo lepoto, ako bi se ne bal čitatelja, češ, to je dolgočasno. Naj povem rajši nekoliko o zgodovini in o važnosti tega kanala.

Aleksandrija je precej daleč od onega kraja (Rosette), kjer se izliva glavna veja Nilova v morje. Dasi leži jako ugodno ob morju, vendar je pa bilo od nekdanj to neugodno, da ne priteka v mesto nobena reka. Da bi ta nedostatek odpravil, sklenil je turški namestnik v Egiptu, Mohamed Ali (morebiti bodemo o njem še kaj več povedali) napraviti iz Nila do Aleksandrije velik kanal. Ta naj bi mestu dovajal vode in naj bi bil pripraven za manjše ladije. Tudi za namakanje tal je bil jako potreben. L. 1819. so ga delali. Potrebo-

vali so za delo 250.000 delavcev jedno leto in nagnali felahe, da so kopali. Pri tem jih je menda pomrlo 20.000 zaradi bolezni in lakote. Stroški so znašali sedem in pol milijona. Ko to slišimo, spominjamo se nekdanjih egiptovskih faraonov, ki so nakladali ljudem jednaka težka dela. Imenoval pa je kanal njegov začetnik po turškem sultanu Mahmudu, in tako se zove »Kanal Mahmúdije«. Narejen je okrog jezera Edku v kolo baru in je izpeljan iz Nila pri Fum el Mahmúdije. Dolg je čez 80 kilometrov. Moramo ga imenovati res znamenito delo, zakaj še le sedaj se je mogla razvesti Aleksandrija, sedaj ima vodo, sedaj ima lepo okolico, obdelana polja, krasne nasade. Iz kanala namreč poteka voda v manjše jarke, in s tem dobivajo tla potrebne moče. Seveda je treba za kanal tudi skrbeti. Zemljemerci, katerih je mnogo v Egiptu, nadzorujejo to naravno. Polagoma se namreč nabere v njem mnogo blata, in treba ga je čistiti. Pred več ko 30 leti ga je Sajid, egiptovski namestnik, dal temeljito potrebiti in popraviti.

Pa dovolj o kanalu! Ko bi imeli časa dovolj, peljali bi se ob njem uro daleč do javnega vrta, »ginênet en — nucha«: tu bi videli razno tropično rastlinje, videli bi vso prirodno krasoto združeno na malem prostoru, videli bi — ako bi šli v petek ali nedeljo — aleksandrijsko gospôdo. Toda vsega si ne moremo ogledati, kakor tudi poročevalec ne more vsega popisati. Samo to še omenjam, da je ob kanalu mnogo umetelnih vrtov in vil ali letovišč. Nekatero vile so nekam čudno zidane, namreč ne z ravno sprednjo stranjo, ampak z raznimi koti in preseki v pročelju; to pa je zaradi sence.

Zanimivo bi bilo stopiti tudi v katero izmed onih koč, ki so blizu kanala, da

bi videli tukajšnje življenje od blizu. Pa kdo vé, ali bi se nam ne primerilo kaj neljubega. Zato bodimo zadovoljni, da vidimo kričeče male raztrgance ob cesti, tam pred hišo kako zamazano žensko, ki jako marljivo dela, na cesti kakega moškega, kateremu se ne pozna velika urnost in pridnost. Najrajši se kažejo moški s konjem ali oslom ali kamelo vred. Zdi se, kakor bi bilo moško delo le to, da jahajo semtertje, tvorijo v mesto in iz mesta, da pušijo, da se pogovarjajo, ali pa kregajo. Vidi se, da jim ni preveč težko živeti, vendar je prav veselih obrazov nekam malo.

Da, da! Na vozu se lahko modruje o lenih ljudeh, kakor bi bili mi kaj boljši. Pustimo ljudem, kar imajo! Povsodi je kaj dobrega, pa tudi dovolj slabega.

Da ne zaidemo le predaleč, zavijmo na cesto »Moharrem Bey«, ki je na južno-vzhodni strani mesta, in hitimo proti drugemu mestnemu griču »Kom ed-Dik«, na katerem je velikanska priprava za vodovod in pa angleška posadka. Aleksandrija ima vodovod, ta dobiva iz kanala vodo, ki se v posebni pripravi čisti ali preceja (filtruje), da potem kot pitna voda poteka na vse kraje mesta. Kdo je bil v Egiptu in ni slišal, kako hvalijo Nilovo vodo kot najboljšo pitno vodo! »Kako to?« poprašuješ, »saj si poprej rekel, da je voda Nilova kalna in rjavkasta«. In vendar je ta voda ne samo zdrava pijača, ampak tudi hladna in prijetna. Pa še nisem vsega o njej povedal, še tretje čudo treba omeniti: Nil čisti in hladi samega sebe, da morejo Egipčani piti dobro vodo. Sedaj pa poslušajte, kako je neki to!

Prvič: Da ljudje tako hvalijo Nilovo vodo, to je lahko umeti, saj nimajo druge. Ko bi imeli Savo, izvestno bi jo

za pijačo bolj hvalili, ko Nil. V gorkih, posebej v jutrovih krajih ne zaničujejo vode tako, kakor pri nas. Pri nas jo privoščimo »žabam«, ali pa pravimo, da še v čevlju ni dobra. Tam pa jo privoščijo žabe ljudem, in ljudje se je nič ne branijo. Studenec, reka, to je ljudem dragocena stvar, pravi blagoslov nebeški. Da bi bila Nilova voda posebno dobra, ne morem reči, pač pa priznam rad, da ni slaba. Drugič: Velika prednost Nilove vode je, da se nesnaga kmalu sesede na dnu posode, in tako se dobi čista voda. In tretjič: Iz Nilovega blata se dá delati lončena posoda, in res narejajo brez števila nekakih vrčev rjave barve, ki so popolnoma podobni našim majolikam. Te posode pa imajo jako drobne luknjice ali »pore«, skozi katere se preceja čista voda. Zato je ta posoda, kadar je v njej voda, vedno taka, kakor bi se potila. Mokrota na zunanji strani posode pa se jako hitro izhlapuje ali suši, in zaradi tega je posoda vedno hladna, kakor je tudi koža hladna, kadar je mokra. Tako torej hladi Nil samega sebe. Kdo bi ne občudoval božje modrosti, ki s tako malim pripomočkom tako obilno in mnogostransko skrbi za človeka! Jdnako bodemo slišali pozneje o palmah. Čitatelj pa iz tega nekoliko spoznava, da je Egipt res v nekem pomenu »dežela čudežev«. — No, vsaka reč ima tudi slabo stran, in tako tudi Nilova voda za tistega, ki ima živo domišljijo. Pomisliti treba, da ima Nil za Misisipijem najdaljši tok med rekami vsega sveta; čital sem celó, da ima med vsemi rekami sploh najdaljši tok. In po tej dolgi poti — kaj mora Nil pobrati in sprejeti! Koliko ljudij se v njem umiva, koliko živali se koplje, koliko nesnage in mrhovine se vanj zmeče, da včasih kar po vrhu plava, koliko krokodilov

biva v njem! Tako pride v vodo marsikaj, kar ni preveč okusno. No, bodisi kakor koli — da končamo to stvar —, na Kom ed-Dik-u se skrbi, da se Aleksandrijcem ni treba bati nikakega krokodila v pitni vodi iz Nila.

Prav na tem griču je tudi trdnjava ali »fort«, kakor rekó Francozi. Pravili so mi, da je bila ta trdnjava, ali če hočete vojašnica, Angležem prav vseč.

Zato so stavili — opirajoč se na svoje puške, bajonete in druge ostre reči, podpirajoč besede z groznimi topovi — prav vljudno prošnjo, da bi smeli njih vojaki tam bivati. Brez šale: Angleži so v Aleksandriji varih in tudi gospodarji, če se ne motim; angleški kanoni pa so za Egipčane to, kar je palica za malopridne dečke.

(Dalje.)

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

Knjige „družbe sv. Mohorja“ za leto 1891.

(Dalje.)

5. »**Slovenske Večernice**« za pouk in kratek čas. 45. zvezek. Kakor druga leta, tako nam tudi letošnje »Večernice« podajajo jako raznovrstnega berila. Začenjajo se s povestjo: »Zadnji tihotapec«. Spisal J. Podgrajski. Podlaga povesti je zgodovinska in vzeta prav iz domačih krajev. Tihotapec so slovenski in hrvaški pisatelji že večkrat navajali v povestih, »zadnji tihotapec« pa je po svoji strasni smelosti pravi vzor te baže ljudij. Jezik ni tako lep, kakor povest. »In«, »pa« ponavljata se prevečkrat v jednom in istem stavku, razširjajoč ga dostikrat nepotrebno. (Gl. n. pr. 11. sp., 12. zg.). — V Kodrovi povesti: »Mir ljudem na zemlji« razvidi preprosto ljudstvo, kako neumno je ustavljal se napravam novih cest, kar se tako rado dogaja. Kmečka trma je v takih slučajih poglaviti vzrok, da se posamezni posestniki in celó srenje trdovratno protivijo takim obče-koristnim napravam. Da bi bil gorjanski Planinec »poljubil« nekdanjega nasprotnika, ni verjetno, to je bolj za gospódo. Predlog »raz« se veže s tožilnikom. — Resnična dogodba: »Bog ne plačuje vsake sobote«, spisal Ivo Trošt, je zopet prav poučna, ker kaže žalostno osodo bahatega zapravljevca in brezbožnega širokoustneža. Nekako prehitro se vse vrši. Da bi bili »ekstra«-pivci sedeli pri mizi »zeleno pogrnjeni«, ne more mi v glavo, ker ni običajno; saj niso delali nikake izkušnje! — Dr. J. Rakež nas uči, »kakšno bodi naše stanovanje«. Tudi potrebna snov za Večernice. Da se premalo skrbi za zdravo stanovanje, vzrok je, rekel bi, večkrat tudi revščina in ne le nemarnost pa nevednost. Pa, če so stanovanja še tako slaba, in če se človeku godi še tako hudo, »pogine« vendar ne (v spisu na dveh krajih),

ampak umrje. Tako govori slovensko ljudstvo o človeku, ustvarjenem po božji podobi. — Fr. Rádinski nam je po svojih mičnih »pravljicah« znan že iz 43. zvezka »Večernic«. — Ivan Steklasa preiskuje dela domačih junakov; sad tega truda je tudi opis »Herbarta Turjaškega«. ¹⁾ Beseda »smelost« je med narodom premalo znana. — Če tudi se je omejil Josip Karba v »narodnih šegah« le na Babince pri Ljutomeru, vendar in prav zaradi tega bi bil moral v spisu, namenjenem vsem Slovencem, več izrazov pojasniti v oklepah ali pod črto, sicer je marsikaka šega nejasna. To velja zlasti o rastlinskih imenih, o posodah; kaj je s tistim »dedom« na str. 97., pa kaj to pomeni: »Pri polnočki se v Ljutomeru napravi poseben spomin za babinske mladeniče« str. 99? Da se sred-postno sredo »baba žaga«, to ne prihaja le od tod, ker so »gospodinje s postnimi kuharijami že prišle na sredo«, ampak to izvira še iz poganskih časov od boginje Morane (Morene), ki ni bila le boginja smrti, ampak tudi zime, in okoli srede posta je navadno zime konec. Tako nekako sem čital pred leti v neki Matični knjigi.

¹⁾ Znan gospod, veččak v domači zgodovini, poslal nam je to-le oceno o tem spisu: Herbart Turjaški, spisal Ivan Steklasa. Ta zgodovinska črtica, ki se gladko bere, bode ljudstvu ugajala, ker se mu zdé prijetni spomini na strašne boje naših prednikov s Turki. Ker imamo o tej tvarini že dovolj tiskanih virov, in je posebno g. pl. Radics življenje junaka Herbarta Turjaškega opisal v obširnem delu, omenjeni spisek gotovo ni delal pisatelju preglavice. Primerila se je vendar njemu, oziroma tiskarni, neka neprijetna pomota. Na 87. str. pravi, da so Herbartovo truplo pokopali v »sedanji protestantski cerkvi (poprejšnji cerkvi sv. Elizabete) v Ljubljani«; a pokopali so je v tedanji protestantski cerkvi (prej in pozneje še katoliška cerkev svete Elizabete), ki je sedaj Mayer-jeva prodajalnica pred špitalskim mostom v Ljubljani.

»Ljubljanskega Časnika« »slovo jemal od bralcev«, češ, da so pešale in pešale njegove moči, ker mu je manjkalo studenca, iz katerega bi mogel zajemati vir življenja; . . . nobeden mu ni prišel na pomoč, nobeden »opešanemu pod pasho segel«.

Ko bi se bilo v Avstriji vzdržalo ustavno življenje v letu 1849. ali 1850., morda bi se bil Cegnar popolnem posvetil javnemu delu, bodisi kot časnikar, bodisi kot narodni zastopnik; časi absolutizma so ga ohranili pesništvu. Ko je pa omenjenih troje del Schillerjevih dal na svetlo, poprijel se je l. 1866. navdušeno časnikarstva. V »Ilirskem Primorjanu« je pisal l. 1866. o prihodnji avstrijski politiki, o slovenstvu v Trstu; v »Primorcu« l. 1867. o Trstu z okolico, o dualizmu, o jeziku v šolah in uradnih, o Slovanski Avstriji, o volitvah v mestno svetovalstvo.

»Edinosti« je od l. 1876. bil glavni sodelovalec in Viktorju Dolencu desna roka. Ti omenjeni trije listi so bili za časa njegovega sodelovanja pisani v lepi slovenščini. Posameznih člankov seveda ni môči navesti, omenimo vsaj te-le: Častitko Gosp. dr. Ivanu Bleiweisu k

sedemdeseti obletnici 19. oktobra 1878. (»Edinost« 1878, št. 22) in jako lep uvodni članek »1283. Carniolia 1883.« (»Ed.« 1883, 55) in ganljiv nekrolog † Fran Levstiku (»Ed.« 1887, št. 93).

Bil je Cegnar mož plemenitega značaja in moškega srca. Kakor poroča »Edinost« št. 15. v uvodnem članku: »Káko bodi rodoljublje«, »obračali so neredkokrat odločilni krogi do Cegnarja ne baš prijazno pozornost; čestokrat je moral nastopiti trnjevo pot, — da se opraviči, a ostal je dosledno isti Cegnar po viharju, kakoršen je bil pred viharjem.«

Dalo se mu je menda nekđaj na izbiro, ali pusti zanimanje za javne stvari in pisateljstvo, ali pa kruh: takrat so se pač bojevala v duši njegovi nasprotna čuvstva, ljubezen do domovine ni bila manj močna, nego do rodbine, vendar se mu ni takrat zgodilo nič hudega.

Kar Gregorčič poje o Jurčiču, velja tudi o Cegnarju:

Postavlja domovina cela
Na grob Ti spomenik kamén;
Pomnik Tvoj prvi Tvoja dela,
Ki vek ne vniči jih nobén!

Na jutrovem.

(Potopisne in narodopisne črtice. Spisal dr. Fr. L.)

(Dalje.)

otniku s severnih krajev dene jako dobro, da vidi meseca februvarija prirodo že vzbu-jeno, trate zelene, vrtove obdelane in polne cvetja. Tako nas je razveselil mali vrt, ki ga imajo frančiškani aleksandrijski v ulici »Mo-

harrem Bey« poleg prijazne cerkvice. Prijazno se blišči cerkvice med drobno-listnatimi akacijami, vljudno te pozdravlja pohlevni in postrežljivi brat čuvaj, ki je še cerkovnik in vrtnar ob jednem, kakor na domača tla stopiš v svetišče, a ko si si ogledal delo pobožnosti, pogledaš na vrtu delo marljivega

gospodarstva. Kajpada, bornim menihom ne more biti vrt samo v zabavo, dajati mora tudi vsakdanjega kruha, ker ga jim ne režejo radodarne roke dobrih katoličanov. Videl sem pa, bodisi tukaj, bodisi v drugih zavodih frančiškanskih, da veje v teh redovnikih krepak duh, da živé in ne životarijo, da umevajo jako dobro svojo nalogo in jo tudi dosledno zvršujejo.

Ker je Aleksandrija izmed najvažnejših trgovskih mest, potrebuje tudi železnice. Vozeč se po ulici Moharrem Bey pridemo kmalu do tiste proge, ki je narejena proti Kájiri. Ne daleč od todi je kolodvor za to progo, ki je najvažnejša, zakaj na njej je jako živahen promet. Ne samo proti Kájiri gredó potniki in blago po tej progi, ampak tudi proti Suecu, ker je ta pot po suhem mnogo krajša, kakor po morju in sueškim kanalu z ladijo. Druga, tudi znamenita proga je proti Ramli, od koder gre naprej proti Rosetti: ta je na severni strani mesta blizu morja in ima svoj kolodvor. Jako rabljena proga gre na levi strani kanala Mahmúdiye na aleksandrijski molo, to je na dolgo, umetelno narejeno črto suhe zemlje, ki se poteza v morje. Molo je deloma za brambo pristanišča, deloma za olajšanje skladanja in nakladanja. Od tod gre kratka proga proti gradu Meksu in mareotskemu jezeru. — V obče smemo reči, da je spodnji (severni) Egipet dobro preskrbljen z železnimi črtami, zakaj jako na gosto se razprostirajo po lepi planjavi, katero objema Nil s svojimi vejami. Pa o tem bomo govorili pozneje, sedaj idimo naprej po Aleksandriji.

O aleksandrijskem ozidju, katero brani mesto proti jugu — torej na suhi strani, pač ni da bi govoril, dovolj je, da smo je omenili. Ko smo stopili skozi moharrem-beyska vrata (porte de Moharrem

Bey), tedaj smo zopet v notranjem delu mesta. Krasne hiše, živahno gibanje po ulicah, drdranje vozov — vse to je večinoma, kakor po naših mestih. Najdaljša ravna ulica gre skozi mesto od zapada proti vshodu in se imenuje »ulica rosettskih vrat«, ker se končuje pri omenjenih vratih; posebnostij ne nahajamo ob njej. Tudi o trgih, katere prehodimo, ali čez katere se vozimo, ne morem povedati znamenitih rečij. Vendar omenjam, da mi je bil zlasti jeden trg sredi mesta zaradi krasote posebno všeč. Imenuje se navadno »konzulski trg (place des consuls)«, pa tudi »trg Mehemet-Alijev«. Ni velik, a ima lep, gladek tlak, hiše okrog pa se bliščé od lepote; vse je snažno, da se pozna evropska skrb in marljivost. Sredi trga se dviga ponosno na visokem stojalu kip Mehemet-Alija kot konjika. Dva vodnjaka z okusnimi nasadami krasita ta najlepši del mesta. Vidi se pa prav tukaj znamenje — velikega bogastva. Saj je v Aleksandriji bogastvo doma. Trgovina donáša trgovcem milijone, in ko bi kdo hotel obiskati vse milijonarje tega mesta, imel bi mnogo opravila.

Ko se tako oziram kot pravi novinci okrog, obstane naš voz, in mi še opazili nismo, da smo prišli do trga pred katoliško cerkvijo.

Zanimiva pot je v Aleksandriji na »Grad«, kakor bi rekli v ljubljanskem zmislu, ali na trdnjavo Napoleonovo, »Fort Napoleon«. Od katoliške frančiškanske cerkve se gré proti večerni strani, pa ne daleč. Prekoračimo »ulico sestrâ« (rue des soeurs), ki je široka, in še neko drugo, imenovano »rue d'Anastasie«, pa smo pod nizkim gričem, ki je višji, kakor oni, na katerem je Pompejev steber. Tako ubožnih človeških bivališč dotlej še nisem videl, kakor je nekaj kolib tu spodaj ob griču.

Prav zares ne morem natančno povedati, kaj je bilo za streho, ali so bile neke kože, ali kaka druga navlaka; za zid so opravljale službo neke razbite deske; vrat ni treba nič in tudi oken nič v takem stanovanju; tla je pa naredil sam Bog, ko je ustvaril zemljo. Pozneje sem videl še drugačne človeške hrloge, a ta se mi je vtisnil posebno krepko v spomin! Tu notri se zdi, da je prostor za oglje, za nesnago: a vendar bivajo in živé ljudje tako, kakor v palačah polnih marmorja, zlata in svile. Čitatelj si misli prav težko, kakšna so nekatera jutrovska bivališča. Pri nas bi rekli, da so za živino preslaba. No, ni težko razlagati si, zakaj se ubožni ljudje tako malo trudijo za primerno stanovanje. Živé namreč skoro vedno pod milim nebom, bodisi da delajo, ali pa postopajo. Moški na jutrovem niso vajeni bivati doma drugače, kakor po noči. Torej jim je dom le postranska stvar, glavna pa gibanje na trgu, na ulicah, v delavnicah, »pri mestnih vratih«, sploh tam, kjer se shaja mnogo ljudij. Toda še neki drug vzrok je, zakaj imajo ljudje radi uborno stanovanje: tisti vzrok je strah pred davkarjem, o katerem bomo pozneje govorili.

Na »Gradu« nas ne zanima tako utrdba, kakor lepi razgled, ki se tukaj razvija res krasno pred očmi. Vidi se skoro vsa Aleksandrija, пристanišče, vidi se daleč tje po morju, zato je tukaj tudi priprava, s katero se daje znamenje o prihodu ladij. V mali koči je čuvaj, ki ima dolg daljnogled — kdo vé, koliko časa opravlja tukaj to službo, zakaj prav po starem kopitu je narajen —, s katerim ogleduje prihajajočo ladijo, katerega pa tudi potniku pokaže, ako ga mika ž njim gledati v daljavo. Posebno mično je ogledovati

gibanje v pristanišču, mogočne ladije in pa polotok »Ras-et-Tin«, ki sega kakor rog na levo stran precej daleč v morje. Na tem polotoku je arzenal, egiptovska vojašnica in posebno lepa palača egiptovskega podkralja ali kediva. Dasi ni nemogoče priti vanjo, vendar je nisem videl od blizu in znotraj, kar mi je še sedaj žal. Kraj je res divno lep in tukaj bivati v lepi palači — mislim, da ni nikaka pokora.

Ta hrib je jako pripraven za brambo mesta. Zato je umevno, zakaj ga je Napoleon I. utrdil in pripeljal sem gori francoske kanone. Če tudi je Napoleon že davno strohnél, vendar živi ime njegovo na tem hribu. Morebiti bi bil storil več dobrega kot egiptovski kralj, kakor je kot francoski cesar.

Ob lepem vremenu je vredno truda, da gre potnik ogledat si aleksandrijske katakombe. Posebno tistega zanimajo, ki je že videl rimske katakombe. Znano je, da so katakombe podzemski pokopališča. V Rimu so se zbirali prvi kristijani v njih tudi k božji službi, ker so jih preganjali pogani. V Aleksandriji je zasvetila prav tako zgodaj sveta vera, kakor v Rimu; učil jo je evangelist Marko, ki je bil učenec in spremljevalec sv. Petra. V Aleksandriji so bili sloveči škofje, zlasti sloveča je bila tukajšnja krščanska šola, v kateri so se s posebno skrbjo pečali s svetim pismom. Pa tudi v Aleksandriji so večkrat kruto preganjali kristijane: kaj je torej bolj verjetno, kakor da so si pomagali s podzemskimi prostori, v katerih so pokopavali mrličé, pa se tudi zbirali k božji službi. Na večerni strani Aleksandrije, v kraju, ki se imenuje Gabarijeh, razprostirajo se ob morju precej mehka kamenita tla, ki se dvigajo polagoma v breg in imajo že po narodi nekatere votline, ker jih izpira

morje. Tukaj je bilo jako pripravno za izkopavanje in izsekavanje jam, zato so narejali kristijani grobove in podzemске prostore za shajanje. Toda pogledjmo, kakšni so neki!

Po raznih, ne preveč kratkih ulicah podvizamo se do »starega mosta«, po katerem prehodimo kanal Mahmûdije. Onstran kanala srečamo zopet ubožne in zamazane kočе, mnogo nesnage in na pol nage otroke. Kmalu smo dospeli do nizkega griča, pa ob enem tudi že zagledali poredkoma votline, narejene v mehkiem apnencu. Na prvi pogled se prepričamo, da so bili tukaj grobovi. Narejeni so vodoravno, tako, da so mrliča vanje porinili, kakor poriva čebelar panje v čebelnjak. Gredoč naprej se dvignemo na hrbet onega griča, prekoračimo nekoliko peščenega sveta, potem pa smo kmalu na skalnatih tleh. Sivo skalovje se prostira daleč ob morskem bregu; dasi je razjedeno in valovito, vendar ni strmo, in lahko se hodi po njem. Kjer so nižja mesta, tam se je nabralo mnogo peska; tu pa tam hoče pognati kaka rastlinica, a hitro usahne. Morje šumi ob bregovju, njega valovi prihajajo in odhajajo, puščajo pa na bregu razno drobnjav. — Tak je kraj, kjer so aleksandrijske katakombe. Pridemo namreč, gredoč ob bregu, do izsekanih globin, štirivoglatih jam, okrog katerih so narejene manjše votline. Lahko poskočimo v jamo in si jo ogledamo. Odprtina v grob je blizu taka, kakor je narejena v kmečkih kuhinjah za v peč. Tu pa tam je grobna odprtina tudi petvoglata, tako, kakor se vidijo od sprednje strani naše mrliške rakve. Čim dalje gremo, tem raznovrstnejše jame, tem obilnejše votline se nam kažejo. Ker je kamen mehak, sesulo se je mnogo in razpadlo v pesek, nekaj je izpral dež, mnogo so pa pokončali

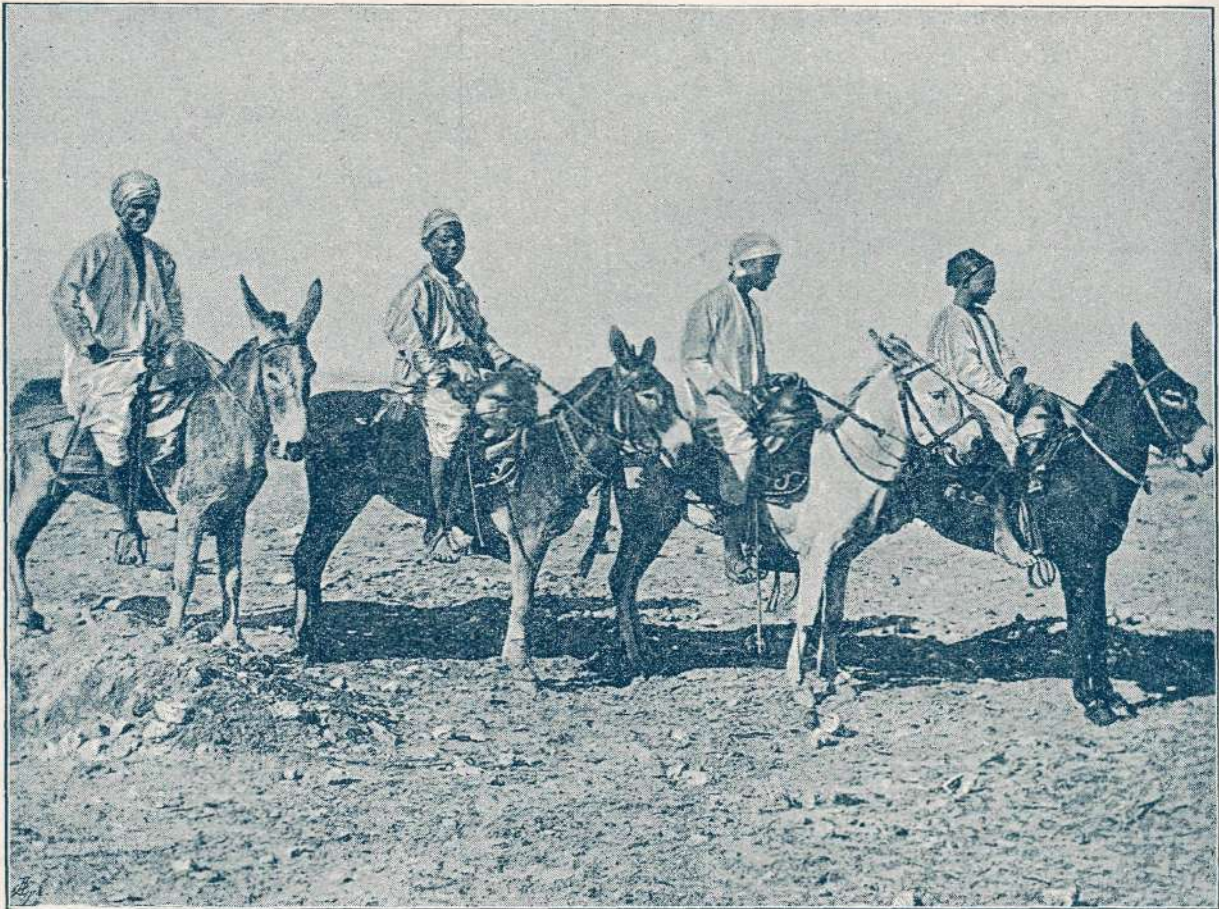
ljudje, zakaj mohamedanci ne spoštujejo tega, kar je sveto kristijanom. Zato je na nekaterih mestih poznati samo nekaj podolgastih jamic, drugo je izbrisal čas, boljše kamenje rabijo za stavbe.

A nahajajo se tudi večje votline, v katere se gre precej nizko v tla. Bili smo v kakih dveh takih pravilno narejenih jamah, katere bi imel kdo na prvi pogled za kapele ali podzemске cerkve. V jedni so bili ob steni celó nekaki izsekani stebri — pa majhni, in tri dolbine ali okna, narejene — človek bi dejal — za oltarje. A ne bi trdil, da je bila tukaj kapela, ker tista okna niso obrnjena proti jutru, kamor so obrnjeni po navadi krščanski oltarji, marveč proti večeru. V nekaterih jamah se dobé še za silo ohranjene stopnice, v jedni je stala na dnu voda.

Če ogledujemo posamezne grobove v egiptovskih katakombah, kaže se nam podobnost med njimi in starimi grobovi po sveti deželi. To umevamo lahko, ker sta si deželi bližnji in so prvi kristijani deloma posnemali tudi pokopavanje judovsko. Kdor si je ogledal tako imenovane »kraljevske grobe« pri Jeruzalemu — velikansko delo prve vrste, o katerem bomo govorili ob drugi priliki — ta vidi v aleksandrijskih katakombah isti načrt, seveda v manjši meri. A prav v tem se ločijo egiptovske katakombe od rimskih. V rimskih je veliko grobnih oddelkov, veliko stanic združenih s podzemskimi hodniki v jedno skupino, dejal bi, tako, kakor ima krt svoje poti ali hodnike pod zemljo sem in tje, na desno in levo. V rimskih so res pravi labirinti pod zemljo, nekak mrtvaški svet, kateremu se čudi po pravici, kdor ga ogleduje v prvič. A pri Aleksandriji so le posamezni kosi ali posamezna grobišča, ki so ločena med seboj, posamezne jame,

z manjšimi grobnimi votlinami na okrog. Tako grobišče imenujemo znanstveno »hypogeum«, t. j. podzemski prostor. Zanimivo je, kar je našel l. 1864. Karol Wescher na tem kraju. Dvajset stopnic je vodilo v štirivoglato dvorano; na levi je bila izbočena v polkrogu (kot apsida), na desni pa je imela hodnik z dvema vrstama grobnih votlin. Stopnicam na-

sproti je bila druga grobnica (grobna dvorana) s tremi vdolbinami na treh straneh. Prvi prostor je imel po stenah zanimive slike, n. pr. Zveličarjev čudež s kruhi, ženitbo v Kani. Nad tretjo sliko je bil ta-le nadpis: ΤΑΣ ΕΥΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΧΥ ΕΣΘΙΟΝΤΕΣ, to se pravi: »Blagoslove Kristusove jedoči«, kar pomeni to, da so tukaj zauživali blagoslovljeni

Egiptovski prevodniki. (Po fotografiji.)

kruh z vinom ali sv. obhajilo, ali da so opravljali sv. mašo. Oni izbočeni kraj (apsida) je bil prirejen — kakor po vseh starih svetiščih — za duhovščino. Med podobami druge grobnice je bila zanimiva slika Device Marije, ki je imela pod nogo dve kači. Spodaj je bil podpis nekoliko že zbrisan, ki se je dal zanesljivo čitati kot $\chi\rho\iota\sigma\tau\iota\text{AN}\Omega\text{N}$

ΕΛΙΠΣ, t. j. upanje kristijanov. (Torej je v tem dokaz, da so kristijani takrat verovali v Marijino brezmadežno spočetje). Jdnake slikarije so se dobile tudi drugodi.¹⁾ Splošno mislijo, da so te katakombe iz konca tretjega in iz začetka četrtega stoletja. Žal, da prav

¹⁾ Wetzer u. Welte's Kirchenlexikon, II. A., pod »Katakomben«.

tistega grobišča nisem našel, katero sem tu - le navédel; slišal sem pa, da je neki slikarija že skoro izginila. Potikajo se namreč po teh jamah razni ljudje brez dela, kateri so razpraskali in razdejali, kar je od davnih časov ostalo zakrito in ohranjeno. Kristijanu dene jako dobro v srcu, ko gleda tudi tukaj spomenike nekdanjega krščanskega življenja in priče za neizpremenjeno katoliško vero.

Katakombe se raztezajo jako daleč proti večeru. Žal, da ni bilo časa za natančnejše preiskovanje. Videl sem, da se niti potniki, niti domačini ne zanimajo dosti zanje, in zato zna malokdo prav razkazati vse posameznosti. Kdor pa hoče sam v prvič vse preiskati, potrebuje mnogo časa. Skoro gotovo bode moč časa premenila polagoma ta kraj tako, da bodo potomci samo še čitali o aleksandrijskih katakombah.

Na višini onega brega, ob katerem so katakombe, vidi potnik mnogo mlinov na veter. Tudi ti mlini so nekako resnobnih obrazov, kolesa se sučejo počasi — oznanjujoč, da se vse vrti, vse giblje; sedanost se pogreza in preminja v pre-

teklost, nič ni stalnega, nič trdnega bitja.

Gredoč nazaj proti mestu kreneš lahko bolj na desno roko in vidiš prostor, kjer so pokopavali še pred Kristusom mrliče, tudi oni prostor, na katerem so bile konjske dirke (Hippodromos). Dandanes se vidi le še kak kos razbitega stebra.

Po ulicah vidimo povsodi kaj novega. Na zapadni strani mesta je mnogo delalnic krojaških, čevljarskih, mizarskih, strugarskih, vse so — rekel bi — na pol pod milim nebom, na pol pod streho. Tako »javno življenje in delovanje« se mi je zdelo prijetno, vsaj prijetnejše nego je naše življenje in bivanje v zaprtih sobah. A nekaj mi ni bilo všeč — : jutrovske mesnice. O snažnosti je tako odveč, da bi govoril; saj taka drobnjav, kakor prah, male mušice, nekoliko smradú niso za poštev. Toda ravnanje mesarjevo, n. pr. otipavanje, premetavanje po umazanih deskah, rezanje, trganje, kakor bi bile cunje — to ni preveč okusno. Kajpada se godi tako le v ubožnejših delih mesta, kjer se ponuja meso ovčjega značaja.

(Dalje.)

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

»Levstikovi zbrani spisi.« (Konec). Pred seboj imamo dva zvezka, katera podajeta Levstikove poezije. I. zvezek obsega: Uvod — Pesni — Ode in elegije — Sonete — Romance, balade in legende. Pridejan je »Tolmač«. V II. zv. so: Otročje igre v pesencah — Različne poezije — zabavljice in pušice — Ježa na Parnás — Ljudski glas — Kraljedvorski rokopis. Dodan je »Tolmač«.

Kakor so v Levstikovih poezijah pesmi različne po vsebini, tako so tudi po obliki in po vrednosti. Ne upal bi se reči, da je Levstik

rajši obdeloval jedno polje poezije, nego drugo. Res je z dušo in telesom vnet za erotične pesmi, a jednako krepak je v odah in elegijah, odličen v romancah in baladah, nepresežen v drobnih otročjih pesemcah, in poleg tega vedno pripravljen za grajanje in zbadanje. Tudi v obliki je precej raznovrsten, dasi ni Levstik nikdar koval umetnih oblik, ampak peval tako, kakor se mu je pevalo najlože. Da, celó po vrednosti je med posameznimi proizvodi velik razloček: od navadne, vsakdanje in na mislih revne zaljubljenke nahajamo razne stopinje do veličastnih spevov klasične veljave. Bil je tudi oče teh pesmij, Levstik sam, čuden mož: pod trdo skorjo je bilo dobro srce, a to srce je bilo premenljivo,

Na jutrovem.

(Potopisne in narodopisne črtice. Spisal dr. Fr. L.)

(Dalje.)

Aleksandrija je dandanes mesto večinoma mladega lica. Hiše, naprave, zavodi, svetišča — so narejena po novi šegi. Ostanke iz preteklosti je jako malo. In vendar je doživelo to mesto nekdanje zlato dobo, kakor malo drugih mest, in zapisano je v listih svetovne zgodovine z debelimi, pomenljivimi črkami. Nikakor ne nameravam pisati njega zgodovine, pač pa bodo zanimale čitatelje nekatere značilne črtice iz dogodeb, ki so se vršile v tem mestu.

Ime našega mesta vzbuja nam spomin njegovega ustanovnika. Aleksander Veliki, kralj macedonski, je prišel v Egipt, pridobil mahoma deželo in ukazal, naj se sezida mesto poleg egiptovskega kraja Rakotisa l. 332. pr. Kr. Zidal je je Deinokrates umno, spretno in veličastno. Prvotno mesto je bilo nekoliko bolj proti jugu, nego je sedanje, zakaj polagoma so zasipali morje ob bregu, in tako se je pomikalo mesto proti severu, kakor se je umikalo morje. Ko je umrl Aleksander Veliki l. 332., dobil je oblast v Egiptu njegov poveljnik Ptolemej, sin Lagov. Ta je izbral Aleksandrijo za glavno mesto svojega kraljestva. Odslej so egiptovski kralji, Ptolemeji ali Lagidi, povzdigovali in poveličevali svoje prestolno mesto, da je bila Aleksandrija res kraljica morska, kakor v poznejšem času Benetke. Gradili so krasne palače, templje, stavbe ob pristanišču; napravili so v mestnem delu Bruchion-u velikansko knjižnico, ki je obsegala 700.000 zvezkov. Ulice po mestu so bile ravne, kar priča iz-

kopavanje, velik je bil trg (emporion), nekak čudež pa je bil svetilnik na otoku Faros, ki je bil neki — kakor pravijo — visok 180 m. Potemtakem bi ga izmed stolpov presegal samo Eiffelov stolp v Parizu. Tedaj so se Aleksandriji zabavali po raznih veseljih, hkrati pa se pečali z vedami, zlasti z modroslovjem, računstvom, zemljemerstvom in zvezdoznanstvom. Redkokdaj je bila kaka vlada tako udana in prijazna znanstvu in učenjakom, kakor so bili Ptolemeji v Aleksandriji. Poleg knjižnice je bil »muzej«; to je bila velikanska naprava za učenjake. Tukaj so imeli skupne obede, tukaj so bivali v posebnih oddelkih, tukaj so predavali o vedah vpričo mladeži; celo kralji sami so jih hodili poslušati. Za druge reči jim ni bilo treba skrbeti, kakor za znanstvo. Tako je bil muzej nekak raj za učenjake in pisatelje.

Zato je pa veda v Aleksandriji zares napredovala in cvetela. Kdo ni že slišal o računarju ali matematiku Evklidu, ki je živel o. l. 300 pr. Kr.? Prav tako je tudi imeniten Apolonij iz Perge. Znani Arhimed, ki je znal tako dobro ceniti prirodne sile in dognal marsikatero resnico, učil se je v Aleksandriji. Eratosten je bil imeniten zemljemerec in računil, koliko meri obseg zemlje; naredil je zemljepisno karto cele zemlje, kakoršno si je mislil sam, skoro na tak način, kakor jih izdelujemo dandanes. Aristarh je bil računar in zvezdoslovec; hotel je izračunati, kako daleč je sonce od zemlje. Nad vse sloveč zvezdoznanec pa je bil Hiparh (Hipparchos); on je naredil natančen popis zvezdâ, preračunal je pravo dolgost

leta in spoznal veliko izprememb, ki se godé vedno na nebu. — Zraven znanstva je cvetla tudi umetnost, če tudi ni bila tako krepka in živa, kakor nekdam pri Atencih.

Potemtakem ni čudno, da so imeli v Aleksandriji tudi grško prestavo svetega pisma stare zaveze. Posebno kraljevo poslanstvo je šlo v Jeruzalem, da bi dobilo od velikega duhovnika pravo sveto pismo. Veliki duhovnik Eleazar je poslal 72 Judov v Aleksandrijo, ki so tukaj preložili celo sveto pismo na grški jezik. Marsikaj pripovedujejo, kako čudovito je bil dovršen ta prevod; izvestno je pa to, da so ga jako cenili, skoro tako, kakor pravo sveto pismo v hebrejskem jeziku.

Mnogo drugega bi se dalo še povedati o tej zlati dôbi aleksandrijskega mesta. Toda prišli so tudi žalostni dnevi, ki so je pahnil v nesrečo.

Res so skrbeli Ptolemejci za Aleksandrijo, a mnogi so bili tudi malovredni vladarji, in zlasti v poznejših časih so bile na dvoru velike homatije, in vladala je popolna razbrzdanost. Rimljani, ki so bili takrat jako mogočni, posegli so takoj v zmešnjave in postavili kralja Ptolemeja XII. pod rimsko varstvo l. 52. pr. Kr. Izmed tedanjih imenitnih oseb je skoro najbolj znana egiptovska kraljica Kleopatra, rojena l. 69. pr. Kr. Ta ženska je bila pravi vzor zapeljivosti, ženske poželjivosti in hkrati zunanje lepote. 17 let stara se je omožila s svojim bratom Ptolemejem Dijonizijem in potem ž njim, ali bolje nad njim vladala. L. 48. pr. Kr. v jeseni je prišel v Aleksandrijo največji rimski vojskovo, Julij Cezar. On, ki je zmagal brez števila sovražnikov na zapadu in vshodu, bil je premagan od Kleopatre in zašel kakor pijan v njene mreže. Slavni vojskovo je bil čisto v njeni

oblasti in se klanjal njeni lepoti. Ko je padel Kleopatrin prvi mož in brat v boju, postavil jo je Cezar za neodvisno kraljico egiptovsko, dal ji njenega mlajšega brata za moža in sovladarja, a sam živel ž njo nikakor ne častno in pošteno. Tudi v Rim je vleklo prevzetno kraljico, toda tukaj ni bilo zanjo pravega življenja, zlasti ne, ko so Cezarja umorili. Svojega drugega moža je bila kmalu sita in ga umorila s strupom. A še bolje si je znala postreči.

Po raznih bojih so si razdelili med-se tedanji rimski svet trije možje: Oktavijan, Antonij in Lepid. Antonij je dobil vshodne dežele. Bil je ta mož sicer nadarjen vojskovo, toda lahko-mišljen. Ko si je utrdil svojo vlado, hotel je uživati in stiskal brez mere svoje podložnike, da je dobil od njih denarja za zapravljanje. Ko je bil v Aziji, klical je Kleopatro na odgovor, zakaj ni poprej dovolj podpirala v vojski treh oblastnežev (triumvirov). Kleopatri je bila ta prilika ugodna; šla je v boj z mogočnim vladarjem vshoda in ga hotela premagati. Kako? V prekrasni ladiji, katera se je lesketala od zlata in srebra, peljala se je proti njemu v mesto Tarz; bila je oblečena kot boginja Venera, slonela je pod čarobnim zagrinjalom, okrog nje so igrali ljubeznivi mali bogovi in mične vile; tako je bila divno lepa, da je vse hitelo gledat to prikazen. Kmalu je bil Antonij popolnoma ujet: pozabil je samega sebe, zanemaril vse opravke, popustil delo in hitel za zapeljivo kraljico v Aleksandrijo. Tu se je pa začelo življenje, za moža sramotno in poniževalno, o kakoršnem le redkokrat poroča zgodovina.

Čitatelji bi utegnili misliti, da si izmišljujemo, ko bi jim pripovedovali vse, kar nam poročata dva zgodovinarja o življenju na Kleopatrinem dvoru, o

sladki sužnosti mogočnega Rimljana, o potrati, s katero sta uničevala dohodke vzdihajočih podložnikov, in o razkošnosti, v kateri sta se topila v raznih veselicah in zabavah. Ošabni ženski je bilo jako všeč, da je gospodovala nad Antonijem; v resnici udana mu ni bila nikdar, kakor sploh tak značaj tudi ne more biti udan nikomur. Antonij je imel v Rimu odlično ženo, krepko Fulvijo, in ko je ta nagloma umrla, poročil se je z blago Oktavijo, sestro Oktavijanovo. Kajpada se ni zanj brigal. — Kako je zapravljala Kleopatra, kaže n. pr. to, da je raztopila dragocen biser in napila s tako pijačo, češ, kako drago zna gostiti svoje goste.

Ko je Antonij tratil čas v Aleksandriji, zbirali so se nad njim pogubni oblaki, saj večna pravičnost nikomur ne prizanese. Oktavijan napové Kleopatri, seveda s tem tudi Antoniju, vojsko. Antonij je zbral veliko vojno, Kleopatra pa je dala mnogo denarja in 200 ladij. Pri Akciju (Actium) sta se zgrabila nasprotnika leta 31. pr. Kr. Kleopatra je hotela, da se boj vrši na morju. Dolgo so se bojevali, Kleopatra sama je bila blizu boja. A kar hipoma zbeži s svojo ladijo iz boja proti domu, ker je imela menda občutljive živce, in Antonij — za njo. Kaj takega menda še ni doživel svet. Vojskovoju, ki mora biti na čelu vojske, kateremu je najlepše umreti, ako ne more zmagati, beži iz boja, beži — za žensko. Oženjeni vojaki gledajo brez strahú smrti v obraz, a naš meškužnež hiti za svojo strastjo in pusti, da krvavé njegovi vojaki. Proti Aleksandriji je plula ladija kraljičina, valovi so šumeli, kakor šumé še dandanes, pač tudi v nevolji nad grozno sramoto. Antonij dohiti Kleopatro, sede na zadnji del njene ladije, zakrije svoj obraz z rokami: ni besede ni joka ni iz njegovih

prsij, le strast pluje v njih. Njegovi vojaki pa se bijejo in umirajo zanj. Ko je bila bitka na morju odločena in za Antonija izgubljena, stala je njegova druga vojna na suhem in pričakovala povelja od Antonija za boj, pričakovala, da se povrne njen vojskovoju. Sedem dnij so čakale legije, vedno pripravljene, da se udarijo: a Antonij je moral biti v Aleksandriji pri važnejših ženskih opravkih. Naposled se je udala zapuščena vojna zmagovitemu Oktavijanu.

Prav tukaj v Aleksandriji, kjer je leta preživel v sramoti, doletela ga je zaslužena kazen. Blizu mesta se je ustavil sovražniku, ki je šel za njim; a bil je premagan, vojaki so ga zapustili in se udali njegovemu nasprotniku. Vse je bilo zapravljeno: čast, imetje, veselje do življenja. Spoznal je, da ravná Kleopatra ž njim izdajalsko, in sedaj se ga je lotilo kesanje. A bilo je prepozno, pogum je bil potlačen že davno od ženske noge. Kleopatra se ga je hotela iznebiti z lepa in mu dala sporočiti, da je usmrtila samo sebe. Ko je to zvedel, ni maral zaostati za njo, marveč pokazati je hotel jednako srčnost: meč si je pahnil v telo. A ni bil hitro mrtev. V hudih bolečinah je zvedel, da se kraljica ni usmrtila, ampak še živi. Takoj se je dal prenesti k njej in potegniti na vrveh v njeno utrjeno bivališče. Tukaj je umrl vpričo nje, ki je bila kriva vse njegove nesreče.

Kleopatra, ki je bila premagala že dva rimska vojskovoja, upala je, da bode še tretjega, Oktavijana. Potrudila se je z vsemi zvijačami in porabila vso svojo zapeljivost, da bi ga ujela, toda Oktavijan je bil vedno hladen in se ni menil za njene nakane. Tu ji celó pové neki rimski častnik, da jo hoče Oktavijan prepeljati v Rim, kjer bi morala iti med premaganimi in ujetimi

sovražniki med slavnostnim obhodom. To ji je podrla poslednje upanje, sklenila je usmrtiti samo sebe. Kot kraljica oblečena je pritisnila na prsa strupeno kačo, ki jo je umorila s smrtnim strupom l. 30. pr. Kr. Tak je bil konec poslednje egiptovske kraljice, ki je bila nenavadna oseba po svojih prirodnih darovih, a tudi sijajen vzgled ženske ničemernosti in zapeljivosti. Prav zato sem se pomudil dalje pri njej, ker nam žalostna njena in Antonijeva zgodovina priča, kako nesrečnega storé človeka strasti ali prirodni nagoni, če jih ne kroti in uravnava pamet. In vendar se proglašá neprenehoma načelo, naj se dá človeški naravi prostega duška, naj dela, naj hlepi in teži slobodno po svojem veselju. Še dandanes kažejo ono mesto, kjer je bila Kleopatra poslednji čas; celó grob njen so iskali, o katerem pa ni nikakega sledú.

V teh bojih je tudi mesto veliko trpelo. Ko je bil Cezar v Aleksandriji, in so se mu upirali meščanje, zgorela je velika knjižnica v muzeju. Zato je dal Antonij dragoceno knjižnico iz mesta Pergama prenesti v Aleksandrijo.

Po Antonijevi smrti je bil Egipt v rimski oblasti; rimski cesarji so skrbeli za veliko mesto Aleksandrijo, pa mnogokrat so meščane tudi kaznovali, kadar so se jim zamerili. Cesar Hadrijan (117—138 po Kr.) imenuje v nekem pismu Aleksandrijce lahkomiselnó in vetrnjaško ljudstvo, ki je malopridno, zabavljivo in uporno.

V tej dóbi, in sicer že v prvem stoletju po Gospodovem rojstvu, je prišlo krščanstvo v Aleksandrijo, kjer se je kmalu utrdilo in celó zacvetlo. Znano je, da je sv. Marka, učenec sv. Petra, učil v Aleksandriji, ustanovil aleksandrijsko cerkev s škofovskim sedežem in tako postavil podlago za pozneje tako

imenitni patrijarhat aleksandrijski. Kakor je bila nekđaj Aleksandrija slavna kot egiptovsko glavno mesto, tako se je sedaj odlikovala po svojih škofih, krščanskih učenjakih in mučencih. V Aleksandriji se je razvila sloveča krščanska šola, v kateri so učili glasoviti učitelji modroslovje, zlasti pa sveto pismo. Tu bi bila prilika, da bi govoril o znamenitih in zanimivih možeh, kakor o Origenu, ki je bil nepresegljiv vzor pridnosti in vnetosti za sveto vedo, o slepem Didimu, ki je pa imel bistro duševno oko, celó o učeni ženi ali devici bi lahko govoril, o svetnici Katarini, ki se je poskušala z najboljšim uspehom s filozofi: pa skoro bi se utegnilo zdeti odveč čitateljem, zato treba prezreti tudi ošabnega Arija, ki je iz Aleksandrije raztrosil med tedanji svet pogubno krivo vero. V obče rečemo le to, da je Aleksandrija po vnanje propadala, kakor je hiral ves tedanji svet, da so jo nekateri cesarji, zlasti Dijoklecijan, hudo stiskali, in da je zaradi tega naposled zatemnela njena veljava. Cesar Dijoklecijan n. pr. jo je oblegal, kakor pravijo, osem mesecev, premagal in potem ukazal moriti meščane tako dolgo, dokler bi njih kri cesarjevemu konju ne segla do kolena. Po sreči se je njegov konj izpodtaknil, padel in pomočil koleno v krvi. Zato je neki ukazal ustaviti grozno morijo. Dasi je to samo pripovedka, vendar nam kaže, da ravnanje cesarjevo ni bilo milostno.

Odkar je bilo razdeljeno rimsko cesarstvo v dve polovici (od l. 395. naprej), pripadal je Egipt grškemu ali vshodnemu cesarstvu. Grški cesarji so storili kaj malo za Aleksandrijo; l. 619. jo je vzel perzijski siloviti kralj Kozroa, l. 641. pa so se je polastili Arabci, katere je vodil Amru, vojskovej Omarjev, in s tem se je začela za mesto najžalost-

nejša dōba. Izgubilo je vse, kar je imelo znamenitega: knjižnico, omiko, večinoma krščansko vero in življenje, in islam — Mohamedova vera — je odslej gospodaril; na mestu križa se je zasvetil na svetiščih polmesec. Na jugu pa se je kmalu potem dvignilo drugo mesto, Kájira, ki je bilo odslej egiptovsko glavno mesto, in Aleksandrija je do cela propadla. Ko se je v novem času, v 15. veku, odprla kupčiji druga pot okrog Afrike, in ko so Turki dobili Egipet v last, ponehala je vožnja mimo Aleksandrije.

Še-le v sedanjem veku se je vzbudilo Aleksandrovo mesto iz tisočletnega spanja. Umni in srčni turški namestnik v Egiptu, Mehemet Ali, je hotel otresti turški jarem in postati samostojen vladar egiptovski. Zato se je potrudil, da je povzdignil svojo deželo, zlasti je skrbel za Aleksandrijo. In napravil je oni ‚Mahmudije-Kanal‘, o katerem smo že govorili, ki je bil glavni vir za razvoj mesta. Razvila se je kupčija, prišli so bogati kupci, zidali hiše, turška sila — jednaka môri — je odlegla, in ko so l. 1869. odprli sueški prekop, utrdil se je obstanek Aleksandrije, kupčija se je razvila, in zato se ji obeta srečna bodočnost.

Še v novejšem času je imela Aleksandrija dva stara spomenika, izmed katerih je bil posebno jeden sloveč, imenovan igla Kleopatrina. Bila je pa ta »igla« 21 in pol metra visok obelisk ¹⁾, ki je stal na nekem dvorišču blizu morja. Zraven njega je bil na tleh drug obelisk, toda precēj manjši od prvega. Oba sta bila stara: neki mestni poveljnik ja je bil dal l. 19. pr. Kr. pripeljati tu sem. Toda manjšega so odpeljali leta 1877.

¹⁾ Obelisk se imenuje štirivoglat, proti vrhu zaostren steber.

Angleži v London, večjega pa celó Američani v New-York l. 1880.

A kaj bi govorili o tem, česar ni več v Aleksandriji, ozrimo se rajši zopet v sedanje lice nekdej tako slavnega mesta! Na severno-vshodni strani je kolodvor železnice, ki gré proti Ramli in Rosetti. Potovalec ne zamudí rad prilike, da si ne bi ogledal vsaj bližnje Ramle, kamor se prav lahko in po ceni vozi. Ob delavnikih gre vsako uro vlak v Ramlo, ob nedeljah pa vsake pol ure.

‚Ramleh‘ se pravi po naše peščeni kraj. Res je svet ob morskem bregu od mesta proti jutru peščen, toda pridnost človeška si je znala pomagati in napravila todi lepe palače za poletno bivanje, prijazne vrtove in zelene zasade. Z železničnega voza vidi potnik zlasti kraljevski grad, ki je pa neki zanemarjen, vidi stare podrtine, potem pa razne palače, med njimi veličastne palme. Svet ima vse drugačen značaj, kakor smo ga vajeni v Evropi, zato se nam tako čudno in novo, vendar pa lepo zdí to, kar vidimo. V mali družbi sem bil v zavodu »Sijonskih sester«, to je nekega francoskega reda, ki ima tukaj šolo in zavod za bogate deklice. Kako lično, čedno in lepo je bilo vse, kar smo videli! Vidi se zavodu, da ni namenjen revnim otrokom. Francoski jezik, francoski živelj ima tukaj največ veljave: to se je lahko videlo na prvi pogled, dasi smo govorili z dvema Nemkama. Sklepal pa sem tudi iz zavoda, da mora biti katoličanstvo po imenitnejših družinah še dokaj trdno, ker sicer bi se ne mogla ohraniti taka naprava. Posebno mi je ugajal vrt. Seveda je treba mnogo delati, zlasti neprenehoma namakati tla, toda rast je res divna. Kdor bi imel tukaj obilno vode, on si ustvari lahko raj iz osušenih tal. (Dalje.)

Na jutrovem.

(Potopisne in narodopisne črtice. Spisal dr. Fr. L.)

(Dalje.)

olagoma se človek vsega naveliča. Naj bi bilo ob egiptovskih bregovih še tako prijetno, naposled bi se dolgočasili. Tako se godi morebiti tudi ljubemu čitatelju, ki se je naveličal Aleksandrije. Dovolj mu je naših sprehodov in spominov aleksandrijskih. Vendar ne morem si kaj, da bi se ne pomudil še ob enem spominu, predno se poslovimo od cvetočega morskega mesta.

Aleksandrija je doživela mnogo hudih dnij ne samo v starih, ampak tudi v novejših časih. Konec preteklega stoletja sta se pulila Napoleon in Anglež za Aleksandrijo in Egipet, in tedaj so pokali topovi; Napoleon je vzel mesto z naskokom. Pa tudi v najnovejšem času ni bilo drugače, čeprav je dandanes obče veljavna olika, in ni menda olikano, streljati na ljudi s topovi.

V novejšem času sta se trudila Francoz in Anglež, da bi si pridobila več moči v Egiptu. Vendar so znali Angleži tako božati egiptovsko vlado, da so jo imeli čim dalje bolj v svoji oblasti, kar so domačini in tujei čutili prav dobro. Prav lahko umevamo, da ni moglo biti to po volji domačinov, tem manj, ker zaničujejo mohamedanci vse, kar je tuje in kristijansko. Zato je nejevolja rastla med domačini od dné do dné, Arabci so godrnjali in Evropcem žugali. Treba je bilo samo malega vzroka ali povoda, da so se razburili duhovi in se je vnel upor. Dné 2. februvarja leta 1881. počí ustaja med vojaki, ki pa ni imela posebnega uspeha; nekaj mesecev pozneje

pa se je dvignil nov sovražnik na jugu, ta je bil znani Mahdi, ki je kmalu odtrgal egiptovski Sudan od Egipta. Oznajeval je nekoliko premenjeno Mohamedovo vero in razvnel vročekrvne Súdance za boj. Sedaj so imeli severni uporniki več poguma, vojaki so se ustavljali tujemu vplivu, Arabi-paša se jim je postavil na čelo, Turki pa so ga podpirali. Homatije so bile čim dalje večje, hujskači so dražili brezdelavne Arabce na Evropce, zlasti na bogatine. Tu napočí za Aleksandrijo grozni dan, 11. junij. Bil je ta dan — dan moritve, pobijanja in divjanja, kakoršno se godi le ob prekucijah in pa na jutrovem. Druhali so drle po mestu, napadale in morale so Evropce in počenjale razne grozovitosti. Kogar so srečali na ulici in so ga spoznali za Evropeca in kristijana, zabodli so ga ali potolkli in niso prizanašali niti otrokom. Videl si ležati po ulicah in cestah mrtvece v krvni luži, ali pa grozno razmesarjene. Vpitje in kričanje, bodisi morilcev, bodisi nesrečnih žrtev, se je čulo po mestu, groza se je polastila prebivalcev, trdo so zapirali in zadelovali vrata, da bi zabranili vhod sodrgi, ki je razgrajala sem in tje, razdevala in razbijala, kar je mogla. Kajpada so se tiščali ljudje večinoma doma; komur ni bila skrajna sila, ni šel iz doma.

Pa razgrajalcem ni bilo dovolj, da so pobijali ljudi po ulicah, napadali so tudi hiše. Imeli so neke male kolčke tako prirejene in ovite ali kali, da so se hitro užigali; užgane so metali v okna in tako hoteli požigati pohišje in škodovati mirnim prebivalcem. Tudi strelivo so menda

metali. Niso pa bili razgrajalci sami Arabci, ampak tudi malopridneži iz Evrope, ki so hoteli porabiti priliko za ropanje in požiganje.

Mnogo škode so naredili oni dan razdivjani in krvoločni uporniki; sreča je bila, da to počenjanje ni trajalo dolgo. A prišel je za tem dnevom drugačen dan, tudi strašen. Angleži so bili neki med onim morjenjem blizu, toda niso storili v obrambo Evropecev ničesar. Gledali so samo od daleč, če tudi so že poprej vedeli, kaj se bliža, in bi bili lahko odvrnili moritev. Ko se potem ni hotela nasprotna stranka udati Angležem, streljali so dne 11. in 12. julija na mesto in metali bombe vanje. Tu so podrlhi hišo, tam so drugo užgali, mesto se je posipalo v najlepših delih v razvaline. Seveda je bila škoda velika in groza je vladala v mestu. Toda kaj se zmeni za to neusmiljena politika!

Še lani, torej deset let po teh dogodkih, so se videle tu pa tam podrtije, zakrite z deskami, ali so se drugače poznali sledovi onih grozних dnij. Res je, da je bil nasledek angleškega streljanja deloma tudi dober: mesto je odtlej mnogo lepše, ker so na podrtijah zidali lepe hiše in palače. Oni rojak, ki sem ga omenil v začetku teh opisov, pripovedoval je prav živahno in natančno, kako se je takrat godilo in v kolikem strahu je bil posebno zastran otrôk.

Take so senčne strani življenja na jutrovem. Jutroveci so velikokrat veseli in dobrovoljni, toda kmalu jih razburi kaka reč, vname posebej še njih moslimski fanatizem, in potem so podobni bolj zverém, kakor ljudem.

Kaže nam pa ta spomin, da so razmere povsodi jednake: jeden stiska in tlačí, drugi se upira. Angleži imajo v oblasti egiptovsko deželo, in brez laži lahko rečemo, da jo tlačijo in stiskajo,

domačini pa se upirajo in črté Angleže. Vsaka stranka misli, da ravna po pravici. Angležev ne peče vest prav nič, da gospodarijo ob Nilu in da udarijo vsakoga, ki bi se jim ustavljal; podložniki pa si mislijo, da je to samo sila in ne pravica, zakaj Angleži so se vsilili sami in si prisvojili oblast in bogate dohodke. Pravica je pač lepa beseda — da bi je le vsakdo ne umeval po svoje!

Sedaj je pa čas, da se pripravimo za odhod iz Aleksandrije. Dalo bi se res še marsikaj zanimivega povedati, n. pr. o lepi grški cerkvi, kjer kažejo nekdanji grob sv. Marka, o velikem ustavu jezuitovskem, o cerkvi frančiškanski, o katoliškem življenju v Aleksandriji itd., toda saj se pozneje lahko vrnemo nazaj, sedaj treba iti z milim čitateljem drugam, če ne bi še pozabila, da popotujeva. Poprej se posloviva od dobrih znancev, izreciva najtoplejšo zahvalo za gostoljubnost, urediva svoje stvari, stopiva še v veličastno cerkev sv. Katarine, da si izprosiva blagoslova za potovanje, potem pa hajdi proti kolodvoru!

IV. Ob Nilovih vilah.

Če bi stavil to-le uganko: Nilove vile — kaj je to? — vem, da bi je morebiti polovica čitateljev ne uganila. Oni, ki so bolj učeni in umevajo, kaj pomeni beseda »villa«, mislili bi takoj, da bodem opisoval lepe palače ali letovišča ob Nilu, zakaj lepo hišo na deželi pomeni beseda »villa«. A — takih hiš ne bodem popisoval, ker jih ni, in če je vendar le katera tu pa tam, jaz je nisem videl. — Kaj je neki z Nilovimi vilami? Že vem, pravi nekdo: Nilove vile so povodne deklice, ki prebivajo v Nilu namesto v gorah. Vrlo! Odgovor kaže, da se je učil čitatelj slovenskega bajeslovja; vendar o takih vilah ne morem pisati, ker jih v Egiptu ni, niti na gorah, niti

v reki. — Kaj torej preostaja, kakor da mislim na vile, kakoršne rabijo za seno, ali pa — v kuhinji, ali celó na mizi, kjer so pa že vilice? Da rešim uganko sam, naj povem, da se pri mestu Kájiri deli Nil v dva velika dela ali v dve veji, ki potekata proti morju. Zato ima reka podobo — vil, in to obliko te znamenite reke imenujem vile, reci kdo, kar hoče. Kajpada, ko bi bil bolj učen, rekel bi »delta«, ker to ime je grško in torej bolj imenitno kakor slovensko. »Delta« pomeni neko grško črko, ki je podobna vilam in kateri pravimo mi *d*. Ker ima Nil tako obliko, zato imenujejo učenjaki oni kos zemlje, po kateri se pretakata obe veji, »Nilov delta«, mi pa, nevedni Slovenci, recimo temu kosu egiptovske zemlje »Nilove vile«.

Starodavni ljudje so imenovali deželo egiptovsko »Nilov dar«. In tako je v resnici. Egipet in Nil — to je združeno tako tesno, kakor telo in žile s srcem vred. Brez Nila bi bil Egipet — puščava; zaradi Nila pa je ta dežela kakor lep vrt, prijazen in ob enem rodoviten.

Kdor gleda na zemljevide, temu se zdi egiptovska dežela grozno velika. Kako široka, pa dolga, dolga! Avstrijo, Nemčijo in evropsko Turčijo skupaj — pa še niso tako velike kakor Egipet. A v resnici ni tako: Egipet je velik — samo na papirju, v istini pa ni sile ž njegovo velikostjo. Stvar je ta-le: Egipet je jako dolga dolina, po kateri teče Nil. Na desni in levi je gola, peščena puščava; le kamor seže Nil s svojimi vodami in svojim blatom, tam je rodovitna zemlja. Kamor se ne morejo napejljati Nilove vode, tam je précej puščava. Rodovitna dežela in pa peščena, suha puščava sta tam tako bližnji, kakor tvoje njive in njive tvojega soseda. Skoro večina tega, kar vidiš na papirju pod imenom Egipet, to je puščava, za katero

bi ne dal niti beliča; čemu bi ti bila! Na desnem in levem bregu pa so najrodovitnejša tla, res blagoslovljena zemlja. Ta rodovitna tla so na raznih krajih različno široka. Pri Kájiri n. pr. je rodovitna dolina prav ozka, v treh ali štirih urah jo prehodiš ali prejahaš. A od Kájire naprej proti sredozemskemu morju se razširja dolina, velika ravan se razprostira pred teboj, da je ne prezreš z očmi; tu je prelep kos zemlje, rodoviten, dovolj namočen, z vsemi dobrotami oblagodarjen — to so »Nilove vile«. Na severni strani se druží s sredozemskim morjem, katero sega tu pa tam v deželo, zaradi tega je morski breg ves razjeden, kakor bi se morje in suha zemlja bojevala za oblast; na zapadu je libijska puščava, deloma gorata in skalovita, vseskozi pa pusta, kakor bi bila posuta z rmenim peskom; na vshodu pa je znani sueški prekop, ki veže rdeče morje s sredozemskim.

Res znamenit kos zemlje je tukaj. V najstarejših časih je cvetlo todi poljedelstvo, omika se je razširjala in izpopolnjevala, kraljestva so se ponašala z mogočnostjo in kralji — svetopisemski Faraoni — so se bliščali v slavi in časti. Tu sem so prišli Izraelci; izprva je bila samo majhna družina, a v 430 letih so se namnožili in kot krepko ljudstvo so zapustili Egipet in si priborili drugo domovino. Koliko prememb je doživela dežela pozneje! Pa pustimo za sedaj zgodovinske spomine, ostanimo v sedanjosti, ker ta nam najlepše pojasnjuje preteklost.¹⁾

Koga bi ne mikalo ogledati si to pokrajino, zlasti pa še njeno središče, njeno srce — divno in bajno Kájiro? Lah pravi:

¹⁾ Zemljevid te dežele, »dolenji Egipet«, podajemo čitateljem na platnicah, ker nam je tesna s prostorom, in pa ker mislimo, da se bode dal na platnicah porabiti najlože.

»Veder Napoli e puoi morir«, t. j. če si videl Napolj, lahko umrješ, in s tem izraža njegovo lepoto; jednako govori tudi mohamedanec-jutrovec, kateremu je Kajira vzor vse lepote in zemske čudovitosti. Torej je umevno, da vleče Kajira potnika z nepremagljivo silo, in tje vabim sedaj tudi prijaznega čitatelja.

Ker moraš nosaču skoro toliko plačati, kolikor za voz, zato je pametneje izročiti sebe in svojo prtljago vozniku, ki te kmalu pripelje h kolodvoru pred vrati moharrem-bejskimi, t. j. na južnovshodni strani mesta. Ta kolodvor spada k železnici, ki vodi v Kajiro in pa proti Suecu. Kolodvor je urejen po evropskem vzoru, in na zidavi, obliki ne najdeš nič nenavadnega. Velik ni, da bi dejal, majhen pa tudi ne, zato stopimo vanj brez skrbi, da bi se izgubili. Tudi čakalnico dobimo brez težave, saj so povsodi francoski napisi. A ni tako lahko čakati. Okoli osme ure sem došel le-sem, in vlak gre nekoliko pred deveto uro. Tu me dobi najprej mladi snažnik čevljev, ki je obrnil takoj svoj ostri pogled na moje obuvale in hitro dognal razsodbo v tem zmislu, da je treba čevlje osnažiti. No, braniti se nisem mogel in hotel, češ, za tako mesto, kakoršno je Kajira, spodobijo se vseskozi izlikani čevlji. Res, mladenič se je dobro sukal, pljuval, drgnil in tako dokazal svojo umetnost. Med delom bi bil rad začel pogovor in je privzdigoval glavo, toda ni nama šlo. Bil sem pač jaz kriv, ker nisem znal njegovega jezika. Tako je bilo potem tudi težko domeniti se za plačilo. Pa bil je tam blizu neki prodajalec klinčkov, poštnih znamk in smodk: tega sem prosil, naj mi zmenja nekaj denarja in mi dá egiptovskega drobiža. Mož je bil Lah in menil, da sem tudi jaz laške krvi, zato je bil prav postrežljiv. Prosil sem ga, naj tudi on plača snažniku, in

sprejel je ta častni posel jako zadovoljno. Snažnik se je pa upognil njegovi veljavi s toliko udanostjo, da se ni bilo treba potem nič pravdati za bakšiš. — Nekdo je v čakalnici pometal. Ogledoval me je od nog do glave in mi hotel nekaj dopovedati, a še vedno ne vem, kaj. Škoda! Jednako me je gledal še marsikdo, jaz pa njega. Ne vem, kdo je bil bolj radoveden. Na takem kolodvoru je res živahno, ker tam je na preostajanje ljudij, ki so brez dela. Vse gré križem; narodi s polovice sveta se srečavajo. Poleg vitkih Arabcev stopajo zamoreci sem in tje, evropska gospôda pohaja ošabno po hodnikih, Američani so došli v celih družbah, vse se meša in tipravi, da si na kraju, kjer se vidi svetovno gibanje.

Največja težava je z nosači, ker se jih pride ponujat veliko število, da bi spravili prtljago v železniški voz. Težko se jih odkrižaš, zlasti, če jim ne moreš dopovedati, da jih ne potrebuješ. Pri železniški blagajnici dajajo listke, kakor pri nas. Plačati pa je treba tam v zlatu, ali pa v egiptovskem denarju. Egiptovska železnica ni draga, pa tudi ne cenejša, kakor so naše. Zato je pa uprava vozov precēj slabša, kakor pri nas. Med našim tretjim in tamošnjim drugim razredom ni razločka drugega, kakor da imajo egiptovski vozovi nekake blazine na sedežih; njih tretji razred pa ima klopi podolgem, ne počez. Ugoden je poleti, ker je jako zračno, ker je v takih vozovih mnogo oken in vse bolj odprto, kakor v obeh prvih razredih.

Naposled pozvoni, da vstopimo; kmalu se spravim v voz, zasedem prijazen sedež pri oknu in se pripravim, da bodem z oboroženim očesom vse ujel, kar bode le prišlo mimo. Kakor pri nas, tako in še mnogo bolj je tudi tam živahno, ko odhaja vlak. Moški svet se »postavlja«,

to se hitro vidi, ženskega pa ni mnogo, in v tem je razlika med našimi koldvori in egiptovskimi. Ako tudi pride ženska mimo, kmalu izgine, ako je domačinka ali mohamedanka. Celó Evropejke so se mi zdele v vsakem oziru manj pogumne, kakor so doma. Kadar pa pride kaka Evropejka, po naše napravljena, to jo gledajo jutrovci! Vstopila je v voz tudi neka nemška grofica, katero sem videl poprej večkrat na ladiji, visoko vzrasla, ponosna in še mlada gospa: kako so jo gledali Arabci! Prav zanimalo me je to gledanje; a kaj so mislili, tega ne znam raztolmačiti. Rad bi bil cenil po pravici tudi razna dostojanstva onih egiptovskih uradnikov, kar sem jih videl, a nisem si znal pomagati, zato ne vem, s kom sem imel čast voziti se.

Najživeje mi je ostal v spominu oni Arabec, ki je dokaj časa sedel meni nasproti. Bil je lepo opravljen; imel je vrhovno obleko po evropski šegi, sicer pa je bil oblečen tako, kakor kaže čitatelju podoba na str. 40. našega lista. Zanimivo je, da imajo ondotni ljudje tako radi zakrito glavo. Moj mirni nasprotnik je imel glavo vso povito v neko ruto, tako, kakor bi mu medlo okrog ušes. Kadar se je zagrinjalo odvilo, tedaj je je zopet ovil okrog glave, kar je storil prav pogostokrat. Zeblo ni prav nič, vsaj mene ne, ampak bilo je prijazno gorko. Opažal sem to tudi pozneje po Egiptu in po sveti deželi: če tudi je bilo gorko ali celó vroče, možak se je ovijal v ruto. Morebiti nečejo moški zadržati za ženskami, ki se zavijajo prav gosto. V rokah je imel omenjeni popotnik nekaj, česar nisem takoj razumel in poprej še ne opazil. Skoro ves čas je sukal med prsti neko stvar, ki je bila popolnoma podobna našemu molku ali rožnemu vencu, nabranemu na rdečo

vrvico. Jagode so bile jako lepe, kakor bi bile iz jantara, na koncu pa se je razširjala vrvica v lep šopek. No — mislim — lepo bi bilo, da bi ta človek molil rožni venec! Videl sem, da ni molil, ampak se samo igral. Vendar sem mislil, da imajo mohamedanci one jagode zaradi molitve, dokler nisem zvedel, da jih imajo samo za igračo. Oni, ki ima pri nas rad v rokah rožni venec, naj se spomni ubogih nevernih jutrovcev, ki imajo ‚molek‘ v rokah le za igračo. Komur je pa molek pri nas v zasmeh, tisti kaže, da je jako omejenega duha. Pri sebi je imel moj sopotnik malega dečka, menda svojega sinka, ki mi je bil jako všeč, kakor so mi sploh otroci ljubi in dragi. Arabski dečki so nekoliko zagorelega lica, a lepega obraza; nekateri imajo tako pravilne in lične obrazke, da sem jih občudoval. V obče so Arabci moški lepe vnanje postave, mnogo bi jih našel slikar, da bi slikal po njih najlepše podobe. Tudi moj sopotnik je zrl vame tako prijazno, in tako se mi je prikupil njegov obraz — nekoliko razbrazdan od kôz — da ga še sedaj gledam v spominu. Pomeniti se nismo mogli v arabščini, a mali dečko je znal nekaj francoskih besedij, in to je bil naš pomoček. Na razne načine mi je hotel povedati to in ono in me vprašati. Tudi očeta je jako veselila ta sinova učenost in dobrovoljno se je smehljajal. Mene je pa veselilo znanje 'z očetom in ravno zato, ker mi je nekoliko pokazalo značaj ondotnih domačinov. Večkrat se mi je vrnila ta misel in zdi se mi resnična: Arabci so po naravi dobri, toda Mohamedova vera je kriva, da se navzamejo sovraštva proti drugovercem, da so mnogokrat kruti, krvoločni, neusmiljeni, pa tudi pohlepni in pohotni. Kakor sem postal na jutrovem — rekel bi — vnet za tamošnje prebivalce, prav tako sem na

jutrovem spoznal, kako pogubna in odurna je mohamedanska vera.

Vlak je odzvižgal slovo Aleksandriji in urno sopiha na jutrovo stran. Na desno vidimo še nekoliko hiš in vrtov, potem pridemo do kanala in se peljemo čezenj, na to pa imamo vodo na desni in levi: na desni se prostira ob želez-

niški progi daleč Mareotsko jezero, na levi je že večkrat omenjeni kanal Mahmúdíje, še naprej pa se prostira tje do konca obzorja Abukirsko jezero. Znamenito je Mareotsko jezero, ne samo zaradi velikosti, ampak tudi zaradi svoje zgodovine.

(Dalje.)

S l o v s t v o .

SLOVENSKO SLOVSTVO.

»**Osnovni nauki iz fizike in kemije** za ljudske in meščanske šole.« V treh oddelkih. Na podlagi učnih načrtov za osmorazredne ljudske šole na Kranjskem od dné 25. aprila 1886. I. spisal Andrej Senekovič, c. kr. gimn. ravnatelj. I. del. V berilo je vtisnenih 52 slik. Cena vezani knjigi 60 kr. V Ljubljani. Tiskala in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1892. 8°. Str. 90. — Poslednje mesece je izšla že vrsta knjig za ljudske in meščanske šole. Slavni deželni odbor, oziroma zbor kranjski je storil odločen in uspešen korak na poti narodne omike, ko je sklenil, naj se priskrbi ljudskim in meščanskim šolam potrebne, po učnih načrtih spisane knjige. Kajpada je pripomogel tudi gmotno v to, da se je sklep tako urno deloma že zvršil. O teh knjigah bomo poročali, kakor z veseljem, tako pa tudi natančno. Dosedanja dela so pisali strokovnjaki, torej so vredna, da se zanje posebno zanimamo. Začenjamo z imenovano knjižico, ki je izšla pred več kot dvema mesecema.

Naslov sam napoveduje dva dela: A) Fizika, B) Kemija. Seveda je ta razdelitev nekoliko neprimerna, ker je kemija samo na 13 straneh, a odločilen je bil namen knjige. (V znanstvu samem pride kmalu dōba, v kateri ne bomo ločili fizike in kemije kot dveh ločenih ved.) »Fizika« obdeluje v osmero oddelkih občna svojstva teles, molekularne sile, nekoliko o toploti, magnetizmu, torni elektriki, kapljivo tekočih telesih, raztezno tekočih telesih, zraku in svetlobi. Kemija nima manjših oddelkov. — Kar podaja gospod pisatelj, to so res osnovni nauki dotičnih oddelkov naravoslovne vede. Vendar podaja poleg glavnih poskusov in glavnih priprav tudi razne vzglede in spominja vsakdanjih pojavov v narodi in v človeškem življenju: tako je knjiga tudi praktična, porabna, kar je potrebno za ljudske in meščanske šole. Na malem prostoru je zares mnogo vsebine, ker je beseda pisateljeva vseskozi kratka in jedrnata; morebiti

se bode zdela slabejšim učencem prav zaradi tega manj umevna. No, treba pomisliti, da v šoli učitelj razlaga in pojasnjuje.

Kritiku, ki se ne ozira jedino na šolsko uporabo, ampak na cenó knjige same na sebi, zdi se jako važna tudi jezikovna oblika, zakaj tvarina pač ne zahteva posebne učenosti. V jezikovni obliki se naslanja gospod pisatelj vseskozi na svojo »Fiziko za nižje razrede srednjih šol«, katera je izšla l. 1883. Seveda je v naši knjižici tvarina drugače izbrana. Starejšo knjigo gospoda pisatelja je jako laskavo pohvalil neki kritik v našem listu (l. 1890., str. 61.): nikakor ne maramo oporekati oni pohvali, kolikor se tiče sedanje manjše knjige. Knjiga je res dobra in — v slovenskem duhu napisana. Izrazi so večinoma dobro zadeti, jezik čist in pravilen. S tem pa nisem trdil, da mi ugaja vsaka posameznost. Tu pa tam so stavki preveč razkosani in predolgi, kakor takoj na str. 2. spodaj. Pisatelj rabi prepogosto »moreš« in »moraš«, kar ne prija slovensčini. V tem se jako razločujeta slovenski in nemški jezik. Ta ljubi razne pomožne glagole, v nekaterih spisih jih kar mrgoli, a Slovenec govori kar naravnost namesto: moreš iti — greš. Tudi v drugih načinih bi se bilo dalo izraziti bolj po slovenskem duhu, n. pr. večkrat ponavljajoči se: »Iz tega sledi«. — Mnogi znanstveni izrazi so nam jako všeč, le besede v § 14: »trgoporna, lomoporna in sukoporna trdost« nam ne ugajajo, ker so brez razlage skoro čisto neumevne. Za namen pisateljev bi bilo zadosti, ko bi bil naštel tako: »Trdost se javlja: 1. kadar se telo pretrga, 2. kadar se lomi« itd. in če je treba dati tej trdnosti ime, reklo bi se n. pr. protiutrzna, protilomna. Ne ugaja nam beseda »prikazen« za »Phänomen«, ker mislimo ob tej besedi na kaj drugega, kakor na prirodne pojave. Tudi »poljubno« za nemško »beliebig« nam ni všeč; mislimo, da bi bilo treba izreči oni pomen v stavku, ako je sploh treba. N. pr. beliebig lang oder breit machen = narediti dolgo ali široko, kakor (ali kolikor) hočeš. Tako tudi »možno«, namesto: »Cekin je možno skovati«

Na jutrovem.

(Potopisne in narodopisne črtice. Spisal dr. Fr. L.)

(Dalje.)

areotsko jezero se vidi kakor morje, in res je danes v njem morska voda. A nekdanj se je vanje iztekal del Nila po več prekopih ali kanalih; po jezeru so plavali čolni in postajale so ladije, katere so prišle po Nilu proti Aleksandriji. Zemlja ob bregovih je bila sila rodovitna, in tudi trta je neki tukaj rastla ter dajala obilo dobrega belega vina. V poslednjem stoletju pa se je bilo jezero malo ne izsušilo; bil je tu velik kos suhe zemlje z raznimi seli in bivališči. Kar počí med Francozi in Angleži vojska; Bonaparte, takrat francoski poveljnik, je bil v Egiptu zmagovit, in zdelo se je, da se bodo v njem utrdili Francozi. Tudi, ko je bil Bonaparte odšel domov, držali so se Francozi v Aleksandriji prav uspešno. Tu pride Angležem nesrečna misel, da bi vsa usušena tla Mareotskega jezera spravili pod morje in tako Francoze odločili od suhe zemlje. Ker je jezero nekoliko (za dva metra in pol) nižje od morja, zato je bilo treba le predreti morski vodi pot v jezero. Angleži so si nakopali neizbrisljivo sramoto, da so iz dobičkarije ta grozni naklep tudi zvršili, kakih 40.000 hektarjev spravili pod vodo in hkrati mnoga sela in bivališča. To stori politika! Njej ni mari življenja tisočin, ni mari sreče številnega ljudstva: sama hoče biti sita in napojena, naj izkrvavé tudi milijoni. Ko sem čul o tem dogodku prvič, skoro nisem verjel, toda isto sem slišal v Aleksandriji in čitam po raznih knjigah. Še danes veje nesreča in prokletstvo ob onem jezeru, škodljiva sopara se dviga iz njega in

kvari celo okolico. Jediní prid, ki ga ima prebivalstvo (recimo rajši, vlada) od jezera, je morska sol in pa pepelika, ki se pridobiva iz neke rastline (gasúl), rastoče ob jezerovem bregu.

Abukirsko jezero, ki je ob levi strani železniške proge, ima ime po Abukiru, malem mestu ob morju. Tu sta bili konec preteklega stoletja dve bitki: v prvi (pomorski) je zmagal slavni angleški admiral Nelson francosko brodovje dné 1. avgusta l: 1798., v drugi pa so Francozi pobili Turke naslednjega leta.

Železnica, po kateri se vozimo, nima druge posebnosti, kakor da ni ob progi nikake stražnice. Poprek niso lesene pražnice, ampak tečí (šine) so pritrjene na železne osí; zaradi tega je proga močna in trdna. Ker vozijo na egiptovskih železnicah v obče jako hitro, vrsti se urno prizor za prizorom. Bleščeča se vodna površina izgine, in suha zemlja se razgrne, velika planjava te pozdravi. Kajpada se preminja lice te planjave, kakor se preminja čas. Jaz sem jo videl v onem času, ko jo obdelujejo vprvič in namakajo umetelno. Tla so bila na pol zelena, na pol rjava, videli so se delavci na polju, ljudje, ki so namakali zemljo, drugodi male kočé . . . vse je bilo novo, nenavadno, da se je oko rado mudilo pri mičnih predmetih. Kako so neki tla obdelana, nisem mogel dovolj spoznati; mislim, da nisem videl mnogo oračev, pač pa so bili ljudje na njivah. Največ se jih je pečalo z namakanjem tál. Egipet je sicer jako rodoviten, toda tolsta Nilova voda ne pride sama do vseh krajev. Tudi preplavi deželo le jedenkrat v letu.

Zaradi tega jo mora spravljati človek sam na razne kraje in jo dvigati v višino. Ako paziš z železničnega voza, lahko vidiš, kako se namaka dežela. Po celem Egiptu so narejeni in razpeljani prekopi ali jarki, po katerih se raztaka voda iz Nila. Ker so pa ti dokaj globoki, treba je vodo dvigati više. V ta namen gré človek v jarek, stoji do kolen v vodi, zajema jo in podaje drugemu, ki stoji nad njim. Ta jo podaje morebiti še tretjemu, dokler ni dovolj visoko za polivanje. Drugodi sta po dva in dva moža skupaj, ki zajemata z nekakim jersbasom vodo in jo viškata do vzgornjega korita ali žleba, ali kamor si bodi. A voda prihaja takó le počasi kvišku, táko namakanje ne zadostuje za večje prostore. Egipčani imajo razne priprave, s katerimi si pomagajo hitreje. Prav navadna priprava je taka, kakoršno imajo tu pa tam tudi pri naših vodnjakih, in ki se tam imenuje »šadûf«. Na visoki sohi je nataknen dolg drog, in na jednem koncu droga je obešen nekak škaf. Na drugem koncu droga pa je privezana teža, da se voda lože dvigne v višavo. — Kdor se vozi ali hodi po egiptovskih poljanah, njemu prihajajo neprestano na ušesa glasovi, taki, kakor od kakšnega popolnoma suhega, lesenega voza. Škripanje, cviljenje, drgnjenje in ropotanje — vse hkrati se razlega dolgočasno zlasti na večer ob jarkih, prihaja pa od lesenih koles, s katerimi se goni voda navzgor. Najprej je jedno veliko kolo, ki se vrti kakor pri mlinih. To ima ob robu privezane posode, ki se napolnjujejo v jarku in potem gredó ob vrtečem se kolesu kvišku. Zgoraj pa se voda izlije, kadar se zasučejo v nižino. Drugodi pa so kolesa tako narejena, da imajo nekaka korita, s katerimi zajemajo vodo. — Drugo kolo je na tleh in se vrti vodoravno;

to kolo goni kaka žival, ki se vrti v kolobaru. Zareze drugega kolesa prijemajo os prvega, in tako se vrti tudi prvo, kajpada le težko, ker se leseni deli močno drgnejo drug ob drugega. A rečem rad, da mi je bilo silno všeč, ko sem videl to delo. Take priprave se imenujejo tam »sakije«. Na ta način se dá voda vzdigniti visoko, kolikor kdo hoče, in odpeljati na vse strani. Ko bi se pri nas namakalo tako skrbno, kakor tam, pač bi rodili vrtovi in njive mnogo obilneje.

Ljudje, ki delajo na polju, napravljeni so jako preprosto. Velika srajca, zamazane ali pisane ali višnjevkaste barve, kamîs imenovana, to je njih oblačilo, noge so bose, na glavi pa imajo nekako čepico. Tako stojé v blatu; dasi niso vzgled snažnosti, vzgledni so v potrpežljivosti. Po zimi imajo na sebi širok plašč, ki je iz podolgastih svetlih in temno-rjavih prog, da se vidijo lepo pisani. Ako kam gredó, zlasti v mesto, imajo kmetovalci in možje sploh radi oni progasti plašč.

Kakor te ljudje na polju zanimajo, tako tudi živali. Marljivi in umni osliček spremlja najstanovitneje felaha pri delu. On je za vsako rabo: nosi človeka, prenaša težka bremena po polju in s polja, goni stroj za namakanje, sploh si skoro ni misliti egiptovskega poljedelstva brez osla. Tu pa tam se tudi vidijo bivoli ali, da po domače povem, voli, a jako veliki, rogati in temnikasti. Na nekaterih krajih se vidijo cele čede. Krave dadó mleka, junci so pa jako močni in torej koristni za poljedelstvo. Oranje ni v Egiptu tako, kakor pri nas. Plug je le podolgast les z železnim lemežem, kakor velik oblič. Ko se zemlja privzdigne, potem se vseje seme in se nekoliko potlači v tla. Tudi brana je drugačna, kakor pri nas; ni podolgasta ali

trioglata, ampak narejen je počez kos lesa, na katerem so nabiti dolgi žebliji. S to pripravo rahljajo prst in jo čistijo plevela.

Kadar je suho vreme, napolnjen je zrak s suhim prahom iz usušene prsti. Zlasti kadar potegne veter, goni prah, kakor po naših ulicah, in v železnici ga ima potnik prav dovolj. Hlapon ga že tako nekoliko vzbudi, ko dirja po prstenih ostankih Nilove vode.

Prva postaja od Aleksandrije proti Kajiri je — če se ne motim — Kefr Navar. Tukaj lahko vidiš, kakšna so egiptovska sela. Ob meji hrvaški in kranjski, kakor tudi v Beli Krajini sem videl tu pa tam jako ubožne kočje. Toda te so palače v primeri z nekaterimi egiptovskimi bivališči. Koča Egipčanova je narejena iz Nilovega blata in iz ločja, da je trdnejša. Visoka je malo bolj, nego je velik navaden človek; proti vrhu so zožene ali ostre. Take hiše zidati ni kaj težko. Mojstri so same ženske, ki zidajo lahko prav krepko, ker se Nilovo blato sprime hitro in trdno. Za okna so narejene male luknje. In vendar živé ljudje tudi v takih kolibah srečno in zadovoljno. Kajpada ne tako, kakor mi, ki smo vajeni zločnosti; saj egiptovski kmetje ne poznajo ne stolov, ne miz, ne postelj. Stolov ne potrebujejo, ker posedajo kar po tleh; na mizo ni treba devati jedil, ker jih devajo naravnost v usta, in če kam polagajo jedila, dobra so jim tla. Tla so jim tudi za postelj, kadar so razgrnili po njih bičevje ali preprogo iz bičevja; za pogrinjalo jim je plašč ali kar si bodi drugega. —

Čudno bi bilo, ko bi na postajah ne pasli radovednosti živahni jutrovci. Pride jih tudi res ne malo, z raznimi nameni. Nekateri dolgonogi in bradati možaki pridejo samo gledat, a drugi imajo tudi kaj posla. Oni-le ponuja vode in toči

prav ročno iz svojega kozjega meha. Na mehu se še drži dlaka, in ustrojen tudi ni kdo vé kako umno. Egipčan je v pravem pomenu kozla »odrl na meh«, kožo zašil pri nogah in zadaj, pa ima posodo za vodo. Tega vodenega kozla nese čez ramo ali pleča, pritisne ga nekoliko, in voda priteče iz njega, ako si je želiš. Seveda dobra ni, niti hladna, niti lepodišeča, vendar mislim, da ni strupena. Tudi ženske ponujajo na kolodvorih razne reči. Ta-le je nekoliko imenitnejša, ima lično obleko in je zagrnjena po obrazu, le temne in svetle oči sijejo nad obrazovim zastorom: ponuja ti sadja, zlasti pomaranč in dateljev. Druga tam-le je prava felahinja: rjavi obraz ni zakrit, ampak le s temnimi pikami nad očmi in po bradi zaznamovan, v roki ima egiptovsko pekarijo, nekake kolače iz »durre«. Roke niso snažne, da bi dejal, pladnik ni očiščen in okus tudi ni za naša usta. Zaradi tega ne prodá Evropcem takih slaščic, a domačini si radi postrežejo z jelom in pilom. Zlasti kupujejo radi sladkorjevega trsta in ga žvečijo. O njem bodem govoril še pozneje. Tem bolj pa diši Evropcem tamošnja kava. Sicer so pa skoro povsodi Evropci, ki postrežejo potnikom z okusnimi stvarmi, kajpada za mastno plačilo.

Mnogi pišejo o egiptovski in sploh jutrovski nesnažnosti. Res, da je pri njih marsikaj drugače, kakor pri nas; res, da ne ugajajo očem in okusu razni prizori, a ne smemo prezreti, da pri nas že pretirujejo mnoge reči. Namen žlicam, kozarcem, pladnikom je jedino ta, da se z jedmi na njih nasitimo, nikakor ne, da bi razkazovali ž njimi potratnost. In gledé na preprostost bi se mogli Evropci marsikaj naučiti od jutrovcev.

Precèj veliko mesto (kakih 30.000 prebivalcev) ob železnici je Damanhúr,

ki je pa dosti slabo zidano na mali višavi. Od Aleksandrije do njega je kakih 13 ur. Mesto ima tudi tvornico za pavolo. Ker je na okrog dokaj palm, figovih dreves in pa mogočnih kaktov, zato se vidi prav lepo. Pri Damanhûru se odloči železnična proga proti Rosetti, glavna pa gré naravnost naprej proti jugovshodu. Kmalu bi se nam zdela jednoličnost velike planjave že nekoliko dolgočasna. Tu se je treba zabavati na vozu, kakor se moreš. V Damanhûru je izstopil oni Arabec z mičnim dečkom, tu dobim pa drugega tovariša, debelega moža, ki mi pové, da je Grk. Bil je pač kupčevalec. Povedal sem mu tudi jaz, da sem katoliški duhovnik, kar ni motilo najinega laškega razgovora. Možu je bil Egipet dobro znan, lahko mi je odgovarjal na razna vprašanja. Izmed postaj omenjam Tell el Bârûd, ker se tam zopet odcepi neka proga, in sicer postranska proga, ki gré naravnost ob Nilu in libijski puščavi. Iz tega se vidi, da je Egipet dokaj dobro preskrbljen z železnicami. Glavna proga pa gré kmalu potem čez zapadno vejo Nilovo, železen most se vpenja čez rjavo površino častitljive reke, onkraj katere je postaja Kefredz-Dzajât. Tudi tukaj je na kolodvoru jako živahno, dobi se sadja in drugih stvari za usta.

Kmalu na to dospemo do največjega mesta na tej progí pred Kajiro, ki se imenuje Tanta. Prebivalcev šteje blizu 70.000, ima veliko tržišče in podkraljev grad. Nad vsemi poslopji se dviga džama ali mošeja nekega islamskega svetnika, ki se je imenoval Sejid Ahmed el bedâvi in je živel v 13. stoletju. Rojen je bil v Fedzu, romal v Meko, vračajoč se je ostal v Tanti in tam sveto živel. Svetost

njegova je bila v tem, da je bil nekoliko neumen. Njemu na čast imajo tukaj tri sejmove, največji je v velikem srpanu. Iz vseh krajev prihaja ljudstvo, in pravijo, da se ga nabere do pol milijona. Kupčevalci pridejo na kamelah, Beduvini na svojih iskrih konjih in z dolgimi puškami, oslov brez števila. Pa ne samo kupčija vabi ljudi, ampak tudi razno razveseljevanje. Noč in dan so odprte neštetilne kavarne, kjer se kava pije, tobak puši in še več razgovarja; zlasti se zbirajo sejmovci radi okrog pripovedovalcev, ki govoré strmečim poslušalcem o davnih časih, tujih deželah, daljnih in bližnjih dogodkih; okrog pevcev, ki opevajo lepoto egiptovske prestolnice, ali svete Meke, ali pa kake krasotice; tudi je dovolj igralcev in glumačev, ki vzbujajo smeh, in glashbeniki so se tudi sešli z nekakimi plunkami (rehab), piščalimi, brenkljami, šumno »darabuko« in zvenečimi ploščami. A največjo pozornost vzbujajo slaboglasne plesalke, ki se vedejo neki jako mamljivo, posebno če se zavrté v tako zvanem čebelnem plesu. In vrši se jutrovska »fantazija«, t. j. večji ples ali tudi jahanje v raznih oblikah, z veliko hitrostjo in med streljanjem. Beseda »fantazija« ima za jutrovca, zlasti za ženske, čudovito moč; mislijo si pri tem že pol rajskega veselja. Nekdaj so prodajali na teh sejmovih tudi ljudi, in še l. 1867. so tukaj oslobodili Evropci 1200 sužnjev ob taki priliki.

Pri Tanti se odcepita dve progí: jedna gré proti severovshodu, druga naravnost proti jugu. Glavna proga pa gré čez manjše kanale do mesta Benha el Asl. V tem mestu je neki lepa podkraljeva palača s krasnimi vrtovi.

(Dalje.)

Na jutrovem.

(Potopisne in narodopisne črtice. Spisal dr. Fr. L.)

(Dalje.)

olnce se je pomaknilo skoro do vrhunca, vendar ne greje močno, ker je nekoliko mračno, znamenje, da je ali da še-le bode deževalo. Vlak pridrdra do mesta Kalijûba, ki nima nikake znamenitosti za čitatelja, zame pak to, da biva tukaj neki moj potni znanec, protestant iz Holandije, sicer jako dobra in blaga duša. Pa morebiti se ga spomnim še pozneje, sedaj drvimo z vlakom naprej, saj se bližamo koncu današnjega potovanja.

Taka vožnja po tujem kraju in sredi tujih ljudij zdi se lahko komu dolgočasna in neprijazna, ker ne slišiš znanege jezika in ne vidiš prijaznih obrazov. No, potovanje se ne sme ceniti po tem, ali je bilo prijetno, ali ne, marveč — da je bilo le zanimivo. Kako omejen in obtežen je človek, ki pričakuje od vsakega trenutka nekoliko nove prijetnosti! A kako sloboden in močen je oni, ki gleda nepremično samo na konec in namen poti, naj je gladka ali ostra!

Tako se tudi jaz nisem menil za to, kar mi ni bilo všeč. Kaj sem hotel! Kako rad bi bil govoril s pristnimi domačini po arabsko! Toda najmodreje se mi je zdelo, da držim jezik za zobmi.

Vendar umevamo jeden jezik vsi, jezik, ki ga govori z nami priroda. Poslušal sem ta jezik in tudi umeval nekoliko, bodisi pri ljudeh, bodisi v živalstvu, bodisi v nižji prirodi.

V Egiptu ni nikdar mrzlo, tudi po zimi ne. A dokaj mrzla so se mi zdela srca ljudij. Nikakega veselja ali zanimanja nisem mogel opaziti pri potovalcih za zunanje reči, le pogovarjati

se, to jih je veselilo. Opazoval sem bistro, kaj se neki zrcali na obrazih mojih potnih tovarišev. Rekel bi, da ne drugega, kakor neskrbnost, jeza, poželjivost in nevoščljivost. Dasi imajo ti zarjaveli obrazi neko zanimivo trdo vnanjščino, vendar so prav zaradi tega mnogo slabše zrcalo notranjih čustev, kakor naši beli obrazi. Kako mnogo se kaže na našem belem licu, ako obledimo ali zardimo! Rjavi jutrovec ne obledi in ne zardi, ker ima temno polt. Žal, da nisem mogel dognati, kakšne barve so oči pri večini tamošnjih domačinov. Zdi se mi pa, da sem videl največ rjavih. In kako živahne so te oči! A kako še le gibljejo ljudje z mišicami, kako se tresejo ustnice, kako se vrté, kako delujejo roke!

Izmed živalij smo nekatere že omenili. Naj se spomnimo še golobov, katerih živi jako mnogo v Egiptu. Povsodi se vidijo golobnjaki, ki so narejeni nalašč zanje. Gotovo so Egipčanom jako priljubljeni. Tudi lastavice ne smemo prezreti, ki tukaj prezimujejo, če tudi ne pišemo posebej o krokarjih in vranah, ki se vlačijo in trgajo za mrhovino tudi tam. Lepo prijateljstvo med živalmi sem videl z voza. Na mirnem osliču je sedel prav mirno in brezskrbno črni vran. Bilo je pač obema prav, če tudi ne vem, zakaj. Tako je bilo menda v raju, ko so si bile prijateljice tudi živali med seboj, kakor so bile prijateljice človeku.

Seveda brez živahnega vrabca ne morejo biti nikjer: tudi v Egiptu je po selih vrabcev na preostajanje.

Ob Nilovih bregovih se prav jasno vidi, kako se bojuje v prirodi življenje s smrtjo. Kaj je svet v dolnjem Egiptu drugega, kakor blato, ki ga je nanesel

Nil! Iz prva je bilo todi morje, a tla so se polagoma vzdigovala, morje pa se je odmikalo. Tako je nastala suha zemlja, življenje se je porodilo iz nerodovitnega morja. Tam na desni in levi pa se upira suha puščava življenju in zagrinja vse z rjavo-žoltim peskom. Potemtakem ni čudno, da se je od starih do današnjih časov mnogokrat izpremenil obraz te zemlje, posebno v »Delti«. Nil si je napravil sedaj to, sedaj ono strugo, in ko bi si napravili natančno sliko te zemlje iz časov Ptolemejskih ter jo primerjali s sedanjo, o koliko razlik bi se pokazalo! Torej vse — v pravem pomenu — se izpreminja v tej deželi. O raznih prebivalcih smo že govorili, deloma še hodemo. Tudi živalstvo in rastlinstvo se je jako predrugačilo. Nekdaj so prežali v teh krajih krokodili v vodi in nilski ali povodni konji so se tukaj okorno gibali, a dandanes se ne dobijo ti živali več drugodi, kakor le še poredkoma v gorenjem Egiptu. Kdo ni slišal o pesniški cvetici — lotosu, in o tako znamenitem »pápiru!« Obe rastlini sta se umaknili od todi in poiskati ji bodemo drugodi, da spoznamo te egiptovske znamenitosti. Zares čas nosi po deželah huda nasprotja: tu sipa smrt, tam pa trosi nove kali za življenje.

Take misli nas obhajajo, tako opazujemo in premišljujemo z urnega vlaka razne prizore in slike po »Nilovih vilah«. Kajpada je jako malo to, kar smo povedali in opisali sedaj; vendar je slika vsaj resnična. Bolje pa je manj povedati in po istini, nego mnogo po domišljiji. Popotnik ima večinoma le malo časa, vesel je, da ujame vsaj nekoliko o tujem svetu in tujih ljudeh. Tako tudi jaz, in tako dragi čitatelji. Ker sem se vozil še jedenkrat pozneje ob Nilu, a po drugi progi, in imel še drugače priliko, ogle dati si ta kos dežele, zato bodi za sedaj

dovolj tega opisovanja. Obrnimo oči v daljavo proti jugu, saj se bližamo kraljici sedanjega Egipta — Kajiri.

V. Prihod v Kajiro.

Dolina, po kateri se vozimo, zožuje se čim dalje bolj; na jutrovi strani se dviga, a ne visoko, skalovito in pusto gorovje, kakor razbito kamenje sredi peska. To je mokkatamsko gorovje na jutrovi strani mesta Kajire. Tam v daljavi na večerni strani pa zazremo tri nejednako visoke, trioglate kupe, ki se dvigajo nekoliko z obzorja proti nebu. To so piramide. Kako bi jih popotnik ne spoznal, ako jih je le jedenkrat videl na sliki! Nepopisno čustvo te prešine ob tem pogledu. Da, piramide, te néme, preproste, a mogočne priče nekdanje egiptovske slave, moči in vere! Majhne se vidijo iz daljave, res, a velike so, da nas že sedaj pozdravljajo tam ob robu libijske puščave. Sedaj umevamo, zakaj imajo egiptovske poštné znamke poleg podobe sfinge tudi piramido. Sredi obeh teh prizorov pa vidiš na obzorju štrleče stolpe nad dokaj svetlim in belim zidovjem — kaj visokim gradom, visoke palme, lepe hiše, — znamenje, da je tam-le mesto. Nestrpljivo se ozirajo tuji potniki v to stran. Posamezni deli: stolpi, zidi, drevesa — se ločijo vedno bolj, vlak drvi mimo krasnega drevoreda (Šubre) naravnost proti glavnemu mestu. Mogočen kolodvor, narejen po evropskem vzoru, vsprejme nas pod streho, pozdravi nas neštevilna množica ljudij, domačinov in tujcev, nosačev in pomagačev vsake vrste in baže.

O gneči in o sitnosti na kajirskem kolodvoru sem čital, predno sem prišel tje. Reči smem, da niso pisatelji povedali nič preveč, zakaj tudi meni se je zdelo tukaj jutrovske živahnosti res od

sile. Tukaj se pulijo za tvojo prtljago in ti jo trgajo iz rôk ali vlačijo z voza, tam so se sprli prav resno med seboj in si gledajo v zobe dosti neprijazno, povsodi pa kričé bolj, kakor je prikladno našim ušesom. Ko sem se težko prerinil in prebil skozi gnečo na peronu, pridem v čakalnico. A tu me je čakala še hujša naloga. Kakor obletuje razsrjena osa človeka ali žival, in če se je brani in maha, pritiska proti glavi še huje, tako so se vsuli razni agentje ali nabiralci potnikov iz različnih in mnogih gostiln okrog mene in me obdelovali, čim bolj sem se jih branil. Saj sem vedel, kam bi šel, in iskal le voznika. A nič si nisem pomagal. Zlasti jeden je bil nadležen nad vse, ni se dal odgnati. Res me je pripravil do tega, da sem se mu udal, sedel ž njim v voz in se popeljal v neki veliki hôtel, ki mu je ime New-York. Dasi sem se naveličal malega človeka že med potoma, vendar nisem mogel biti nezadovoljen s stanovanjem. Vse je bilo čisto in lično, tudi prostorno. Še cena ni bila prevelika: na dan 10 do 12 frankov (5 do 6 gld.) za stanovanje in hrano ni veliko v Kajiri. Zato nisem imel vzroka, da bi bil nevoljen. Toda nisem si bil še dobro ogledal svojega bivališča in njega okolice, nisem se še bil umil in osnažil prahú, že je zopet ta človek pomolil glavo v sobo, češ, ali gospod »pastór« — govoril je za silo nemško — ne želi iti ven, ali obedovati itd. In ko mu pravim, da, tedaj se mi ponudi za dragomana ali tolmača po mestu. Kaj sem hotel! Če si rekel prvo, reci še drugo! Bodi, da bom mogel kam iti in si preje ogledati mesto! Tako sem imel dragomana in bil preskrbljen za vse potrebe. Obedoval sem prav ameriansko, ker je vsa uravnava hôtela po amerianski šegi, potem jo mahnil peš najprej v katoliško

cerkev in v katoliški samostan oo. frančiškanov, kjer sem se imel domeniti o nekaterih stvareh, na to pa sem želel poskušati, kako se po kajirski šegi pride od kraja do kraja: z dragomanom sva zasedla dva dolgouha osliča in jo brisala po ulicah simo tamo, da je bilo res veselje. Bilo mi je blizu tako, kakor v mladostnih mojih letih, ko sem se z vso dušo radoval kake igrače. Tako otroško-ljubo mi je bilo to preprosto jahanje po ulicah divne Kajire. Pa — ko hitim v pripovedovanju, zaostajam v popisovanju. Čitatelj bi ne zvedel nikdar, kakšno je to sloveče mesto, ko bi pripovedoval vedno le svoje različne mile in nemile dogodke v Kajiri. Treba torej, da se pomeniva najprej o imenu, velikosti in drugih splošnih stvareh, potem pride zopet moja malenkost na vrsto.

Kájira bi se morala imenovati Káhira po arabskem jeziku, v katerem pomeni: zmagovita. A nobeden evropski jezik nima one popolne oblike. Francoz pravi celó: Caire (reci Kér), zato smemo tudi mi nekoliko ravnati se po njih. Pravo domače ime pa je »Masr el-Kahira«, ali pa kratko »M a s r« (reci Mâsr), kakor govoré v obče domačini. »Masr« je jako staro ime in se je nekdam rabilo za vso egiptovsko deželo; iste korenine je, kakor hebrejsko ime »Misraim«, s katerim so zaznamovali Egipet. A pesniški Arabec ji prideva še razna druga imena, izmed katerih omenjamo samo lepi priimek Um-ed-dunja, t. j. mati sveta.

Kajira je največje mesto v Afriki. Za mohamedanski svet je bolj pomenljiva kakor Carigrad, ker je nekako sveta ali posvečena, dejal bi, neki Rim za muslimstvo. Sedaj šteje pol milijona prebivalcev, izmed katerih je menda le deseti del krščanski; katoličanov je kakih 8000 ali več. Ima tudi v istini nekako svetovno lice in tudi zastopa vse

mohamedanstvo. Dasi ni mesto ob morju, vendar je po svoji legi jako ugodno za trgovino. Tukaj se strinjata sever in jug, tudi zapad in vshod. Mirni Nil je nosil močne ladije proti severu in jugu, dokler ni vozila železnica, karavane pa so prinašale in odnašale blago po poti do rdečega morja. Potem je Kajira važna zato, ker brani ves Egiptet in je ključ do te dežele. Kraj, na katerem je zidana, ugoden je za vojaške utrdbe; nad mestom se dviga na vshodu mala višina, na kateri

je utrjen grad ali »citadela«. Pač zato so spretni Arabci zidali to mesto l. 973. in sicer je njegov ustanovitelj Moec, prvi vladar iz rodbine Fatimovičev. Saladin pa je Kajiro razširil in olepšal. Nekdaj je bila prestolnica kalifov, t. j. vladarjev, naslednikov Mohamedovih, dandanes je prestolnica egiptovskega podkralja, ki se imenuje »kedive« (natančno: kheidivjeh) in njegove vlade, t. j. ministerstva in raznih svetov. Na čelu vsega mesta je poseben oblastnik. (Dalje.)

Slo v s t v o.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

»Prirodopis za ljudske in meščanske šole v treh delih.« Spisal Josip Hubad, c. kr. gimnazijski profesor. I. del. Cena vezanemu zvezku 70 kr. V berilo je vtisnjenih 84 slik. — V Ljubljani 1892. Ig. pl. Kleinmayer in Fed. Bamberg.

Vsak prijatelj mladine pač z veseljem pozdravlja v slovstvu vsako novost, ki ji je namenjena. Posebno pa so sedaj nekaj časa sem kaj marljivi v tem poslu gospodje učitelji in profesorji. Dokaj knjig je bilo že objavljenih in zopet imamo pred seboj zgoraj imenovane knjige I. del, ki je vreden, da o njem nekoliko izpregovorimo.

Na prvi pogled, kar vsakomur najbolj ugaja, je vezana knjiga in jasen, vseskozi jednak tisek, kar je kaj hvalevredno. Želeti bi bilo, da bi se jedenoten tisek rabil v vseh šolskih knjigah.

Kar smo rekli o vezavi in tisku, rečemo lahko o slikah. Slike in sličice so kaj lepe. Pač najboljše so rastlinske, toda tudi živali so dobro zadete. Štev. 1, 9, 10, 11, 14, 18, 19, 24, 28 itd. so kakor žive. Pouku bodo pa najboljše koristile štev. 3, 14, 31, 32, 33, 37, 38, 41, dalje vse rastline in geometrične podobe, to pa zato, ker natanko kažejo posamezne živalske dele, preobrazbo dotične živali, ali tudi podobo, kako rudnina kristalizuje.

Dasi so take slike običajne povsodi, — tudi v drugih nešolskih knjigah, — vendar bi se morda dale napraviti še drugačne, ki bi učencu jasneje kazale velikost in razmerje živali ali rastline z drugo živaljo in rastlino. — Pred seboj imam knjigo, ki sicer ni od l. 1891. ali

1892., pa je vendar rabna. Na 20 listih so naslikane (na vsakem listu na jedno stran) različne živali skupaj, tako, da na prvi pogled vsakdo razloči njih velikost med seboj. Če pa vidiš pred seboj le jedno žival n. pr. lisico, ne moreš primerjati nje velikost z dihormjem, krtom, raco itd. Zato pa ne morem prehvaliti štev. 3 in 16, ki tako jasno kažeta medsebojno velikost dotičnih živalij v primeri z njiju okolico. Če bi bilo več živalij na jeduem klišeju, ne porabilo bi se nikakor več prostora, kakor če se natisnejo posamezno, temveč nasprotno.

V štev. 21 je kos prevelik, ali pa lisica preblizu, tudi bučela na podobi 34 je malo obila; na štev. 8 je mačka premajhna ali pa miš prevelika. Kaj umestne so slike 79, 80. in 83, ki predočujejo rudarstvo, ker o tem se še ni mnogo med nami govorilo.

Tiskovnih napak ni skoro nič. Dasi smo pazno prebirali, razvideli smo, da jih stavec ni mnogo pustil, le nekaj, da se ga lože vsaj nekoliko spomnimo.

Razkladanje tvarine je izborno. Kratko in jedrnato je opisanih 71 predmetov na 103 straneh. Posebno praktično je, da gospod pisatelj na koncu vsakega opisa stavi posebna vprašanja. S tem se bistri učenčev duh in vadi v opazovanju. Tudi ozir na domače razmere (posebno pri rudninah) ni brez pomena.

Str. 4: »jed se mora prodajati«, in pa: »čuva čredo in jo drži v redu« (in Ordnung halten) je preveč okorno. — Str. 5: »in kako veselo vriska« (pes), bilo bi bolje: »laja« ali kaj jednakega. Str. 7.: »Dihor . . . z podrtimi prsmi« je čudno; gotovo je tiskovna pomota in naj bi bilo »s potrtimi prsi«, ker se prsi starejo, a ne poderejo, kakor hiša. Mesto »špeh« bi bila

Na jutrovem.

(Potopisne in narodopisne črtice. Spisal dr. Fr. L.)

(Dalje.)

VI. Arabski prerok.

Vidim, da potuje po jutrovem, vidi ne samo po Egiptu in po azijski Turčiji, ampak tudi že po vshodni Evropi poseben značaj, ki se dokaj razločuje od našega. Naravnost trdim, da izhaja ta posebni „jutrovski“ značaj največ iz mohamedanske vere. Vera, katero je učil Mohamed in katera se je pozneje z mečem tako daleč razširila, utisnila je v duha jutrovcev, da, rekel bi, celó na telo poseben značaj, posebno znamenje. Prepričal sem se sam, da se moč Mohamedove vere ne kaže samo pri pravih mohamedancih, ampak nekoliko tudi pri drugovercih, še kristijanah. Seveda so kristijani iste vere kakor mi v Evropi, jutrovski katoličani ne verujejo nič več, nič manj, nego mi: toda v življenju, v navadah, v nekaterih posebnostih ondašnjih kristijanov se vendar nekoliko kaže moč ali vpliv vere Mohamedove.

Zato ne more umeti jutrovcev tisti, ki ne umeva vere Mohamedove; Mohamedove vere pa tudi ne umeva tisti, kdor ne pozna Mohameda samega. Morebiti se zdi komu to malo preveč, pa je resnično. Le jedno stvar navajam za vzgled. Značaj naših slovanskih Bošnjakov je gledé na njih rod ves drugačen, kakor pravih Arabcev, ali Turkov, ali Kurdiv. In vendar je dobil ne samo jezik nekdanjih turških Jugoslovanov marsikaj od Arabcev, ampak celó njih obleka se je prikrojila po arabski šegi.

Da bode v naših črticah zopet nekoliko razlike, naredimo velik korak iz Egipta tje v srednjo Arabijo; pa tudi

po času prestopimo nekaj vekov, tako, da smo v srednji zapadni Arabiji v šestem stoletju po Kristusu. Arabija je velika dežela, skoro petkrat večja od Avstrije, toda rodovitnih tál je v njej malo. Lepe doline se nahajajo ob Rdečem morju, jako dobra tla so na južno-zapadnem kosu dežele, v Jemenu, ki se imenuje tudi »Srečna Arabija«. Drugodi je večinoma puščava. Droben pesek pokriva zemljo, kakor daleč sega oko; kar je na široki planjavi hribov ali gričev, štrlé kot gole pečine in skaline; nikjer življenja, vse se zdi zamrlo. Nad tem pustim, izsušenim svetom se vpenja vedno jasno nebo; v arabski puščavi ne dežuje nikdar. Čez dan se razgreje pesek do velike vročine. Hudo se godi popotnikom ali karavanam, ki hodijo v poletnem času čez dan po puščavi. Žeja jih muči neprestano, dasitudi so vajeni ustavljati se ji; zaman gleda oko, da bi zapazilo kako senčno drevo, zaman posluša uho, da bi čulo šumenje reke ali žuborenje hladnega vrelca. Mučno se blišči očem, zrak se nekako trese pri tleh, kakor bi odskakovali vroči žarki. Pa kako čisto, prozorno je vse! Vse se ti zdi nekam blizu, vsi predmeti se ti kažejo v določnih obrisih. A kaj je to! Tam v daljavi je zagledal popotnik lep palmov gozd, pod drevesi je zelena travica in še naprej se blišči zidovje velikega mesta. A to ni nikako mesto, marveč samo prevara — fata morgana. Zakaj, ko je prišel hrepeneči popotnik bliže, ne vidi drugega, kakor zopet samó pesek, golo ravan. Nad vse lepa je pa noč v Arabiji. Ako že nas veseli jasno nebo, posuto

z neš
vesel
je m
naša.
in v
séde
vedu
Prav
Ar
je ra
Še m
vidi l
kater
lepo
sem
valci
»intel
šnega
njego
kaj d
ganih
viti, l
V
deljer
starih
kor je
ki je
skupa
pokor
kuje
vim š
menje
skupi
imenc
tako z
sloboc
mesta
Ver
valska
solnce
svetiš
toliko
tam j
1) 2
kor bi

z neštévilnimi zvezdami, koliko bolj se veseli Arabec jasne in hladne noči, ki je mnogo svetlejša in čistejša, kakor naša. Zvezde imajo čudovito svetlobo in vzbujajo Arabcu domišljijo. Tedaj séde rad med svoje znance in pripoveduje zgodbe resnične in izmišljene. Prav tako rad jih tudi posluša.

Arabec je jako nadarjen, njegov um je razvit, hitro presodi, kar je slišal. Še močnejša je njegova domišljija. Ko vidi kako stvar, takoj najde sto drugih, katerim je podobna. Tudi telesno je lepo razvit, rekel bi plemenit, o čemer sem že govoril. Popotovalci in poznavalci pravijo sploh, da je njegov obraz »inteligenten«, to se pravi tak, kakor šnega ima umen, omikan človek. Le njegovi močni zobje kažejo, da je nekaj divjega v njem. O njegovih možganih trdè, da so bolj mnogovrstno zavit, kakor evropski možgani.

V šestem stoletju so bili Arabci razdeljeni v več rodov, kakor že v prav starih časih. Na čelu rodú je bil — kakor je še dandanes — starašina, šeh, ki je poglavar in gospodar. Kar jih biva skupaj, ali jih je med seboj združenih, pokorni so svojemu šehu. Ta se odlikuje po modrosti in môči, pred njegovim šotorom je zapičeno kopje — znamenje oblasti. Več rodov je bilo v večji skupini pod višjim poglavarjem, ki se je imenoval emir. A vsi rodovi niso bili tako združeni, največ jih je živelo za-se, slobodno. Bila so takrat tudi nekatera mesta v Arabiji, zlasti Mekka in Jatrib.

Vera arabskih rodov je bila malikovalska, častili so razne bogove, zlasti solnce, delali malike, napravljali jim svetišča. V Mekki so imeli svetišče za toliko bogov, kolikor je dnij v letu, in tam je bila tudi imenitna Ka'ba,¹⁾ to je

¹⁾ Znamenje čitaj v arabskih besedah, kakor bi sapo nekoliko pridržal v goltancu.

sveti kamen. To svetišče je bilo jako na glasu. Bilo je v varstvu nekaterih družin, hodili so pa sem razni rodovi môlit. Tudi krščanstvo je bilo že seglo v Arabijo, toda ni imelo uspeha. Nerečne krive vere so namreč zavirale, da se krščanstvo ni razširjalo. Ko so pa naposled jeli grški cesarji vtikati se v verske reči, bila je krščanstvu vsa moč odvzeta. Po Arabiji so stanovali mnogi Judje, pa tudi ti niso Arabcev pridobivali za-se. Arabci so bili preveč trdni v poganskih nazorih, da bi se jih bili prijeli taki nauki, grška cerkev je bila pa mnogo preslaba, da bi bila imela moč do teh krepkih, nebrzdanih narodov. Žal, da je bil tako zamujen pravi čas; kako izvrsten narod bi bili pač ravno Arabci, pridobljeni za vero Kristusovo!

Tedaj, ko so se razna verstva srečevala na severu Arabije, in ko so se Arabci polagoma vzbujali po kupčiji z drugimi narodi, tedaj je bil ugoden čas za novo vero. In res se je tudi rodila nova vera, njen prerok je bil Mohamed.

Mohamed se je porodil v Mekki dné 20. aprila leta 571. Njegov oče je bil trgovec, Abd-Allah po imenu. Jeseni poprejšnjega leta je bil šel po kupčiji v Sirijo, a vračajoč se domov je umrl. Ostala je sama vdova, slabotna žena Amina. Ker je bila sama slabotna, ker je gotovo mnogo žalovala za umrlim možem, zato je slabost in razdražljivost prešla sama po sebi na otroka, poznejšega preroka. Kdo bi se temu čudil, če je otrok take matere ali božjasten ali pa slabih živcev? Mati še dojeti ni mogla svojega otroka. Ko je bil star deček šest let, šel je z materjo v mesto Jatrib, poznej imenovano Medino. To mesto se mu je priljubilo, in zato je tudi kot prerok ubežal iz Mekke v Medino.

Kmalu mu je umrla še mati, potem njegov stari oče, in osem let star je moral čedo pasti, da si je prislužil živeža in obleke. Ko je bil večji, hodil je s svojimi ujci po kupčiji na potovanje. O kupčiji so se živili mnogi Mekkaneci, zakaj domača tla jim niso dajala dovolj živeža. Pri Mekki namreč ni polja, ni palmovih gozdov, ne dobrih pašnikov; tudi morje ne daje dosti rib. Tako je Mohamed že zgodaj spoznaval tuje kraje, tuje šege in vere. Ostal bi bil pa vedno reven pomagač, ko bi mu ne bila sreča mila. Sam namreč ni imel poguma, da bi bil začel kupčijo na svojo roko.¹⁾

Neka vdova, poštena in imovita, vzame Mohameda v službo, da bi pomagal pri trgovini. Mohamed je bil star takrat 24 let; služil ji je zvesto, kupčeval srečno in se tako prikupil Hadidži, da ga je vzela za moža. To je pomagalo Mohamedu do veljave in imovine. Kupčevanje je nadaljeval; bilo mu je pravo delo, pravi poklic; celo v korānu — v njegovi sveti knjigi — nahajamo primere iz kupčevanja. Morebiti ni to brez pomena za mohamedanske vernike, katerim je kupčevanje, lahkoživstvo in postopanje ljubše nego delo.

Omenil sem že, da je bil Mohamed po rojstvu slabotne narave, razdražljivih in občutljivih živcev. Imel je tudi neko bolezen, ki je izvirala prav iz te njegove slabosti in katero v naših krajih nahajamo največ pri ženskah, namreč histerijo. Onim čitateljem, ki morda še niso čuli o njej, povém le nekaj malega. Histerijske osebe so tiste sitne božje stvari, ki tožijo vedno o živcih, padajo v omedlevico, imajo čuden krč, da jih nekako vije, in pri tem jim prihajajo razne želje. Podobno bolezen je imel

¹⁾ Sprenger, *Das Leben und die Lehre des Mohammad*. 1869., I., 149.

Mohamed. Kadar ga je prijelo, krčili in stezali so se mu živci, ustnice in jezik so se tresli, kakor bi hotel kaj polizati, oči so se mu zavrtlele sem ali tje, in glava se je zibala sama ob sebi. Včasih se je mogel sam premagati in se ustaviti takemu krču, včasih pa je bil popolnoma brez moči, brez volje.¹⁾ Včasih je bil tudi božjasten. — Takó ni torej čudno, da so mu prišle na misel razne reči, katere je imel za resnične, če tudi so bile čisto prazne. Isti pisatelj, na katerega smo se poprej ozrli, opozarja še na neko posebnost histerijskih oseb, ki nam pri Mohamedu mnogo pojasnjuje. Take osebe se jako rade lažejo, ali v besedi, ali z ravnanjem. Ker hočejo druge ljudi zanimati, delajo se bolne, imajo sedaj to, sedaj ono bolezen, pomilujejo same sebe, če tudi jim nič ni. Naposled varajo same sebe, misleč, da je istina, kar govoré. Ako pomislimo poleg tega, kako živahna je že v obče domišljija Arabcev, kako važne se jim zdé sanje, kako pogostoma so pred Mohamedom vedeževali, potem se nam ne zdi čudno, da se je nekega dne Mohamed vzbudil iz takega stanja in trdil, da je imel prikazen angelja Gabrijela. Mohamed je bil takrat star 40 let.

Kajpada ni prišla ta njegova namišljena prikazen kar brez vzroka. Ko je slišal o Zveličarju, o sv. Duhu, o prerokih, bodisi pri kristijanih, bodisi pri židih, ostala mu je posebno živo v spominu misel o preroku in tolažniku, ki ima priti. Gotovo je, da krščanske vere ni poznal do dobra, ampak jako površno, vsaj umeval je ni. Ker mu pa ni ugajalo malikovalstvo njegovih rojakov, vzbudila se mu je misel, da je on poklican in zmožen za takega preroka jedinega, pravega Boga. In ko je ta misel nastala, bila je kakor seme ali

¹⁾ Sprenger, *ibid.* str. 207.

kal, iz katere je vzrastlo vse njegovo preroško mišljenje in hotenje. »Mohamedovo preroško navdihovanje se je začelo sedaj s tem, da je videl v sanjah ‚resnične‘ podobe, ki so se mu prikazovale, kakor jutranji svit. Nato se ga je polastilo hrepenenje po samoti. Navadil se je, da je bil vsako leto po jeden mesec na gori Hirâ, ki ni daleč od Mekke, in opravljal je nekake posebne vaje, kakor tudi drugi meščani. Konec meseca je tekal okoli Ka'be, potem se je povračal domov. Ko je zapustil l. 621. v mesecu Ramaddânu zopet Mekko z vso družino svojo, približa se mu neko noč angelj Džibrîl na božje povelje s pisanjem in mu reče: Beri!

Mohamed se je ustavljal in mu rekel: Nečem brati. Nato ga je angelj tako močno pritiskal, da mu je bilo, kakor da treba umreti. Dvakrat je ponavljaj angelj ukaz, dvakrat se je branil Mohamed. Naposled je vprašal: Kaj naj berem? Nato mu je angelj čital: Beri v imenu svojega gospoda, ki je stvaril — ljudi iz strjene krvi. — Beri! Tvoj Gospod je najbogatejši v časti — ki je učil ljudi s pisalom, česar niso vedeli!«¹⁾ Tako pripoveduje Ibn Ishâq po raznih poročilih začetek Mohamedovega pre-roštva.²⁾ (Konec.)

¹⁾ To je začetek 96. sure.

²⁾ Mohammed. Dr. Hubert Grimme. 1892., I., stran 10.

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

Knjige družbe sv. Mohorja za l. 1892.

Ker pridejo knjige družbe sv. Mohorja v roko vsem našim naročnikom, in ker nečemo ponavljati priznanih stvari, obdelovali bomo knjige naše vzorne družbe kratko. Treba je pogledati le »**Koledar**« za l. 1893., da sodiš o napredku družbe. Kako bogat in mnogovrsten je! Gospod M. Opeka pozdravlja sv. očeta ob petdesetletnici škofovanja, pisatelj I. V. pa opisuje Kristofa Kolumba v spomin 400letnice odkritja Amerike. Ta spis je jako dober. Gospod Ivan Navratil nadaljuje svoj lanski spis o potovanju na Dunaj in opisuje letos Dunaj sam. Spis je dovršen in bode mnogim ustregel. Večji spis je tudi J. Barle-ta: »K slovanskima razstavama na sever in jug«. Našim čitateljem znani gospod sotrudnik opisuje lahko umevno in zanimivo, kar je lani tudi v našem listu prav ob kratkem označil. Tudi v spisu: »Bonaventura Suhač, šolska sestra in slovenska pesnica«, smo srečali znano osebo. V tej številki podajemo pokojne pesnice pesem za vzgled. O spisu bi lahko marsikaj opomnili in o pokojni Bonaventuri, katero je pisatelj teh vrstic poznal do dobra, mnogo pisali, a za sedaj se nam še ne zdi primerno. »Razgled po katoliških misijonih« ima iste prednosti, kakor druga leta. Jezik se nam zdi (razven malenkostij) še boljši v letošnjem spisu mimo prejšnjih. Poleg teh večjih spisov ima koledar tudi manjše, kakor Podkorenčanovo pesem »Smerék maščevanje,

in A. Medvedovo »Beračeva tožba«; v njem so povesti in poučni spisi, smešnice, zastavice — s kratka: res obilo blaga je v »koledarju«, ki se meri zlasti še zaradi mnogih lepih slik z najboljšimi in največjimi koledarji drugih narodov. — Pregled vseh udov nam kaže število 57,703. Med temi je 837 dosmrtnih, Lani jih je bilo 51,827. Zares časten napredek!

»**Koledar katol. tiskovnega društva v Ljubljani za l. 1893**« z drugačno obliko, vsebino in uravnavo ima tudi drugačen namen, kakor prejšnji koledar. Namenjen je zlasti slovenski duhovščini. Izmed vse jako rabne vsebine nas zanima tudi letos najbolj »Ocena slovenskih knjig za mladino in ljudstvo«; natančna je in temeljita. Cena za neude je 1 gld. 20 kr.

Janez Cigler, slovenski pisatelj. V spomin stoletnice njegovega rojstva spisal Ivan Vrhovnik, župnik trnovski v Ljubljani. Izdala in založila »Družba sv. Cirila in Metoda«. 1892. Knjižnice »Družbe sv. Cirila in Metoda« VIII. zvezek. 8°. Str. 54. Cena 20 kr., 100 izvodov skupaj 15 gld. — Za 7. zvezkom je izdala naša družba, ki se bode skoro smela imenovati tudi slovstvena, naglo 8. zvezek s prezanimivo vsebino. Rekli bi, da nas je g. pisatelj s to tvarino nekako prehitel, ker zbiramo tudi v prostorih tega lista spominske listine slavnih naših umetnikov in slovstvenikov. No, bodi! Teško bi bili mi postavili vrlemu duhovniku in književniku boljši spomenik, kakor ga je g. pisatelj. Ob jednem je plačal — rekli bi — v imenu

Na jutrovem.

(Potopisne in narodopisne črtice. Spisal dr. Fr. L.)

(Konec.)

dslej je imel Mohamed samega sebe za pravega preroka in zahteval tudi od drugih, naj ga priznavajo za preroka. Lahko si mislimo, da to ni šlo tako hitro, kakor si je želel on sam. Njegovi sorodniki, znanci, prijatelji — vsi so mu nasprotovali. A to ga ni potlačilo, ampak prav potrdilo mu je njegovo misel. Pa tudi privrženec ali vernikov je dobil polagoma. Prva je bila njegova žena Hadidža, ki mu je bila zvesto na strani do svoje smrti; drugi vernik je bil njegov mladi bratranec 'Ali; izmed prvih privrženec je bil tudi Abu-Bekr, ki je bil pozneje njegov prvi naslednik. Polagoma je to število rastlo; bili so vsi verniki nekaka družba. Mohamed jih je vneto opominjal, naj bodo zvesti, trdni v tej družbi, naj se držé zaveze božje, katero so sklenili. Tako je nastalo neko jedro, ki je bilo dovolj močno, da se je ohranilo in razširilo. Vsi ti verniki so bili iz istega rodú, kakor Mohamed, namreč Korajševci.

Kaj je pa vezalo in družilo te ljudi? Mohamed jih je učil, naj spoznavajo jednega samega Boga in pa njega za preroka. Dolžnost jim je bila, dajati miloščino in pa opravljati kratke molitve, skoro gotovo izprva tri, pozneje pa pet. V vseh rečeh pa so slušali Mohameda in imeli njegova razodenja za božjo besedo.

Pa kako je mogel Mohamed pridobiti poganse svoje rojake za novo vero, in kako si je mogel Mohamed sam sestaviti nauke, katere je učil?

Omenili smo že, da je poznal judovsko in krščansko vero, vsaj nekoliko, ker je imel opravke z židi in kristijani. Iz teh je povzel, kar mu je bilo všeč, kar je po svoje lahko umeval. Potem je pa tudi verjetno, da so bili tu pa tam po Arabiji ljudje, ki niso bili več udani poganstvu, pa tudi niso bili niti židje, niti kristijani. Imenovali so jih Hanife. Potemtakem je bila že nekoliko pripravljena pot Mohamedu.

Jako veliko je pripomoglo Mohamedu tudi to, da je zapisaval razodenja v pesniški obliki. Arabci so vneti za pesniški ali navdušeni govor, zato so verno poslušali prerokovo besedo. Iz teh posameznih zapiskov so po Mohamedovi smrti sestavili zbirko, ki se imenuje »korán«. Ta beseda pomenja po naše knjigo za branje ali javno in glasno čitanje, kajpada za svete namene. Razdelili so jo v 114 oddelkov, ki se imenujejo »sure«. Med surami pa ni nikake zveze, ampak razne reči prihajajo na vrsto. O tem bomo še govorili drugje.

Znamenito je v prvotnih naukih Mohamedovih tudi to, da ni hotel oznanjati nikake nove vere, ampak samo pravi nauk ali to, kar je resničnega tudi v judovski in krščanski veri, kolikor se je namreč njemu zdela prava. Izprva ni trdil, da sta oni verstvi napačni; oznanjal je, da uči isto, kar so učili drugi pred njim, in da je on za ta namen naravnost pooblaščen in poslan od Boga. Posebno tiste vernike povzdiguje, ki »imajo pismo« (kristijane in žide, ker imajo sveto pismo).

Sv. pismo se mu zdi veljavno in resnično. (Iz tega se vidi, koliko veljavo je imelo v cerkvi sv. pismo, če je celó Mohamed od svojih vrstnikov povzel to spoštovanje do sv. knjig.) Pozneje pa se je čisto odločil od krščanstva, še bolj pa od židovstva, kateremu je bil oster nasprotnik.

Ker se ne zanimamo najprej za to, zakaj in kako je nastala nova vera, ampak, kakšen je njen značaj, torej lahko izpustimo marsikaj iz njene zgodovine. Bili so za preroka hudi časi, ko so mu nasprotovali njegovi rojaki. Najbolj si je hotel pomagati z grožnjami. Sure iz tega časa žugajo hude kazni nevercem. Spominjajo se raznih drugih narodov, ki so bili od Boga kaznovani zaradi nevere: taka kazen pride tudi nad Mekkance. Najrajši bi bil seveda sam pokončal svoje nasprotnike, a za to še ni bil dovolj močan v onem času. Marveč nasprotniki so bili čimdalje odločnejši, zgrabili so nekaj vernih sužnikov in jih mučili, druge vernike pa so strašili. Mohamedova verna družba je prišla v stisko. Tu mu pride na misel, da bi odposlal četo svojih pristašev v Abisinijo, ki je bila krščanska. Res odpošlje dve četi, vseh skupaj okrog sto môž. Na ta način si je hotel ohraniti vernike, pa nekoliko potolažiti nasprotnike. Toda kmalu potem umrè njegov ujec, ki ga je branil in podpiral, umrè mu tudi žena; število vernikov se ni množilo, nasprotniki so bili hujši. V teh stiskah odide iz Mekke v bližnje mesto Taif, češ, da si tam pridobi privržencev. A od tam so ga kmalu zapodili. Ko mu je bil izpodletel ta poskus, lotil se je Arabcev, ki so prihajali z dežele v mesto, oznanjal jim svoj nauk in jim govoril iz korána. Tudi pri teh je imel malo sreče. — Naposled se mu je rodila srečna misel,

ki je odločila njegovo zmago: sklenil je bežati v mesto Jatreb, poznej imenovano Medino.

V Jatrebu so bili prebivalci dvojne vere: bogatejši in omikanejši del so bili Judje, ki so se bavili s kupčijo, a večina je bila poganska. Nekdaj so bivali tamkaj sami Judje, dokler jih niso Arabci premagali in potisnili v kraj. Lahko umevamo, da so se jatrebski pogani navzeli polagoma od Judov raznih nazorov, ali jih vsaj spoznali, tako n. pr. vere v jednega Boga in pa v prihodnjega Mesijo. Poleg tega so imeli Jatrebčani med seboj vedno prepire; v mestu ni bilo jedinosti niti reda. Tu so bila tla kakor nalašč pripravna za Mohamedovo delo.

V Mekki pridobi zase nekaj Jatrebčanov, ki so bili prišli tje tržiti, leto pozneje še več, tako, da je mogel skleniti z njimi celo zavezo in poslati k njim svojega privrženca Mos'aba za oznanjevalca nove vere. Ta je pridobil v jednem letu precèj vernikov; Mohamed se je lahko nanje naslonil, sklenil tudi z njimi zavezo, da se bodo med seboj branili in podpirali; pripravil jih je na to, da ga sprejmó med-se kot svojca. Tako je dobil Mohamed trdno stališče, moč za nadaljno delovanje, središče za novo vero in novo kraljestvo. Meseca septembra leta 622. po Kr. je odšel Mohamed na tihem z nekaterimi spremljevalci iz Mekke in prišel po večdnevem potovanju v Jatreb.¹⁾ Tu so ga sprejeli brez posebnega blišča in sijaja. Islam — vera Mohamedova je bila predstavljena iz prvotnih tal in presajena na boljše podlago.

Prav v tem mestu pa se je pokazalo jasno, da si ni Mohamed pridobil

¹⁾ To je mohamedancem tako imeniten dogodek, da štejejo po njem svoja (mesečna, ne solnčna) leta; to se imenuje štetje po »hedžri« ali begu.

privrženecv toliko z versko vnetostjo, kolikor s politično umnostjo. Znal je porabiti vsako priliko, vse je obračal v svoj prid. Tukaj se je utrdilo njegovo verstvo, določil je molitev, post, posebno v mesecu Ramadanu, jedila, izmed katerih je prepovedal kri in svinjsko meso, in pa to, da naj se verniki obračajo pri molitvi proti Mekki. Poprej je učil, da se treba obračati proti Jeruzalemu.

Zlasti nekaj pa je določil, kar mu je pomagalo bolj, kakor vse druge naredbe: za pravo vero, za islam se treba bojevati. Srečen oni, kdor umrje v boju za vero. In začel je sam ta boj, začel celó proti navadi v onem mesecu, ko se ni smelo bojevati v Arabiji. Nič se ni zmenil, da je prelomil do tedaj sveto navado. Začel je boj proti svojim rojakom, Korajševcem, napadal in plenil njih karavane. Pri Badru si je priboril popolno zmago nad sovražniki, pa tudi veljavo, da so mu sedaj meščani trdno zaupali; Jude je napadal, da si je pridobil denarja, vadil se je pri teh malih bojih vojskovanja in si pridobil orožja in živalij. A ni mu šlo vselej po sreči; nekoč so ga Mekkanci (pri Ohodu) popolnoma premagali in že mislili, da je Mohamed tudi mrtev. A ni bil, tudi pogum mu ni upadel. Nasprotnike je znal potlačiti, povečeval je svojo vojsko, vadil se je v raznih spretnostih in tako se je mogel braniti, ko so ga Mekkanci oblegali v Medíni. Morali so oditi, ne da bi bili kaj opravili. To priliko je porabil Mohamed, da je vse Jude, svoje someščane, dal pomoriti, — bilo je nad 600 mož — in se polastil njih imetja. Malo pozneje je sklenil z Mekkanci mir za 10 let. Njegovi pristaši so se navadili pleniti in ropati ter so bili nenasitljivi. Mohamed je skrbel, da jih je vodil sedaj sem,

sedaj tje, ne gledé na pravico ali na pogodbe. Učil je le, da sme vernik nad nevercem vse storiti. Vzgojil si je pri tem tudi dobre vojskovodje, in islam ni bil sedaj prav za prav nič drugega, kakor nauk, kako treba pleniti in si grabiti imovino tujih rodov.

Tako je šlo leto za letom. Mohamed je postal v pravem pomenu trinog, ki je grozovito plenil in uničeval arabske rodove. Ker ni bilo med njimi nikake jedinosti, niso se mu mogli ustavljati. Njegovi privrženci ali udanci — muslimi — so bili pohlepni in krvoločni. Videlo se je lahko kmalu, da bode islam premagal hitro vso Arabijo.

Glavno mesto Mekka je preroka najbolj bôdlo v oči. Tudi ga je gnalo, naj se maščuje nad nevernimi rojaki. Pogodba je veljala sicer za 10 let, toda znal jo je razlagati tako, da ga ni vezala. Šel je proti Mekki, dan na dan je rastla njegova vojna, Mekkanci so obupali, da bi se mogli dolgo braniti, in so se udali preroku leta 630. Sedaj je bila zmaga islamu zatrjena, in Mohamed je obveljal z mečem v roki in s krvjo tisoč in tisoč ljudij oblit — za pravega preroka.

Ko si mislimo preroka ali poslanca božjega, ne moremo si ga misliti drugačnega, kakor izvrstnega človeka, ki se odlikuje z raznimi krepostmi. Saj Bog si ne izvoli za svojega poslanca malovredne osebe, ki bi služila bolj pregreham, kakor njemu. A pri Mohamedu ne more nihče najti krepostij od one dôbe naprej, ko je dobil več moči in veljave. Velik razloček je med onim Mohamedom, ki je bil v raznih stiskah v Mekki, in onim Mohamedom, ki je imel oblast v Medíni. Bilo je, kakor bi bil v Medíni nov človek. Preje se je trudil, da je izpolnjeval svoje nauke; ni bil nikomur v izpodtiko, ampak je

vnemal vernike za dobra dela, pobožnost in stanovitnost. V drugem mestu pa je delal za svoj dobiček in za svojo veljavo. Preje je delal on za islam, za vero, sedaj pa je delala vera zanj. Kadar si je česa želel, kar ni bilo po volji njegovim pristašem, ali je bilo zoper navado, ali zoper pogodbe, dobil je urno razodenje od Allaha, da sme to in ono, naj se ne briga za to, kar pokreko drugi. Kako lahko mu je bilo spraviti s poti osebe, ki so mu bile neljube! Kako je kipela v njem maščevalnost! In zlasti mesenost je raztrgala vse vezi in brzde odtlej, ko mu je umrla prva žena Hadidža.

Kako samopašno je Mohamed v tem ravnal in kako slab vzgled bil za vse svoje vernike! On sam je bil določil, da sme moslim imeti dve, tri ali štiri žene; če bi pa njih otrók ne mogel rediti, bodi mu dovolj samo jedna. Po smrti prve žene je došel prerok kmalu do najvišjega dovoljenega števila žen; toda kakor je rasla njegova krvoločnost in pohlepnost, tako tudi pohotnost. Polagoma je privzel na razne načine pet drugih in jih tako imel devet, poleg teh pravih žen pa veliko število sužnic ali dekel. Kamor je šel, tudi na vojsko, šlo je nekaj žen za njim. In kdo mu je dal pravico tako ravnati? Kajpada Allah, ki je rad izpolnil preroku vsako željo. Poslušajmo le, kaj mu govori Allah v 33. suri: »O prerok, mi ti dovoljujemo vse žene, katerim daš darilo, h krati z uplenjenimi sužnicami, katere ti je Allah dodelil, potem tvoje bratranke in sestrične, ki so šle s teboj, in potem vsako verno ženo, ki se udá preroku, če jo hoče prerok vzeti za ženo, pa samo tebi med vsemi verniki. Mi sicer vemo, kaj smo določili njim (vernikom) gledé na žene in sužnice; toda tebi ni v očitjanje, Allah

odpušča in je usmiljen.«¹⁾ Dovolj! Sicer je težko taka razodenja — ne božja, ampak prerokovega izprijenega srca — spravljati na dan, a storil sem zato, da smo spoznali pravi značaj prerokov. Ali ni bogokletno, Bogu podtikati taka razodenja? Kakšna more biti vera prerokova, kakó ga morejo posnemati verniki, ako je on tako učil z vzgledom! Celó svojega posinovljenca je prisilil, naj mu odstopi svojo zaročeno ženo, ker mu je bila všeč. Tako mu je pomagalo preroštvo, da si je v Allahovem imenu dovolil, kar je hotel.

Pri vsem tem se je pa delal vedno, kakor da je pravičen in pobožen; vse njegovo ravnanje je Allahu po volji. Mohamed je znal z govorjenjem, vedenjem in bistrournostjo tako delovati na svojo versko občino, da mu je večina verovala slepo in brezpogojno. Zato je ta slepa, odločna in skrajna vera znamenje vseh pravih moslimov. Oni ne vprašajo nič, zakaj in čemu je tako, ampak trdno verujejo, ker se njim tako zdi, in ostri nasprotniki so tistemu, ki ne veruje jednako. In kdor še ne veruje, ta se mora upogniti, ali pa izgubiti življenje. Mohamedova vera ne pozna nikake strpnosti; moslim se nič ne prizadeva, da bi koga prepričal in poučil, ampak le sila odločuje. Boj zoper nevernike je zapovedan moslimom, in neverniki so vsi, ki niso še moslimi, bodisi, da so pogani, ali židje, ali kristijani: »Bojujte se zoper tiste, ki ne verujejo v Boga in v sodni dan, ki ne posvečujejo, kar je Bog posvetil in pa njegov poslanec (prerok), ki ne služijo Bogu po resnici (t. j. pogane), one med njimi, ki so prejeli pismo (t. j. sveto pismo), dokler ne plačajo davka in niso potlačeni. Judje pravijo: Esra je božji sin; Nazarejci pravijo: Mesija je božji

¹⁾ Grimme: Mohammed I., str. 140.

sin! To je njih govorjenje, jednako govorjenju onih, ki so bili poprej neverniki. Udari jih Allah! kako so bedasti!«¹⁾

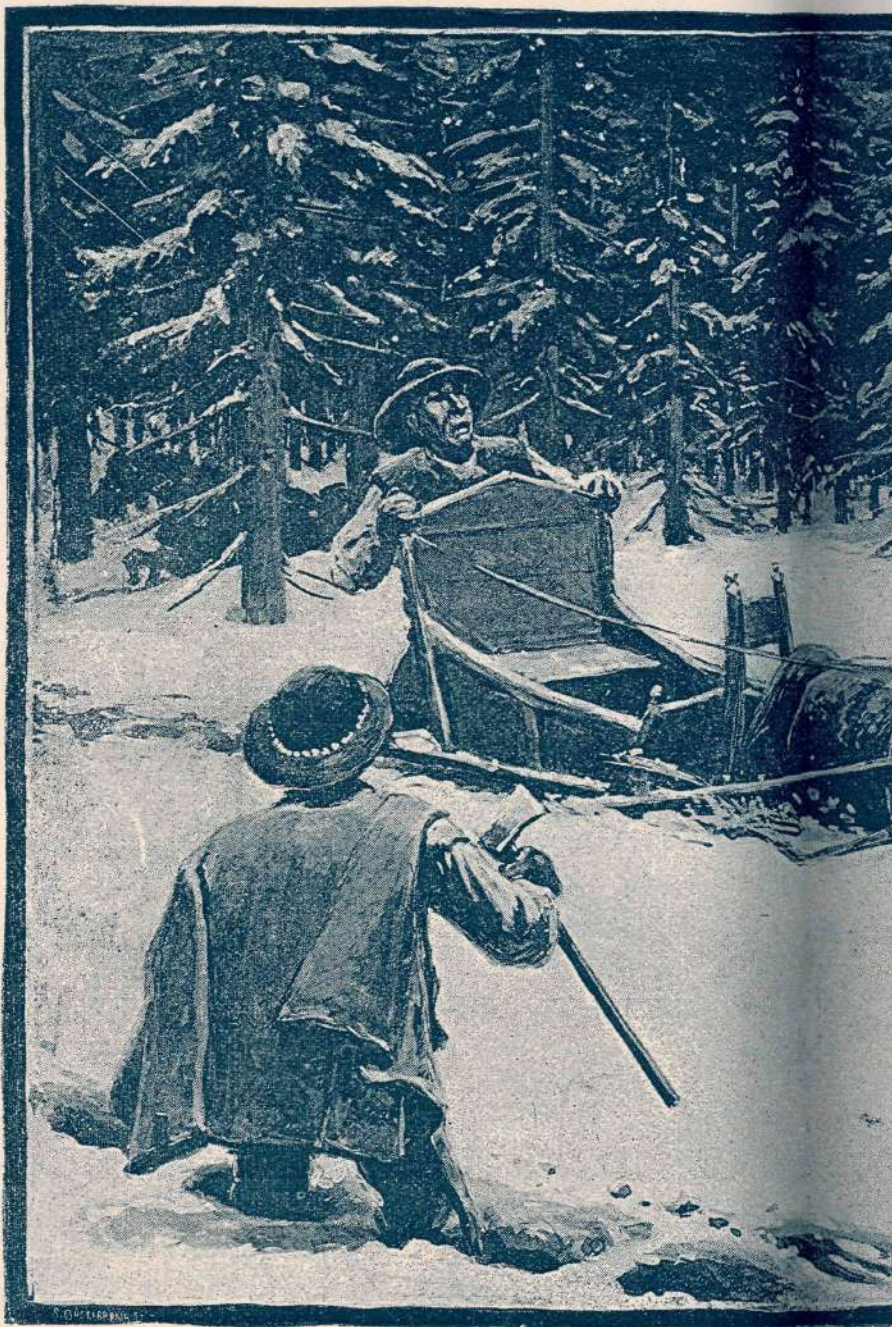
Dve leti, kateri je še živel po prihodu v Mekko, ravnal je sam tako. Bojeval se je z mestom Taif-om, ki je bilo na jugovshodu, katero je pa premagal le težko. Napadal je še druge rodove, urejeval razne zamotane razmere, razne prepire, zlasti tekmovanje med obema mestoma Mekko in Medíno, določil, kako naj se posvečuje sveti kraj v Mekki, namreč Ka'ba s svetim kamenom, zlasti, da ne sme prihajati sem noben neverec. Če tudi je bila Ka'ba prav za prav poganski sveti kraj, vendar ga je sprejel Mohamed v svojo vero ali svoje bogočastje; izprevidel je namreč, da je romanje na jeden kraj jako imenitno za jedinstvo vseh njegovih privržencev. Zato je zapovedal vsakemu moslimu romanje v Mekko jedenkrat v življenju. — Poslednji čas svojega življenja je bil prerok v Medíni. Pripravljaj je vojščake, da bi šli plenit med Grke in napadli mesto Obrá. Poveljnik čete je bil Osâma. Mohamed mu je velel: »Imenujem te za poveljnika četi, ki se je zbrala. Idi tje, pa tako urno, da prehitiš prebivalce, predno o tebi kaj zvedó. Požgi njih hiše, polja in palmove zasade.«²⁾

Kmalu potem ga jame boleti glava; poloti se ga huda vročinska bolezen. Dra-

¹⁾ Sura 9; 29. 30. po prevodu Rückertovem.

²⁾ Sprenger, Mohammed. III., str. 551.

žilo ga je še to, da niso bili vojaki zadovoljni z njegovimi naredbami, in zato je ž njimi še prav ostro govoril. Bolezen

Zima v Tatra

se shujša, vročina močnejše pritisne. Prosi, da bi ga deli v mrzlo kopel. Denejo ga in vlijejo iz sedem mehov nanj vode. To je bilo prehudo. Prenesó ga k njegovi

najljubši ženi 'Ajiši, kjer se je vročina še povečala. Njegovi živci so bili tako razdraženi, da ni bilo ž njim dosti upanja.

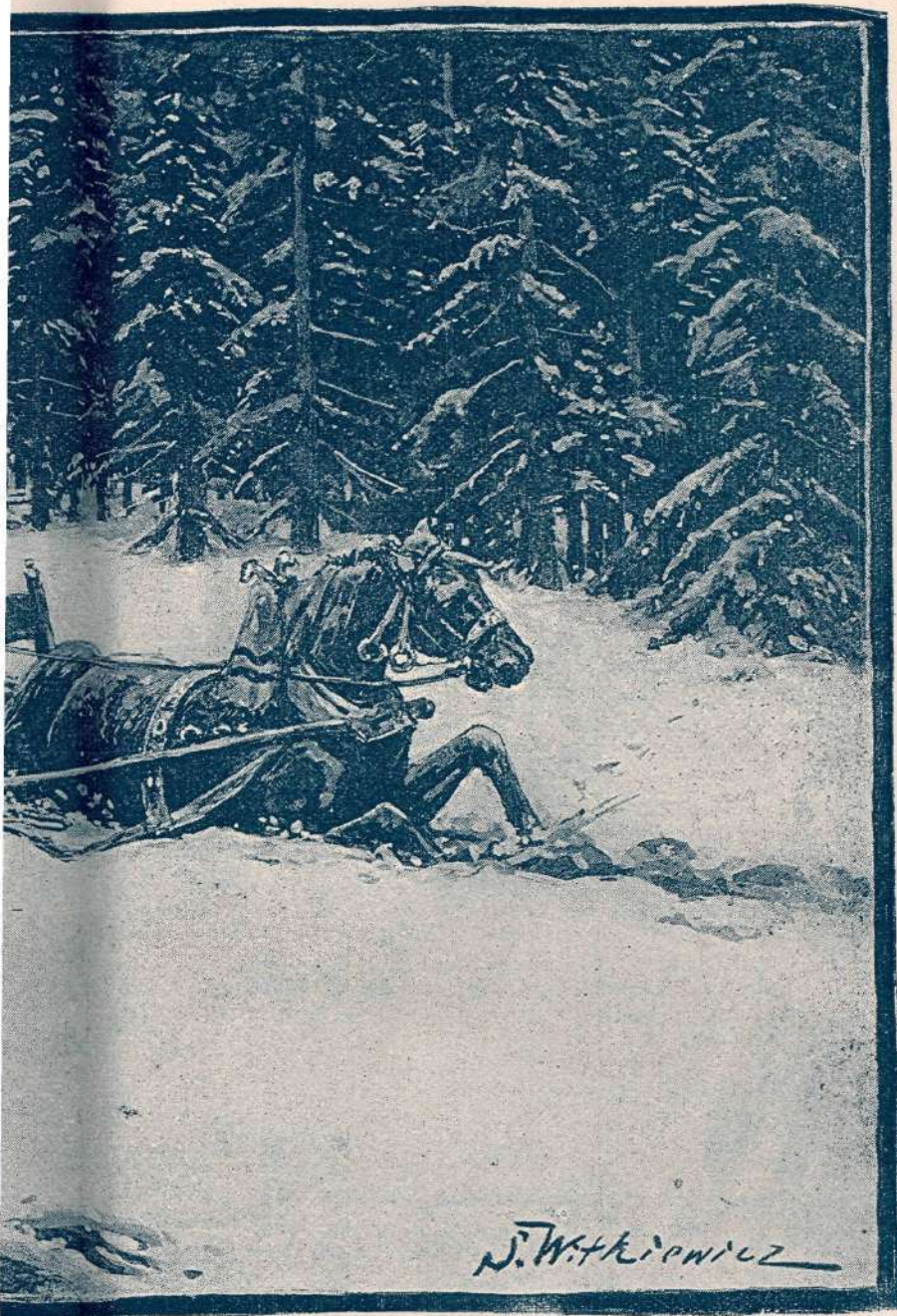
katera izmed nas tako vèdla?« On odgovori: »Ali ne veste, da ni nihče več trpel, kakor preroki?« Štiri dni je še trajala njegova bolezen, njegove žene so se trudile, da bi ga rešile, pa bilo je vse brezuspešno. Prosil je pisala, da bi pisal oporoko, a niso mu ga dali, pač zato ne, da bi jim ne kratil slobode po smrti. Dné 8. junija l. 632. je umrl, in drugi dan so ga pokopali ravno tam, kjer je umrl. Tako se je končalo prerokovo življenje.

Čitatelj je spoznal iz našega opisa, da je bilo Mohamedovo življenje tako, kakoršno je življenje kakega drugega človeka. Pač treba priznati, da je bil nenavadno nadarjen, zlasti stanoviten, poleg tega še srečen: a božjega ni mogoče nič najti v njegovem delu. Res sloni moč njegovega nauka na prvi in glavni resnici: Le jeden Bog je, in ta mu je pridobila zmago nad poganstvom, toda s to resnico, povzeto iz judovstva in krščanstva, združil je toliko nespametnega, neresničnega in škodljivega, da je prav njegov nauk v mnogih ozirih za človeštvo grozna nesreča.

Dandanes priznava vsaj po zunanje 176 milijonov ljudij, da je bil Mohamed božji poslanec. Kako ogromno število! In tem ljudem je bolj

Kakor v obupnosti se je valjal sem in tje, kričal in stokal. Njegovim ženam se je zdelo to preveč in nespodobno. Vprašajo ga: »Kaj bi rekel, ko bi se

ali manj vtisnjeno znamenje, katero je vtisnil prerok sam svoji veri: nestrpnosti, sebičnosti, grozovitosti in pohotnosti. Ali je to sreča za človeški rod?

ma v Tatrah.

Na jutrovem.

(Potopisne in narodopisne črtice. — Spisal dr. Fr. L.)

Za marsikaterega potovalca je pa glavna stvar, da se v ptujini zabava. Tudi tisti, ki si želi zabave, ne pogreša v Kajiri ničesar, če ima le dovolj zlatov v žepu. Nikakor nisem šel zaradi zabave v Kajiro, vendar sem se zabaval tu pa tam in ob raznih prilikah. Še sedaj mi delajo prijetno zabavo ti spomini, zato mislim, da se bode zabaval tudi dragi bralec, ako mu povem kaj iz Kajirskega življenja.

Da se dobro zabavaš, treba ti je najprej prostosti; treba, da ti odleže vsakdanje breme in se razklenejo vsakdanje vezi. Kadar čutiš, kako te veže in stiska veriga raznih skrbij, opravil, težav, ozirov, pomislekov, tedaj nisi za zabavo. Ta prostost pa ne sme biti razbrzdanost, v kateri bi se nič ne zmenil za božje in človeške postave. Grešna zabava ni nikakor prava zabava, za-

¹⁾ Naglaša se to ime: Kájira.

VII. Zabave v Kajiri.

ajira ¹⁾ je sicer daleč od nas, vendar je vredno truda in denarja, da si ogledaš to glavno egiptovsko mesto. Vsak popotnik najde tukaj kako stvar, ki mu ugaja ali ga zanima. Kdor vidi rad veliko ljudij, najde jih tukaj obilo in od vseh krajev sveta; kdor gleda rad velike hiše ali stavbe, dobi jih tukaj vsake vrste; kdor se rad veseli v prijetnih vrtovih, temu je vseč v javnem vrtu Ezbekije; kdor želi preiskovati starine, dobi jih blizu mesta toliko, kolikor nikjer drugodi.

kaj greh je notranji smrtni črv ali pogubni ogenj v srcu, ki ne razveseljuje, ampak trpinči. Kar pa ni grešno ali nespodobno, to naj si človek prosto izbira za zabavo; ta prostost je najprej potrebna za veselje. Zato gremo tako radi iz mesta v prosto naravo. Ne bi rad, da bi me kdo napačno umeval. Vsakdo je dolžan živeti po svoji veri in po svojem stanu. Zraven teh dolžnostij je pa še sto drugih navad, šeg, običajev, ozirov, razmer, okoliščin, ki te doma vežejo, kakor pajčevina veže ubogo muho. Recimo, da bi hotel jaz kdaj po Ljubljani jahati na konju: ljudje bi postajali, stikali bi glave in govorili drugi dan samo o najnovejšem jahalcu. Kaj pa, če bi jahal na oslu! To vam bi bil dogodek, kakoršnega ni v petdesetih letih v Ljubljani. Ali pa, če bi se vsedel na dvokoleselj in zdrčal po Ljubljanskih ulicah: to bi bilo grozovito! In vendar ni ne prvo, ne drugo,

nití mal, nití velik greh, nití tolik, kakor je najmanjša laž.

To sem povedal, da sem pojasnil ono prostost. Zares to ima človek v svetovnem mestu, kakoršno je Kajira. Tukaj se ljudje ne čudijo takoj, če se zgodi kaka reč proti vsakdanji navadi, ali če ni vse tako, kakor se zdi njim lepo. Posebno prijetno pa je potniku, ako more živeti nekoliko po ptujih šegah. Tedaj mu je tako nekako, kakor bi bil na drugem svetu; taka izpremembra ga do cela poživi.

Ker sem imel s seboj nekaj denarja za apostolskega vikarja in škofa Sogara, želel sem najprej najti njegovo stanovanje, da bi se iznebil denarja, ob enem pa dobil kakega znanega, krščanskega človeka. Bilo mi je namreč to najsitneje, da sem bil popolnoma sam v tako ptujem mestu. Usilil se mi je bil sicer neki spremljevalec, ki se me je držal kakor klòp pasje kože, a zdel se mi je neznansko oduren. Dajal mi je razne naslove: bil sem mu župnik, profesor, gospod, največkrat pa «pastór»; imel me je za protestantovskega duhovnika, kdo vé, zakaj. Vendar boljši je bil tak spremljevalec kakor nobeden; zato se zmeniva, da najmeva osla in poščeva omenjenega misijonskega škofa.

Davno že nisem bil tako radoveden, kakor takrat, češ: kako bode vendar šlo na dolgouhovem hrbtu po ulicah — meni, ki sem najbolj vaje sedeti za učiteljsko mizo. Ali se ne bode vse smejalo, kakor bi se v naši beli Ljubljani? — Kako je človek čuden in neumen, če tudi je dovolj star!

Napravim se v svoji sobici v gostilni, kjer sem se bil nastanil, vzamem s sabo pismo in denar in grem po stopnicah. Dá-te vendar, evó dva korenjaka! Spremnik je bil najel lepi živali. Polno ljudij je okrog, joj-meni, kaj bode! In če

me še vrže, ta bode lepa! Po pravici povem, tega se nisem bal, saj take vrste strahopetec nisem. Hèj, stópi, pa je, rečem si in tudi storim. Dečko, ki je varoval osliča, nasmeje se, dá mi uzdo, žival pa veselo zacepetá za spremljevalcem, ki je bil odjahal pred menoj. To je bilo vse; nihče se ni zmenil za ta tako važni dogodek mojega življenja, kakor se tudi takrat ni, ko sem dečko poganjal vipavskega osla po domači trati. Prepričal sem se kmalu, da se na ta način najhitreje, najceneje in najbolže pride iz kraja v kraj, da je to gibanje mnogo prijetneje za zdrave kosti, kakor pa valjati se po mehkih blazinah naših mehkužnih vozov. Kako drobno in lahno stopa ta žival, ki pomenja — ne brez vzroka — mir! Kako peketá naravnost naprej, ne meneč se za gnečo, ali vozove, ali druge živali! In kako modro rabi svoji ušesi, kakor kralj svoje žezlo: sedaj ji nastavi po koncu v znamenje, da je vse v redu; potem ji naperi naprej, kakor vojak bodalo, češ, naj si le upa kdo! A tudi oslu upade pogum; tedaj povesi ušesi ter ji položi prav pohlevno nazaj proti jezdecu, kakor bi hotel reči: sedaj pa ti zadej glej, da si pomoreš! — Tako umno zna osel že s samimi ušesi svoja čustva naznanjati naprej in nazaj: potem pa naj kdo reče, da ni pameten! Seveda pridejo trenutki, ko se mu zmêde račun in ga zapusti modrost. Če pride namreč dolgouh tik za drugim dolgouhom, potem se ga lotijo muhe in treba je nategniti brzdo. Obračanje po raznih razpotjih, ko je treba zaviti iz ulice v ulico, tudi ni našemu znancu po volji. Najmanj pa mu je všeč, če ga zasede kak debel Anglež. Takrat stisne rep med noge, povesi uha, ne reče pa nič.

Kdor je v Kajiri ali drugodi jahal osla, ta res spoštuje to dragoceno, vrlo

žival. Res, da njegova uha nam niso povsem po godu, toda z drugimi lastnostmi, z mirnostjo in krotkostjo, potrpežljivostjo in vstrajnostjo, urnostjo in pokornostjo sprijaznimo se kmalu. Zato je prav oslič — rekel bi — nekaka poezija Kajirskega življenja. In tam vse jaha, staro in mlado, bogato in ubogo, moški in ženske. Zato je pa tam po ulicah toliko mladeničev, dečkov in možakov, ki ponujajo osla za jahanje. Ne samo, da dobiš osle za prav malo denarja na pósodo, tudi varih-oslar gre s teboj ter navadno poganja žival. Tu pa kaže oslov gospodar večinoma svojo slabo in grdo stran. Tudi osel obnemore in se postara, a teče naj še vedno, kakor bi bil mlad, tako veleva gospodar. Če ne gre z lepa, mora z grda, zato ima poganjač palico ali neko bodalo — nisem prav dobro videl —, in s tistim udriha neusmiljeno po živali, ali jo drega in poriva. Skoro vselej, kadar sem se gibal na oslovskem hrbtu, treba je bilo oslarja zavračati ali mu pretiti s palico, naj pusti žival. Večinoma sem videl, da so Evropeci branili žival in se upirali pretepanju, a Arabec-mohamedan nima do živali prav nobenega usmiljenja. Res te zabolí v srce, ko vidiš, da je osel ali konj v pravem pomenu do mesa odrt, ker mu je gospodar raztolkel kožo. Pa kako udrihajo! In če mu zapreš s pestjo ali palico, pokaže ti Arabec vrsto belih zôb in se ti smeje, kakor bi hotel reči: «To si neumen, da se poteguješ za osla!»

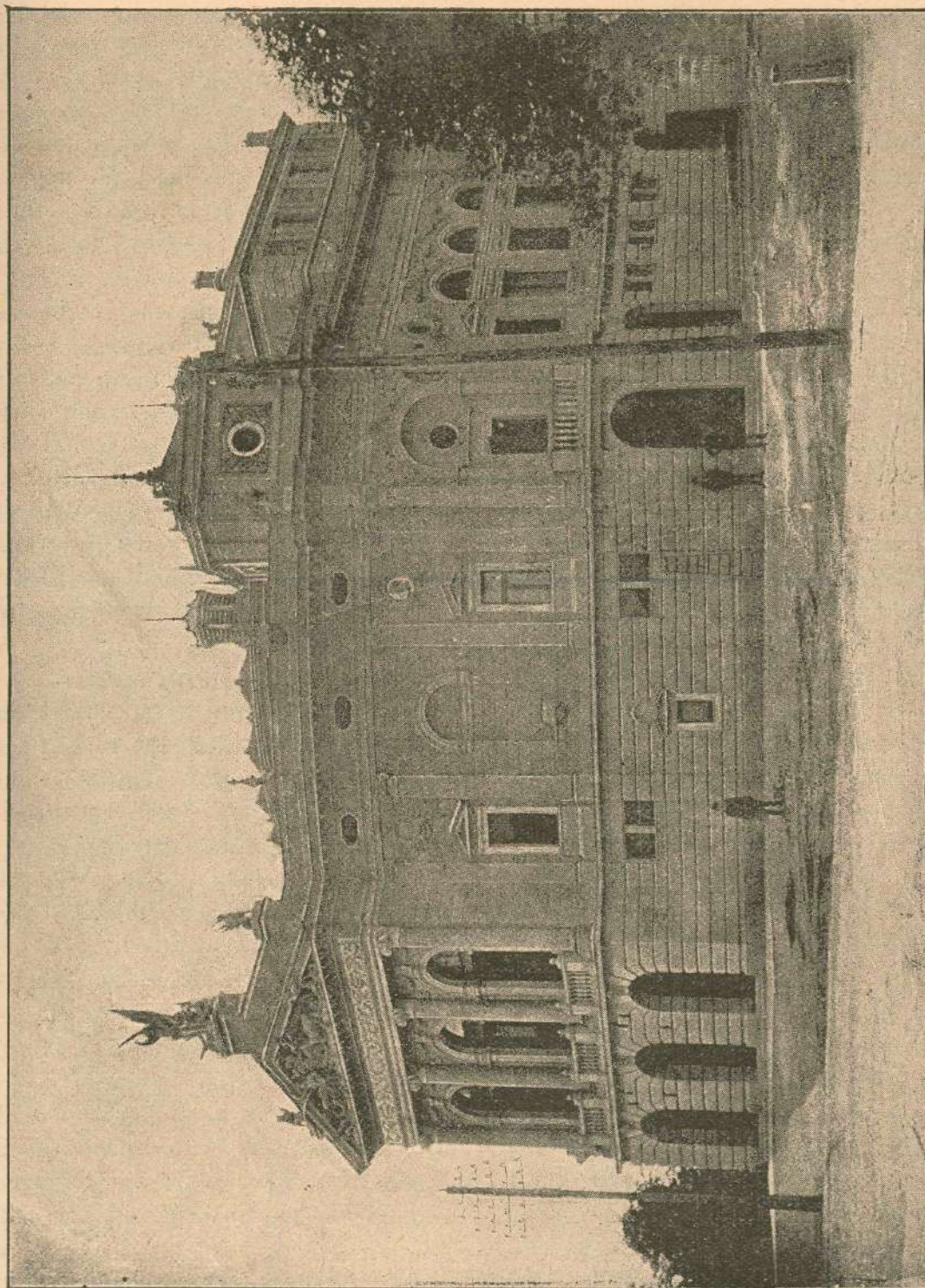
V Kajiri je neki do 20.000 oslov, katere ponujajo za jahanje. Lahko si misliš, kakšno je to ponujanje, kadar si na kaki živahni ulici. Ti se ozreš, da bi ujel pravega, močnega in mladega, a oslarji so se ozrli po tebi in v hipu so te obkolili. «Hamâr, hamâr», t. j. 'osel' ti doni na ušesa, ali pa po laško: «Buriko,

bon buriko», osel, dober osel, — ali francosko: «burik», tudi to znajo in še kaj več, celó nemško: Ezel, gut Ezel, Bismark-Ezel — kakor je nekdo pripovedoval — kličejo. Težko ti je izbirati. A ko si izbral, hvali ti oslar še vedno svojo žival, in se že naprej priporoča za bakšiš — neizogibno jutrovsko darilo. Zanimivo je, kadar je poganjač sredi gneče, kadar je cela ulica polna ljudij in živalij, ki rinejo sem in tje. «Riglák» (tvoja noga), «jeminák» (tvoja desnica), «daherák» (tvoj hrbet) — taki so opomini, s katerimi te opozarja, da pazi na nogo, roko in hrbet. Ako je nevarnost, da bi trčila, že velika, zavpije: «Jâ valed» (o dečko!), «jâ šeh» (o starec!), «jâ sídi» (o gospod!). Če si pa koga z oslom ali z nogo zadel, tedaj te ozmerja n. pr.: «Ibn el kelb» (sin psa) ali kako drugače. Posebno neki čudni «â!» «ô-â!» odmeva tako močno od poganjača do poganjača, da bi si človek najrajši zamašil ušesa.

Na tak način sem tudi jaz prvič jahal po Kajiri in hotel priti do namena; a ni šlo tako hitro. Moj spremljevalec ni vedel, kam bi šel, ker se je samo delal, da vé za stanovanje Sogarovo, v resnici pa ni vedel. Kolikokrat je bilo treba iti zopet nazaj, kadar sva kam prišla, in iskati vnovič! Naposled obstojiva pred trdnim obzidjem, za katerim se je videla lična cerkev in na obeh straneh stanovanje. Tu se oglasiva, tu je bil škof Sogaro.

Izvrstna zabava je popotniku, ko gleda po živahnih ulicah gibanje ljudij. Najimenitnejši del mesta, kjer je največ vrenja in gibanja, imenuje se Muski. Ulica Muski in trg Muski sta na severno-vshodni strani mesta. Blizu tam je frančiškanska (katoliška) cerkev, maronitovska, sirška cerkev, pa tudi židovska shodnica. Blizu tam je óperno

gledišče, francosko gledišče, pošta, več (dov). Zato je pa tudi na ulicah res velikih trgov in velikih ulic (boulevardov). Zato je pa tudi na ulicah res mnogo življenja, in oči se lahko pasejo

Deželno gledišče v Ljubljani. (Po fotografiji.)

ob raznih prizorih. Ako je tudi po teh njajo evropskih mest, vendar je zunanje ulicah mnogo stvari, ki nas spom- lice v najživahnejšem delu Kajire prav

jutrovsko. Večina ljudij, katere srečavaš, ima dolgo in široko obleko, pa arabski ali semitski obraz. Ponosno stopajo moški, lahno se giblje njih noga z mehkim obuvalom po mehkih tleh. Različnih barv je njih pokrivalo, turban. In ženske, večinoma zagrnjene, hité tiho in boječe mimo gneče, vsakdo se jim umakne in jim pusti prosto pot. Kolikokrat sem gledal to gibanje in hitenje in si mislil, kaj goni te ljudi, po čem hrepené, a nisem našel pravega odgovora. Radi govoré, glasni so, tudi smejejo se in šalijo: a kaj žije tej ogromni množici v srcih?

Tam-le drdra lepa kočija. Vprežena sta iskra konja, kočijaš je črn, pravi zamorec in se ponosno vpenja na visokem sedežu. Spredaj pa teka klicar ali tekun, lahno in vkusno napravljen služabnik. To je čudna navada, ki iznenadi Evropca, dasi ni brez pomena. Ker ni kamenitega tlaka, po katerem bi drdral voz, zato teče voz skoro tiho. Tekun dela pot med gnečo, ko naznanja, da pride za njim imeniten voz. Pa tudi veličastno se vidi, ko hiti v pisani ali beli obleki pred vozom neko bitje in kliče, naj naredé pot njegovemu gospodu. Da bi le to bitje ne bilo človek! In to je grda stran te navade. V istini je tak klicar nekak tretji ali peti konj, ki mora ravno tako teči, kakor tekó za njim konji. Ko bi bil on na konju in jahal pred vozom, to bi bilo dostojno, toda jutrovec hoče, da se človek poniža do živalske nizkosti. Do sedanjega časa je bila v obče navada, da je pred vsakim imenitnim vozom tekal klicar. V knjigi, ki je bila tiskana za ptujce pred desetimi leti, čitam: «K vsakemu boljsemu vozu treba tekuna (sâis), ki je ponajveč bos, v lahni beli obleki s širokimi rokavi; na glavi ima tuniški fes, z dolgim modrim šopom, v roki pa

palico. Sâis je posebno v ozkih in živahnih ulicah koristen, ker ljudem glasno kliče, da prihaja voz; on dela pot med gnečo. Nadeja se posebnega darila.» Omenjam še to, da se je takemu tekunu treba res čuditi, da more tako dolgo neprestano teči. Zdi se res, da imajo Egipčani boljša pluča kakor mi Evropci. Dasi nisem počasnih nôg, a za tekuna bi vendar ne bil, in menda nihče izmed dragih bralcev. V čast jutrovske omike pa povem, da se je ta navada že precéj odpravila. Dandanes ima tekuna le še kak velikaš, posebej še redoma osebe iz podkraljeve rodbine. — Ker je gibanje v Kajiri živahno, nahaja se mnogo voznikov z lepimi vozovi, kakor pri nas. Zamorec-voznik je zavit okrog in okrog glave, kakor bi ga zeblo; le belkaste oči, potlačeni nos in debele ustne štrlé v beli dan. A tudi drugih voznikov, menda evropskih, je na preostajanje.

Za naše oči je mično, kadar stopa vrsta kamel po takih ulicah. Tedaj se je treba skrbno umikati, da te njih tvor ne počese po glavi. Kadar so kamele lepo ozaljšane, — kar je pa malokdaj, — zdi se ti, kakor bi videl Modre iz jutrove dežele. Glej, tu-le je skrbno zaprta kočija, težko se vidi kaj skozi okna, le dolga zagrinjala, temne pajčolane in žensko obleko ugledaš. Marsikdo postoji in se ozira v voz: tu so žene kakega mohamedanskega bogatina, ali kakor pravimo, haremske žene, katere prevažajo z največjo skrbjó, katerih prav za prav ne bi smelo videti nobeno oko. Ako so pa bolj uboge, jahajo debelo zagrnjene na oslih v celi vrsti.

Kraj ulice vidiš razne osebe in stvari, ob katerih postojiš. Prodajalnice so deloma po evropskem kópitu, deloma pa po jutrovskem. Sadje, sladke pijače,

tobak . . . vse se ponuja. Po ulicah si si umazal čevlje. To je zapazil snažnik čevljev, ki ima tam na robu svoj stan z malo klopico in krtačami. Lahko si daš osnažiti čevlje, nikomur se ne zdi čudno. Tam blizu ropotá nekdo z denarjem: menjalec je, ki bi ti rad zmenjal tvoj denar, zraven te pa morda še ogoljufal. Spreten je pač, zakaj jako

urno viška in meče iz roke v roko svoj cvenk. Hočeš-li vode, «Mojje, mojje» (vode) vpije nekdo, ki gre mimo tebe. Vodo nosi v kozjem mehu, kakor bi imel vrečo moke. A od njega kaplje in z jedno roko maši odprtino, katero odpre, ako hoče kdo njegove izvrstne pijače.

(Dalje.)

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

Knjige družbe sv. Mohorja.

Šmarnice naše ljube Gospé presveteга Srca. (Druga knjiga.) Spisal Janez Volčič, duhovnik Ljubljanske škofije. 16°. Str. 348. — «Ta-le knjiga je zadnja, ki jo udje Mohorjeve družbe prejmo iz plodnega peresa rajnega pisatelja Janeza Volčiča. Imenoval jo je 'Šmarnice', in mi smo ji pustili ta naslov, dasi bi se mogel zameniti s primernejšim, ker ga je ravno naš pisatelj uvedel v jezik slovenski in je postal med nami že nekako domač . . . Premišljevanja so povzeta iz slavnoznane knjige jezuvita o J. Arnolda: 'Kako posnemati presv. Srce Jezusovo', in sicer sta prestavljena prva dva oddelka.» (Predg.) Knjiga ima dva dela: I. Premišljevanja (31). II. Pobožna opravila. Ni nam treba govoriti o vsebini, ki se sama priporoča, pa tudi o obliki ne govorimo radi, ker je pisatelj že v večnosti. V Mohorjevih knjigah se pač ne bodo ponavljale stvari, kakor n. pr.: «. . . pohujšuje, namesto da bi se holjšal», ali: «kar prenarediti ne moreš» (str. 145), ali raba dovršnika za nedovršeno dejanje. Blagi pisatelj, ki je toliko pisal na čast Mariji, veseli se pač sedaj v njeni družbi in je še vedno prijatelj Mohorjevi družbi, kakor ji je bil v življenju podpornik. — L.

Slovenska čitanka za tretji razred srednjih šol. Sestavil in izdal dr. Jakob Sket, c. kr. profesor. III. Cena 80 novč. V Celovcu, 1892. Tiskala in založila tiskarna Družbe sv. Mohorja. — Leta 1854. in 1855. je izdal rajni dr. Janez Bleiweis «Slovensko berilo» za tretji in četrti gimnazijski razred. Nekaj let pozneje je sestavil in izdal pokojni A. Janežič tudi za prvi in drugi razred srednjih šol «Cvetnika» I. in II. del. Ker je uvidel, da vedno bolj napredujoči in razvijajoči se slovenščini ne zadošča več «Slovensko berilo» Bleiweis-ovo, poprijel se je blage misli, da bi sestavil «Cvetnik» tudi za tretji in četrti razred. Prezgodnja smrt

pisateljeva je preprečila, da se ni zvršil ta sklep. Nato sta jela nabirati gradivo za slovenske čitanke za nižjo gimnazijo med drugimi posebno gg. prof. M. Pleteršnik in Fr. Hubad, katerih nabrano gradivo je deloma porabil za sestavo svoje čitanke gosp. dr. J. Sket; bil je v to svrhu že poprej zabeležil vse rabljivo gradivo iz novejšega in najnovejšega slovstva od različnih več ali manj znamenitih pisateljev. Pri izbiri pesmij in prozajičnih sestavkov se je oziral gospod sestavljalac posebno na zgodovino slovensko, srednjega in sedanjega veka, pa na pokrajine slovenske in slovanske. V pesmih in drugih sestavkih se opisujejo šege in razmere verske, družbinske, državne in vojaške, sploh delovanje Slovencev in Slovanov. A knjiga se ne ozira samo na navedene stvari, v njej se slika tudi prirodna krasota dotičnih pokrajin, kar naj vnema in polni mladeniška srca z navdušenjem in ljubeznijo do ožje in širše domovine — naše Avstrije. Poleg zanimive vsebine omenjamo po pravici tudi lepo vnanjščino knjige.

Dasi ima nova čitanka mnogo vrlin, omenjamo vendar nekaj stvari, ki nam niso tako všeč, kakor poprej omenjene. Sicer trdi gospod pisatelj v predgovoru: «Berilo za predstoječo čitanko je povzeto večinoma iz najnovejšega slovstva in je tako izbrano in razvrščeno, da stoji v vidni zvezi in vzporedno z drugimi predmeti, kakor se poučujejo v tretjem razredu.» Ali zdi se nam, da se povsodi vendar ni tako godilo. Želeli bi, da bi bil gospod sestavljalac razvrstil berila preglednejše, da bi bil pregledal semtertje tudi nemška berila, popravil nekaj beril, nekaj neumestnih pa izpustil. Predgovor sam omenja take sestavke: «Zraven težjih in daljših sestavkov nahajaš v knjigi mnogo kratkih in lahkih, tako, da bodo čitanko mogli uspešno rabiti tudi na takih šolah, kjer so učenci manj vešč svojega materinega jezika.» — Toliko v obče. Posebej omenjamo, da nam nekaj pesmij ne ugaja gledé na ritmiko. Pesem (str. 1) «Čista vest» se ne čita ritmično gladko in pravilno. Pričakovali bi, da se čita prva in tretja vrstica prve kitice v jambskem ali z nastopom

Prišedši do samostana, sva prosila dovoljenja, da ga pregledava. Radi so nama ustregli. Uslužen brat, vratar, je naju sprejel ter vodil po samostanu. Čudil sem se preprostim in ob enem priličnim napravam. Nobena reč ni odveč in nobena brez potrebe. Tu se lahko učiš, kako malo potrebuje človek za življenje, ako ni omehkužen.

Brat vratar, ki ima dovoljenje govoriti, kadar kdo obiše samostan, razkazal nama je vse z nekako, rekel bi, otroško preprostostjo in pristržno ljubeznivostjo. — Tu je velikanska sirotišnica za več nego sto dečkov-Bošnjakov; navadno jih imajo do 140. Uče se raznih potrebnih stvari. Mnogi izmed njih si služijo že prav dober kruhek med svetom po Bosni, nekateri tudi tiho delajo v blaginjo človeštvu kot trapisti v Bosni ali celó v južni Afriki, kjer je sedaj o. Franc. Snažnost, red, pravo krščanstvo — te besede ti opisujejo najbolje trapiško sirotišnico.

Trapisti spavajo skupaj v velikanski sobi v štirih vrstah, a vsakdo v svoji, s platnom pregrajeni stanici. Postelja jim je slamnica, odeja preprosta; zakurjeno ni v spalnici nikdar. Za nas, ki smo omehkuženi, ne bi bilo tukaj ugodno.

Stopimo v skupno jedilnico. Dve vrsti dolgih miz zagledamo. Dasi še ni pol šesta ura, vendar je že pogrnjeno za večerjo. Poglejmo, kaj jedó trapisti.

Na vsakem krožniku je košček sira, nekoliko glavíc luka, črn, jako razkav kruh, nekaj sočivja, zraven stoji kupica piva. Mesa ne okusi trapist nikdar, zraven, ako oboli. Za bolnike imajo posebno kuhinjo — kaže ti jo napis nad vrati — in za bolnika je pri njih prva reč, da dobi mesa. Stola ne vidiš, a kje sedé? Pri vsakem krožniku je obešena neka okrogla deska z jedno nogo. To je trapistu sedež, na katerem sedi prav tako dobro in varno, kakor mi na navadnih stoléh s štirimi nogami.

(Dalje.)

Na jutrovem.

(Potopisne in narodopisne črtice. — Spisal dr. Fr. L.)

Zunanje lice ulice je v Kajiri večinoma drugačno kakor v Aleksandriji. To pomorsko mesto je priredil evropski ptujec po svoje, po evropsko, a v prestolnici egiptovski nima toliko moči; značaj mesta je jutrovski. Zaradi tega je za potovalca seveda mično in kratkoročno, ko hodi po ulicah sem pa tje. Kakor v vsakem mestu, tako so tudi tukaj ulice različne. V nekaterih se košati bogastvo in razkazuje se po prodajalnicah raznotero blago, a največ je revnih, ozkih, temnih in smrdljivih. Ko smo si ogledali poprej razne prizore z velikih ulic, kjer imajo mnoge hiše evropsko lice, idimo sedaj v manjše, res jutrovske ulice. Zakaj so ulice večinoma

ozke, ni mi treba skoro praviti. V take ulice ne prodira huda poletna vročina, tudi toliko ljudij ne hodi po njej, kakor po širokih. Jutrovec pa ima rad, da je njegovo bivališče skrito in zaprto. V naših mestih so narejena ob ulicah lepa vrata in široka okna. Tudi imamo pri nas velika vrata ponajveč odprta. V Kajiri, kakor na jutrovem sploh, je čisto drugače. Pri mnogih hišah vidiš le malo oken in še tista so večkrat majhna in debelo zamrežena. Jako radi imajo leseno, križasto ograjo ali mrežo med okni; steklenih oknic vidiš le malo. V nekaterih oknih je narejeno leseno omrežje prav umetalno. Odprtine ali luknje so lično izrezljane; tu pa tam

je vse omrežje več ali manj vzboknjeno na zunanjo stran, da se tem lože vidi skozenj na ulico naravnost, pa tudi na desno in levo. Tako okno se imenuje «mašrebije» po naše: pivnica, ker tam navadno hranijo v lončeni posodi vodo za pitje. Tukaj je ženskam najljubši prostor, ker od tod gledajo na ulico, ne da bi jih od spodaj kdo videl. Že pri tleh so ulice ozke in hiše druga blizu druge. Toda prvo in drugo nadstropje molí večinoma iznad zidú še na ulico; prvo je zidano na ulico, drugo pa ima lahke lesene pomôle, ki se dvigajo še čez prvo nadstropje. Tako je zgoraj ulica seveda dokaj ozka, in res ne more solnce v take zade lane prostore.

Pa, če se Kajirske žene rade prepirajo, prav lahko se spopadejo «čez ulico»,

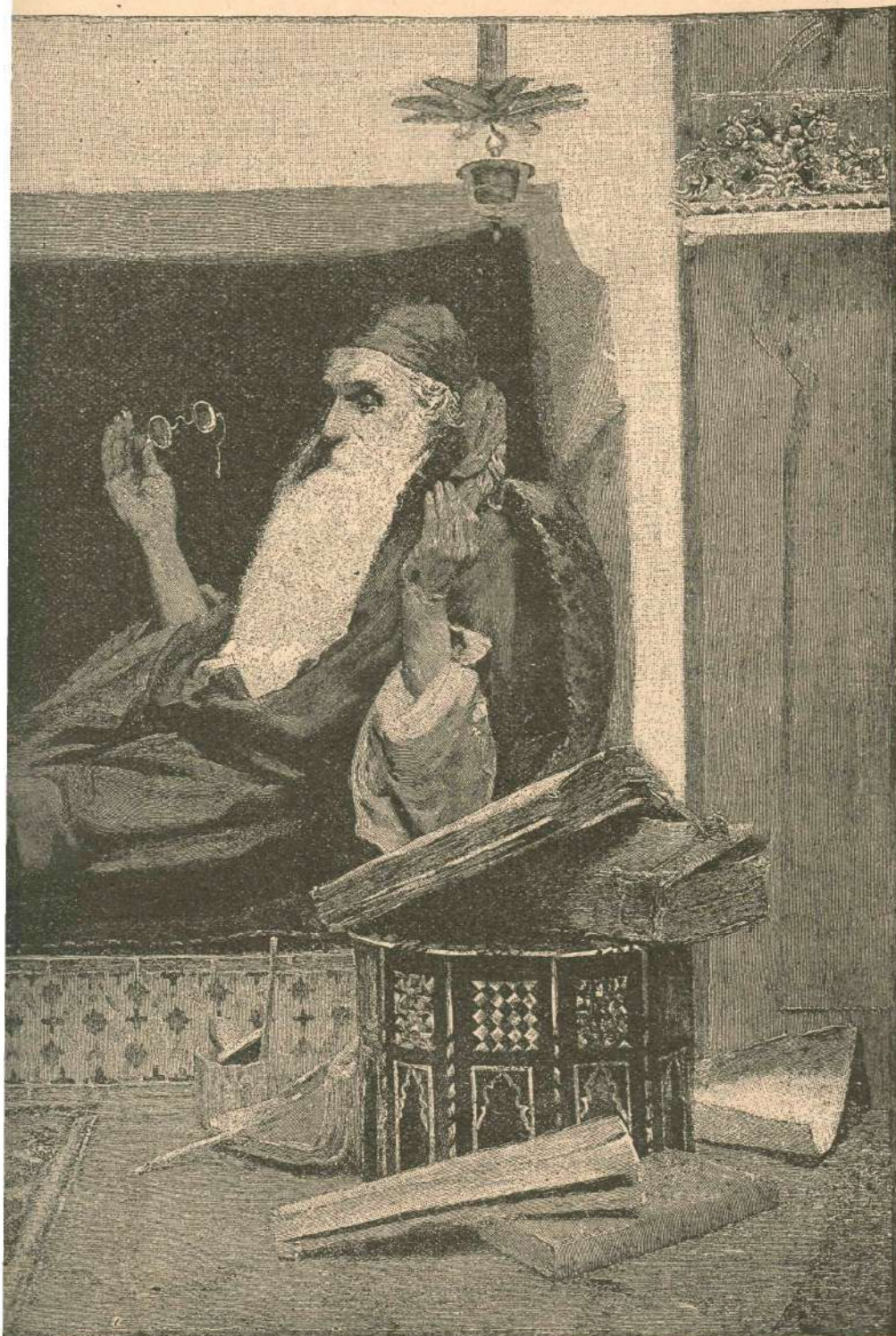
Pri učenju

Sicer prihaja skozi taka okna malo svetlobe, toda za to so druga okna in vrata od dvorišča sèm. — Vrata so tudi navadno majhna, vselej pa trdno zaprta.

Vratar čuje v veži pri vratih in bistro opazuje človeka, ki želi vstopiti. Kakor se vidi, niso ljudje nikakor zaupni med seboj.

Nad hišnimi vrati opaziš tu pa tam raznotere stvari ali obešene ali pritrjene. Tukaj zagledaš malega krokodila, tam leseno znamenje, drugodi čudno zamotane napise, mnogokrat polmesec, celo malega slona so imeli nekje obešenega nad vrati. Te stvari imajo zato na tem prostoru, da odvrtaajo od hiše — kakor verujejo — nezgode in nesreče. Čudna vera, porekó naši čitatelji! Res prazna vera, kakoršne je veliko pri mohamedanih.

Taka znamenja imajo pri njih veliko moč. Tudi posamezni mohamedani nosijo radi s

«talmuda».

seboj kako malo stvar, ki naj jih varuje moči hudobnih duhov — «džinov», ali pa hudega pogleda.

Večkrat se opazi na ulicah razobešenih mnogo rut ali cunj razne barve in oblike. Med dvema nasprotnima hišama je potegnjena vrv in na njej visé one rute in rutice, kakor bi jih hoteli sušiti. Rekli so mi, da je to znamenje kakega posebnega dogodka, ali obreze, ali pa ženitbe v kaki hiši. Mohamedan ima jako rad, da tudi drugi zvedó o njegovem veselju in njegovi domači sreči. — Nekaterikrat srečaš na ulicah razne sprevode. Žal, da ptujec težko spozna in določi, kaj pomenijo ti sprevodi. Videl sem tukaj veliko množico možakov in mladeničev, ki so se živahno gibali in pogovarjali, ali bolje kričali; tam so korakali v slovesni opravi; včasih so imeli zastavo ali celó godbo. Kolikor sem mogel umeti, narejajo take sprevode ob ženitvi, ko gre ženin v hišo nevestino ali pa v svetišče mólit, ali so pa sprevodi verski, kakor so naše procesije. Toda kdor bi sodil ondotne sprevode po naših procesijah, ta bi se jako motil. Takoj prvi dan sem gledal z okna tak verski sprevod, ki se je pomikal po široki cesti. Privabila sta me k oknu strašen vrišč in grozna godba. Ko pogledam na ulico, vidim veliko trumo ljudij, ki je korakala naprej brez reda. Bila je velika gruča raznovrstnega ljudstva. Spredaj sem videl tudi zastavo zelenkaste barve, a jako izdelano in raztrgano. Zastave mohamedanske so podobne našim svètnim zastavam, ne pa našim cerkvenim banderom. Ko gre vsa gruča polagoma naprej, kričé posamezni, kakor se komu zdi. Tukaj sem tudi slišal pravo turško godbo. Ako si katerikrat poslušal male otroke, kadar od veselja pojó, piskajo in vriskajo vsi hkrati, lahko si misliš

omenjeno turško godbo. Kdo vé, zakaj imajo nad takim nerodnim vriščem veselje! Slišal sem, da je bil ta sprevod v čast nekemu mohamedanskemu svetniku. Bilo je v petek, islamski praznik.

Kdor marljivo opazuje, kaj se godi na ulicah in trgih, ta spoznava precejšen del jutrovskega življenja. Na jutrovem se godi namreč marsikaj javno ali zunaj hiše, kar je pri nas zakrito ljudem; seveda so pa nekatere stvari tam zakrite in zaprte, ki so pri nas javne ali vsakomur znane.

Ne vem, ali bi štel razgrajanje psov po Kajirskih ulicah med zabave ali med nadloge. Kdor vidi prvič to svojat, ki se preganja po cestah, pobira odpadke, gruli stare kosti, žre mrhovino, temu se zdi stvar zanimiva. Dandanes ni prav veliko te živali v Kajiri. Pred nekaj leti so se bili namreč psi tako pomnožili, da so delali veliko težavo ljudem. A neki mestni načelnik, — ne vem prav, kateri — dal jih je pomoriti s strupom in tako odpravil nadlogo. Človeku ne storé nič žalega, dokler jih pusti pri miru, pač pa se včasih med seboj spoprimejo in okoljejo.

Skoro ni treba praviti, da se v tako velikem mestu lahko postreže lačnemu želodcu in suhemu grlu. Lakota in žeja se prav rada oglašata, če je popotnik neprestano na nogah. V Kajiri so véliki hoteli, gostilne, pivarne, kavarne po evropski in jutrovski šegi. V večjih hotelih je jako drago, v manjših pa se živi bolj po domače in tudi ceneje. Jedino na snažnost se je treba dobro ozreti, če hočeš ostati za več časa v manjši gostilni, zakaj nesnaga se jako rada drži ubožnejših hiš. Za golazen je menda zrak jako ugoden in razne okolnosti ji niso nasprotné. Pa brez šale: Res je v Kajiri prav toliko gorko, da se prilega golazni: manj je je proti jugu,

manj proti severu. Kako so me tukaj nadlegovali komarji, to sem pripovedoval že drugodi. Celo noč brenčé okrog postelje, in če ni dobro zakrita, tedaj imaš teh krvoločnih obiskovalcev vedno dovolj; še sedaj mi je v ušesih to brenčanje. Ko sem prišel iz Egipta domov in tukaj mirno prespal prvo noč, rekel sem Bogu hvalo, da nimamo komarjev. Kdor je nekaj nočij prebil na gorkih krajih, komur golazen ni dala pokoja, ta zna ceniti snažnost domače hiše. Sicer je pa v hotelih mnogo zabave. Družbe je v zimskem in pomladnem času vedno dovolj, zakaj vedno je tudi mnogo Evropecev. Kdor ima za čim, živi po zimi v Kajiri, kjer je gorko podnebje in le malo deževja; drugi potovalci ostajajo tukaj, predno gredo v zgornji ali južni Egipt; nekateri prihajajo sem, gredoč na Suec in Rdeče morje; zopet drugi jo zavijejo sem, potujoč v sveto deželo. Tu se lahko razgovarjaš, v katerem koli jeziku hočeš. Hrana je izborna — za dobro plačilo, večinoma prirejena po francoskem ali angleškem načinu. V «hôtel-u de Nil» je pa prav po naše. Lahko si postrežeš z domačimi sadeži, naješ se dateljev, ako te mika, pomaranč, mandarin, banan, suhega grozdja. Dobrega vina je na izbiro, lahko piješ grško kapljico, da ti razgreje kri, kakor nekdam staremu Pindarju. Domačega vina pa se ne dobi, kolikor vem, ker ga ni. Da se dobi in pije dobra kava, to se umeva samo ob sebi.

Na dvorišču, ali na vrtu, ali pa v veliki dvorani se oglasi godba. Prav krepko brenkajo, godba je umetna, izborna. Ta ni nikakor turška, ampak češka, zakaj prav Čehi igrajo. Družba šteje jednega do dva moška in kake štiri ženske. Kako čudovito je poslušati zvečer tako godbo, ko pihlja hladni veter in nad nami sanjarsko razpenja palma svoje veje! — V Kajiri se vidijo gledališke predstave,

kakor po naših velikih mestih. Večinoma igrajo francoske družbe. A o njih ne morem poročati, ker nisem videl nobene.

Za sprehode imaš v Kajiri dovolj prilike. Greš lahko na grad ali citadelo, greš proti kraju Gizeh in piramidam, proti gradu Gezireh, v Staro Kajiro, na otok, imenovan Roda; pelješ se tudi po Nilu ali čez Nil, kamor ti je drago. Krasno je v mestnem vrtu ali parku Ezbekije, prijetno v drevoredu in kraju, ki se imenuje Šubra. No, lahko prideš v zadrego, kam bi šel preje, kaj bi izpustil in kaj si ogledal.

Iz raznih vzrokov me je mikalo najbolj in največkrat, da sem šel čez lepi most na levi breg Nilov, (Kajira je na desnem bregu), in tu gledal gibanje meščanov in kmetov ali felahov. Pri tem mostu je v resnici mično. Tu vidiš in dobiš, kar hočeš, tu je nekako glavna žila iz mesta in do mesta. Treba je pa iti precěj daleč proti jugozapadu. Most je res lepo in mogočno zgrajen. Vsako opoldne pa ga pretrgajo, to se pravi, od srede ga zasukajo, da morejo iti po Nilu velike ladije. Ker je promet čez most jako živahen, zato hiti pred poldnem vse sem in tje, kar le more. Proti jedni uri pa se nabere na obeh straneh velika množica, ki bi rada čim najprej prišla čez reko. Tu se vidi marsikak vzgled nepotrpežljivosti. — Malo prizorov mi je ostalo tako živo v spominu, kakor gibanje ljudij ob tem Nilovem mostu. Vrste prodajalcev in prodajalk, šotori, kamele in druge živali, vozovi, jezdec na konjih, lepo napravljeni meščani, ubogi felahi in felahinje, različni obrazi z raznimi znamenji, ne navadna obleka, živahno gibanje in zopet počasno korakanje — vse to se družu tukaj. Ko bi bil slikar, kakoršen nisem, naslikal bi iz spomina nekaj

prizorov ob Nilovem mostu. Tu sem včasih stal, gledal to vrenje in pehanje ter si rekel: Svet je vendar-le velik, ljudij na njem je veliko.

Prijazno je bilo z nekim znancem tu blizu mosta sesti in izpiti čašico črne kave. Ob taki priliki se jako rad pridruži kak Evropec, kadar zagleda naš klobuk in drugo evropsko obleko. Kdor zna nekoliko jezikov, lahko se pomeni v francoščini, laščini ali tudi nemščini. Angleščine se prav mnogo sliši, in povsodi mrgoli Angležev pa Američanov. Tukaj ob mostu sem rad vtaknil v žep kupljeno pomarančo, tudi «abesinski bob», to je, neki sad, podoben našim leščnikom, pa brez naše trde lupine; celo sladkornega trsta sem kupil nekoč dobršen kos, prava palica je bila. Videl sem felahé, ki so grizli sladkorni trst, bodisi gredé, bodisi na kameli, bodisi moški, bodisi ženske, mladi ali stari. Ni pès, rečem sam pri sebi, da bi ne okusil te stvari, saj ni prepovedan sad. Vedeti pa tudi hočem, kakšno je to, kar se použiva tukaj v toliki meri. Doma v sobi sem se spravil na poskušnjo. Sladkorni trs je še malo debelejši, kakor so koruzni štori, sicer pa tem podobni. Imajo dokaj trd lub, ki ga je treba pregristi z močnim zobom ali pa prerezati z nožem. Meso je pa jako sočno in sladko. Ta sladkost ni sicer posebno prijetna, a srka se ta sok brez težave. Zdi se mi, da je prav takega vkusa, kakor sok brezovega drevesa, ako se nareže pomladi. Felahi použijejo ali prežvečijo neizrekljivo veliko sladkornega trsa. Pa jim je tudi res koristen. Ne samo, da si ugašajo ž njim žejo, tudi redilen je ta sok. Zobje

se pri tem grizenju in žvečenju iztrebijo in izlikajo, želodec pa se s sokom poživi, da rajši in lože prebavlja, kadar ima kaj.

Ker sem začel to popisovanje z oslom, naj tudi končam z oslom. Omenjal sem, da ima muhe, da je navihlan in katero nagodi, kadar mu ni vse po volji. «Jeruzalemskega romarja» je bil spravil na tla, ko je jahal v Staro Kajiro. Ne vem, ali bi štel oni dogodek med zabavo ali romarsko pokoro. Dobil je staro žival in poganjač jo je podil. Kar mahoma začuti romar, da se mu umika sedlo. Pa ne da bi se oslič udiral v tla? No, samo do tal je zdrsnil, romar pa ž njim naprej na vrat, potem čez oslovo glavo, naposled se je ujel na roke. Urno sta se pobrala oba, romar in njegov oslič, a romar je bil urnejši.

Da pa ne bodete imeli romarja za neokretneža, povem tu še neki slučaj. Z znanim duhovnikom sem šel v muzej onkraj Nila, kamor je dobre pol ure. Ker sva se tam dolgo zamudila, pognala sva domov gredoč svoji živali, da bi prišla čez most pred poldnem. Šlo je prav dobro, dasi tudi je bila pot blatna. Kaj, če se oslu izpodrsne! Po sreči se mojemu ni izpodrsnilo, vendar nisem pridiral ob pravem času do mostú, bil je že pretrgan. A žal, moj tovariš je padel jako hudo, pomazal se in si poškodoval nekoliko roko. Vajen je pa on oslovega hrbta tako, kakor svojega stola. Torej, če prideš v Kajiro, dragi čitatelj, le izberi si osla korenjaka, da ti ne bode treba delati take izpovedi, kakor sem jo delal jaz tukaj.

(Dalje.)

Napis v vznožju priča, da je bil tu dné 5. avgusta 1878. leta hud dan. Glej, tam na levi so griči rogeljski! Na njih in pod njimi v Rogeljah so pričakovali mnogoštevilni uporniki avstrijskih vojščakov. Bili so hrvaški vojščaki Leopoldovega polka, in med njimi je bilo nekaj Kranjcev. Tri ure je trajal krvavi boj; prvič so bili tu naši Janezi v ognju, a izkazali so se, sovražnik jo je popihal proti Varcar-Vakufu in od todi naprej proti Jezeru in Jajcu. Nemški napis pripoveduje dogodek pa imena slovenskih in hrvaških junakov, kateri so tu prelili kri za slavo domovine. Voščimo jim večni mir in hitimo navzdol proti imenovanemu mestu. Vožnja je odslej prijetna, zakaj pošta drdra po novi gladki cesti, katero so naredili vojaki v lepih ovinkih prav v mesto.

V tihi mični dolini, med visokimi gorami leži Varcarevo ali Varcar-Vakuf, le na vshodu proti vrbaški dolini se svet nekoliko odpira. Razteza se precěj na široko na vznožju visoke gore proti jugu; morske višine ima 600 m. Hiš šteje mestece veliko, a večinoma so male turške, kakor v Banjaluki. Jako prijetno pa je to, da je okrog hišic bujno sadno drevje. Istinito prikupljiv je pogled na ta kraj, ki se je večkrat imenoval leta 1878. Sedaj tako mirno mestece bi bilo postalo pozorišče krvavih bojov, ko bi ne bila prva praska pri Rogeljah preplašila mohamedanov. Našli so namreč v Varcarevem silno veliko orožja in streliva skritega po džamijah, pod pôdi in drugodi. Mislili so torej Turki na resen upor. Hvala Bogu, da se jim ni posrečil.

Stanovnikov šteje mestece nekako poldrug tisoč, ki so po veri katoličani, pravoslavni in mohamedani; žida pa ni nobenega. Ko sem vprašal gostilničarja blizu pošte, zakaj ni tukaj španjolv, dejal mi je: «Pri nas ne ostanejo. Poskušali so že, pa jim ne gre, ker smo sami dosti premeteni.» Ako so sploh Varcarevčani tako podjetni, kakor ta mož, potem je govoril istino. Kdo bi se ne čudil, da ima v tem gorskem kraju, do 70 km od železnice, ta mladi

gostilničar leseno pripravo z ledom! Postregel nam je s svežim mariborskim pivom iz soda, pa trdil, da se mu reč splačuje jako dobro.

Varcarevo ima veliko, novo katoliško cerkev, malo razkolno pa nekaj džamij, med katerimi se jedna odlikuje z vitko munaro in lepo kupolo. Gradi se ravnokar katoliška šola, za katero je dala vlada lepo vsoto; tudi je nekaj drugih prostornih javnih poslopij, katera je zidala bosanska vlada.

Cesta proti Jezeru je bila nekdanj grozna, zares turška. Vodila je naravnost čez strmo sedlo. Sedaj je pa jako pripravna, delali so jo večinoma naši vojaki, a Bošnjaki so jim tlačanili.

V brzem diru smo se pomikali niže in niže; v dobri pol-uri smo dospeli v ozko dolino, v vas Majdan ali, kakor se zove po rudniku, Sinjakovo. Tu sta dve veliki topilnici za rudo. Nemški napis govori: «Bergverwaltung Sinjakovo». Dim kaže kraj visoko v gori, kjer se kopljeta železo in baker; med njima se nahaja tudi nekoliko zlata. Pravijo, da se pridobiva vsaj toliko zlata, da je vredno nanje paziti. «Da bi ga hotelo biti toliko, da ne bi bilo treba jemati ga od židov za uravnavo naše valute!» dejal sem zgovornemu sprevodniku, ki mi je pripovedoval to posebnost.

Izkopano rudo nosijo na hrbtu «samari», otovorjeni konji, za tako majhno plačo, da je kar neverjetno. Za to, kar prinese jeden konj, dá se samo osem krajcarjev; ne more pa dospeti več kakor dvakrat na dan do rudnika in nazaj. Bošnjaki pa vendar - le radi tovorijo: kako živé posestniki teh kônj, ne vem.

Zidala se bode v Sinjakovem šola; kamenje se že navaža. Kakošna bode? Nemška menda ne — za Bošnjake! — Tvornici nasproti, na levem bregu Jošavke, le nekoliko niže proti Jezeru, štrli visoko v gori več sežnjevisok bel kamen. Od daleč je podoben deklici, držeči nekaj v predpasniku. — A treba naprej! Nekolikokrat počí vojaški bič, in mestece Jezero nas sprejme v svoje krilo.

(Dalje.)

Na jutrovem.

(Potopisne in narodopisne črtice.)

Spisal dr. Fr. L.

VIII. K piramidam.

Egipet in piramide — to dvoje se ne dá ločiti. Kdor pride v Egipet, pa ni videl piramid, podoben je onemu, ki je prišel v Rim, pa ni videl cerkve sv. Petra. Piramide so svetovno znane in sloveče. Že stari pesnik Horacij se spominja visoke piramide.

Zato vabim tudi čitatelja, da gre z menoj v duhu v Gizeh k velikim piramidam, ki so od Kajire dobri dve uri daleč proti večerni strani ali libijski puščavi. Odkritosrčno povem, da ne ljubim nikake napetosti, nikakega pretiravanja. Res, da me je mikalo iti k piramidam, a šel sem tako hladnokrvno, kakor bi šel na sprehod, zakaj hotel sem jih opazovati popolnoma mirno in natančno. Hotel sem namreč spoznati prav jasno, ali je to delo res tako znamenito, kakor govoré in pišejo, ali ni toliko na tej stvari. In prav tako odkritosrčno povem, da so se mi zdele gizejske pira-

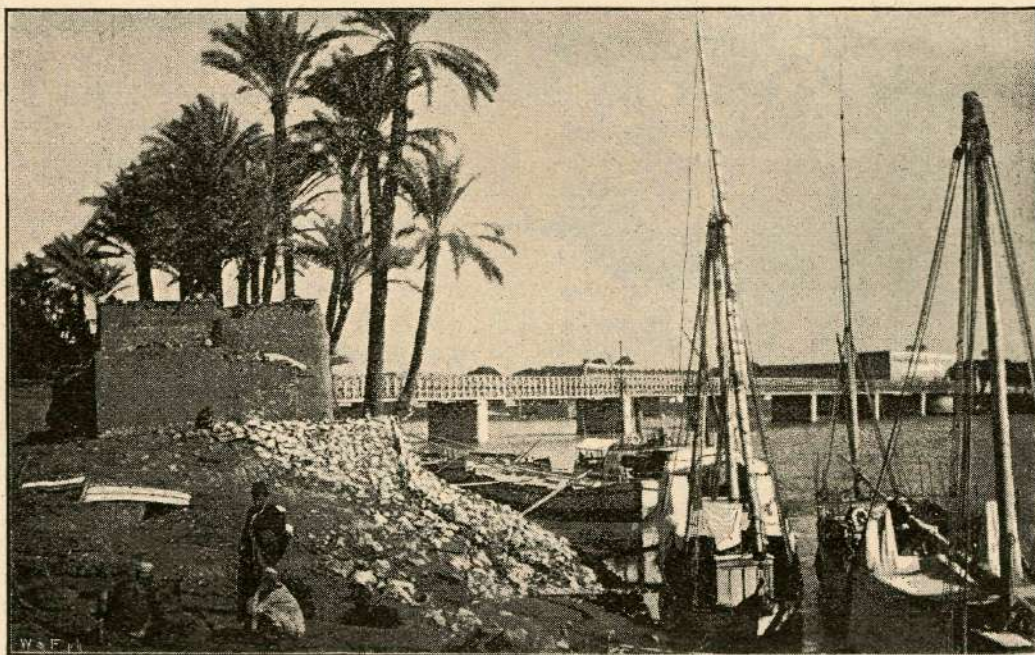
mide res velikansko delo, ob katerem potnik le strmi in se čudi.

Lepega dné zjutraj v začetku meseca sušca se napotim — bilo je pred dvema letoma — kar peš proti piramidam. Bival sem tedaj že pri msgru. Sogaru, ki mi je dal za spremstvo prav ljubeznivega, na pol črnega mladeniča. Ta je govoril laško čisto lahko in spretno in kazal lepe duševne lastnosti. Treba je, da s takimi omikanimi črnci in sploh Afričani le nekoliko občuješ in se pogovarjaš po domače, pa se preveriš, da so tako nadarjeni in duhoviti, kakor mi Evropci, ali pa še bolj. Mladenič me

je s pripovedovanjem in popraševanjem jako kratkočasil, da se mi je pot do piramid zdela dosti kratka. Pa je to potovanje v istini zanimivo in kratkočasno že samo na sebi.

Iz mesta se gre proti jugozapadu do velike angleške vojašnice. Kakor v Aleksandriji, tako so tudi v Kajiri angleški vojaki in imajo na tej strani velikansko pa lepo vojašnico. S kolodvora je narejena železniška proga prav do vojašnice, da lahko veliko število voja-

kov mahoma odide ali pa pride. Takoj se vidi, da so tudi tukaj pravi gospodarji — Angleži. Rad sem ogledoval lepe vojake v rdečih suknjah, kadar sem šel mimo. Popoldne so navadno igrali z žogo, kakor je sploh Angležem ta igra priljubljena. Imeli so jako debele žoge in jih krepko metali ali pa bili, prav tako radi in urno tudi tekali za njimi. Tej igri sem bil vedno prijatelj in mislim, da je posebno koristna zdravju.

Most čez Nil pri Kajiri. (Po fotografiji Al. Beera.)

Široka cesta vodi naprej mimo raznih poslopij do Nilovega mostu. Ta cesta je najživahnejša izmed vseh, kar jih vodi v Kajiro; včasih je gneča velika. Ob poti vidiš razne prodajalce in prodajalke, ki ponujajo južno sadje ali kako sladkarijo. Prav mnogo je zagrnjenih žensk, ki prodajajo sadeže in zelenjav. Vidi se, da imajo že več slobode, kakor dovoljuje v obče mohamedanska šega. Zdelo se mi je, kakor bi nekam otožno stale in čepele poleg

svojega blaga, vendar mi je bilo hkrati všeč, da ponehuje kolikor toliko sužno stanje ženstva.

Najživahneje gibanje se vidi ob Nilovem mostu. Veličastna zgradba je! Ves je iz železa in sestavljen iz dveh delov. Na mestni strani se dá zasukati mostov del tako, da gredó lahko ladije po Nilu. Vsak dan opoldne je most za pešce zaprt po jedno uro. Dolg je 400 m in kakih 10 m širok. Kamor koli se ozreš, ali po mostu na ljudi in živali, ali pod

most na mnoge manjše in večje ladije, ali pred mostom na polno ljudstva, felahov ali beduvinov, povsodi so zanimivi prizori. Postavili so most l. 1871.

Ko sem prehodil most, prišel sem na Nilov otok Bûlak. Pri Kajiri sta namreč v Nilu dva otoka: južni se imenuje Roda, severni pa Bûlak. Proti severu, kakor tudi jugu od Kajire so še drugi, manj znameniti otoki. Na otoku Bûlaku je znani grad Gezireh, o katerem bomo še govorili. Ker greva proti piramidam, obrneva se od mosta proti jugu. Lep drevored dela nekoliko sence; popoldne prigreva solnce že prav gorko, zjutraj pa je v hladu nad vse prijetno in vabljivo. Solnce je vzešlo iznad mokatamskega gorovja tam za velikim mestom; tu obseva mestni grad (citadelo) in neštivilne stolpe ali minarete, ki se dvigajo med hišami. Nil, ki ga imamo na levi roki, teče mirno in veličastno; njegova rjava površina se sveti od jutranjega solnca. Zares lepo je na tem otoku, priroda je bogata in ne pogreša drugega kakor pridnih rôk.

Kmalu sva prekoračila otok in prideva do drugega manjšega mostú. Lepa cesta z visokimi drevesi na obeh straneh naju vodi skoro naravnost naprej mimo nekaterih naprav; zlasti pozorna sva, ko prideva do velike muzejske palače v Gizah, toda sedaj ni časa in ne prilike, da bi jo šla ogledavat.

Precëj visoki zid ob desni priča, da je tu zadaj vrt. Najbrže sega lesem vrt in zemljišče lepe gizejske palače. Naposled prideva do velike tvornice na desni, — mislim, da je tvornica za plin — in pa do jetnišnice na levi: tu se zavije cesta na zapad in gre kar naravnost do piramid. Cesta je res lepa: ne samo, da je ravna kakor črta, ampak tudi obsajena je na obeh straneh z visokimi drevesi, menda s samimi

„sikomorami“ ali divjimi figovimi drevesi. Dolga je tudi dovolj. Zdi se ti, da hodeš kar urno na koncu, a odpira se naprej in naprej. Med potom sva se zabavala z raznimi pogovori, še bolj pa sem se zabaval z raznimi rečmi, katere sem videl. Kakor se pri nas vse zgrinja skupaj, kadar je semenj v domači vasi, kakor srečavaš na vseh potih trume ljudij, tako sem tudi na tej poti srečaval neprenehoma domačine, ki so šli v mesto. Večina je tovorila na kamelah in na oslih razne pridelke za na prodaj. Najlepše je, kadar gre mimo tebe cela vrsta kamel. Žival stopa za živaljo, kakor bi bile nabrane na niti. Na njej sedi poganjač ali gospodar in se ziblje naprej in nazaj, kakor stopa visokonoga žival. Nič prijetno ni, tako se poganjati sem in tje na hrbtu kamelelinem. Kdor ni vaje, naveliča se takoj; rado ga celó prime bljuvanje kakor na morju. V vrsti hoditi so navajene kamele iz mlada, ker je taka hoja najprimernejša za puščavo. Tudi konji gredó navadno drug za drugim. — Največ tovorov je bilo iz velikih zavojev sveže trave in kakoršne koli krme. Veliki zvežnji so viseli kamelam ob strani, v sredi pa je molil svoja bedra poganjač. Tudi osličji so težko stopali pod tolikimi bremenji, da bi se zdelo človeku kar neverjetno, ko bi o tem samo slišal. Kajira ima seveda mnogo živadi, in ta potrebuje krme. To tovorijo felahi iz okolice dan na dan v mesto, kakor naše okoličanske mlekarice sveže mleko. Bistro sem opazoval te egiptovske kmete. Zares: druge dežele, druge šege. Kdor bi iskal v egiptovskem felahu kaj takega, kar bi ga spominjalo našega vrlega slovenskega kmetiča, ne našel bi prav ničesar. Trd in neprijazen obraz, ščetinasta brada, slaba obleka, neprijazen pogled — nič ti ne ugaja. Človek bi

rekel, da so to pravi filozofi ali modrijani, ki se ne zmenijo za ves svet; tako brezbrizni so se mi zdeli. Jednako čudne so tudi felahinje. Tako čemerno gredó mimo tebe, da bi se jih skoro zbal. Zagrnjene niso po obrazu, kakor meščanke; lica so večinoma nečednega in pogleda odurnega. Vidi se jim, da mnogo trpé in da je njih življenje le bridko in žalostno. Za obleko imajo nekako krilo, kakor pri nas, čez pa

nosijo še vrhno obleko ali neki plašč, ki se deva čez glavo.

Ko sem zavil na to ravno pot, zagledal sem v daljavi piramide, ki se vidijo jako majhne, svetle in gladke. Vesel vas pozdravljam, ve starine iz davno minule preteklosti! Koliko očij se je v vas oziralo, koliko ptujcev vas je radovedno ogledovalo, katerih že dolgo ni več, ve pa še stojite! Odnegli so trupla, katera ste zapirale in zakri-

Prizor s ceste, ki vodi k piramidam. (Po fotografiji Al. Beera.)

vale, a vaši kameni še stojé! Da, to je mala podoba večnosti.

Čim bolj se bližava s tovarišem, tem večje so te stavbe. Ko prideva za kaka dva ali tri kilometre daljave od njih, tedaj se nam kažejo tako, kakor jih vidi čitatelj na naši sliki. Zares lep prizor imamo s ceste, ko so nam pred očmi piramide. Planjava se razprostira daleč proti jugu, proti zapadu pa je tam-le nizek rob — začetek puščave. Majhen griček je še tam-le pred pira-

midami, majhno selo je na njem. V mesecu sušcu je vse suho, le ozek prekop dovaja vode do neke lokve blizu onega sela. Vse drugače pa je meseca velikega srpana, kimovca in vinotoka: tu stoji po planjavah voda in tudi ob tej cesti nastopi daleč tje proti piramidam, kakor se vidi na naši sliki.¹⁾ Tedaj

¹⁾ Žal, da se mi je ponesrečila slika, katero sem naredil sam na tem prostoru. Po drugi, katero sem naredil pri piramidah, povzel je risar 'glavo', katero vidiš pred začetkom tega spisa. Kaže nam piramide z južne, nekako poldanske strani.

se žari in blišči, južno solnce odseva v velikanski vodni površini, iz katere moli le puščava in kako malo selo.

Poleg ljudij, ki so naju srečavali, videla sva tudi nekaj vóz, gredočih sem ali tje, znamenje, da hodi vedno mnogo ljudij k piramidam. V bliskovitem diru je hipoma pridiral za nama lepo opravljen Arabec. Imel je zares lepega konja. Hotel je menda pokazati se, zakaj jezdil je počasneje potem, ko je bil naju došel. Imel sem priliko opazovati ga. Sodil sem, da je kak šeh ali starašina v bližnjem selu. Kdor ni videl jutrovskih kônj in jezdecev, ne vé, kako se jezdari hitro. Naj so naši konji po naših mislih tudi lepi, vendar so okorni, ako jih primerjamo z lepo in gibčno arabsko pasmijo.

Piramide so skoro pred nami. Gredočima bliže so nama rastle pred očmi, gladka površina se nama kaže sedaj vsa razdrapana; čudno, nepopisljivo resno stojé trije velikani — rekel bi — kot neka uganka. Kaj so, čemu so? Tukaj vidimo, kje in kako so stavljene. Na zapadnem robu planjave se vzdiguje svet, kakor v brdo. Lepa zelena površina se je umaknila rjavemu pesku: puščava se začinja. Tukaj vrh brega, odkoder se razprostira proti zapadu puščava, sedaj niže, sedaj više, kakor bi bili velikanski peščeni valovi, vrsté se tri piramide v ravni črti od severovzhoda proti jugozapadu. Lahko je umeti, zakaj so jih postavili tukaj. Tu sém ne sega več Nilova voda; tu so bile na suhi pa trdni podlagi, v suhem ozračju, res narejene — dejal bi — za večnost.

Lepa cesta naju vodi mimo velikega in vabljivega Sheffardovega hôtela na desni. A ne mika me, da bi se mudil, marveč pospešim korake, da pridem čim najpreje do vznožja starodavnim spomenikom. Cesta se je zavila na levo

in vodi od severa naravnost k prvi in največji piramidi. A treba je iti navkreber. Res elegantno je vrezana cesta v trdi in skalnati svet; greš med dvema stenama po gladki poti tako varno in lahko, kakor po ulici velikega mesta. Lepo in vkusno je vse prirejeno. Kajpada zanaša močni veter tudi čez zid pesek na cesto, in tedaj imajo delavci prav take težave, kakor pri nas po zimi s snegom.

Prišla sva vrh brda, razgled se nama odprè nazaj po lepi egiptovski planjavi, a pred vsem se ozirajo oči na prvo in največjo piramido, ki je ravno pred nama. Težko je reči, s kako primero bi se dala najbolje opisati. Vendar si jo mislijo čitatelji najlože in najbolje kot dokaj strm, na štirih straneh obsekan in obdelan grič, visok 137 m, spodaj pa na vseh straneh širok po 230 m. Okrog ležé veliki obdelani kamni, po jeden meter visoki, različno dolgi in široki. To so kamni iz piramide; odlomila jih je človeška roka, ali jih je pa odkrušil zob časa. Prav zraven piramide je polno odkrušenega skalovja in peska, ki se je nadrobil iz malte. Tu postoji človek in gleda moč človeških rôk, ki je nakopičila tukaj skalo na skalo, pa tudi vsako skalo z drugo zvezala z dobrim apnom. Kajpada sem tudi jaz ogledoval radovedno in pozorno bodisi obliko piramide, kakor odpadlo kamenje. Vsaka skala, katero so deli v piramido, obdelana je čisto natančno, kakor obdelujejo dandanes kamenarji večje in manjše skale in jim dadó razne oblike. Malta je narejena tako, kakor naša: prav močna in gosta je; za spomin sem je prinesel kos še domov.

Blizu velike piramide ob robu brda je sezidal neki Anglež pred kratkim lepo gostišče, ki ni sicer veliko, pač

pa urejeno in napravljeno krasno. Kajpada so zato tudi cene precejšne. Tako stoji tudi ta stavba popolnoma v puščavi, in to mika bogatine, da ostajajo tukaj. Zraven gostišča ima celó še fotograf malo kolibico. Mnogo ljudij vidiš tukaj, ptujcev in domačinov — Arabcev, ki se ponujajo za vodnike. — Med piramido in gostiščem sem se najprej napolil, da obhodim te človeške «krtine» in jih vidim od vseh strani. Povsodi mnogo zdrobljenega skalovja in drobnega peska. Na levi se dviga mal griček, neki «kijosk», na to je več grobov. Nisem jih ogledoval, ampak sedla sva s tovarišem na kamen v prijazno senco in ogledovala velikane prav zložno in mirno. To pot me namreč sitni Arabci niso nadlegovali, pač zato ne, ker sem imel s sabo črnega domačina. Po peščenih, ne ravnih, pa tudi ne težavnih tleh, na katerih so izhojene nekake steze, šla sva naprej na južni strani in se bližala srednji piramidi. Ta se mi je zdela nekam divja, menda zato, ker je bolj potisnjena v puščavo. Ko prideva že blizu nje, spomniva se — kdo bi se kaj takega ne spomnil! — da sva lačna, še bolj pa žejna. No, če tudi mi ni

bilo posebno na nekaj požirkih, a mikalo me je to, da bi tukaj v senci piramide izpraznil kupico, prigriznil kruha in še kaj drugega in si tako tem bolje vtisnil v spomin to zanimivo potovanje. Tako sva praznila torbico in delila njeno zalogo prav bratovsko. Lepo je bilo, hkrati samotno in mirno. Noben glas ne sega sem, nobena žival mi ni prišla pred oči. Mislil sem si, da je tukaj za kače kakor za nalašč, toda tudi teh sem se bal brez potrebe. Saj mora tudi kača jesti, da živi, tukaj pa nima drugega, kakor zrak in pesek. Od tretje piramide naprej je še nekaj malih, pa neznatnih, da se mi ni zdelo vredno ogledovati jih. Rajši sem nadaljeval pot okrog velike piramide in videl, da je na zahodu manj poškodovana, kakor na vshodu in severu. Pustili so jo pač tukaj bolj v miru. Žarno solnce je krepko obsevalo južno in vshodno stran, a obe drugi sta bili v gosti senci.

Kdo ne bi premišljal tukaj, zakaj so vendar zidali ljudje tako velike kamenite griče, kakšen namen so imeli, kakšne pomočke so rabili, da so spravljali velikanske skale v tako višavo!

(Dalje.)

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

Knjige družbe sv. Mohorja.

Naše škodljive rastline v podobi in besedi. Opisal Martin Cilenšek, profesor na deželni gimnaziji v Ptujju. 8°. Str. 128. — Z veseljem pozdravljamo ta novi prirastek na polju poljudnega znanstvenega slovstva. Namenjen je po vsebini zgolj praktični strani prirodopisnega pouka. Slovstvo naše v tej stroki je še skromno; zato nas veseli vsako novo delo na tem polju, zlasti, ako je tako izborno, kakor je omenjena knjiga. Kolikor smo doslej slišali sodeb o njej, glasile so se ugodno. Namenjena je v prvi vrsti preprostemu ljudstvu, a rabil jo bode z velikim pridom tudi vsak olikanec.

Prerano umrli prof. Erjavec je poznal značaj in potrebo svojega naroda, in zato ni samo spisal učne knjige za prirodopis na srednjih šolah, ampak ga je tudi seznanil s narodo, njeno krasoto ter njenimi prijaznimi in sovražnimi silami v dveh knjigah. («Domače in tuje živali v podobah», 1868—1873, ter «Naše škodljive živali», 1880—1882.). V teh knjigah nam je pokazal Erjavec slabe in dobre strani naših živalij. Gotovo bi nas bil ravno tako temeljito in mikavno poučil, kako se varujmo rastlinskih kvarljivcev, da ne bi spal v prezgodnji groba jami. Da prelepo začeto delo popolni, naročila je vrla družba sv. Mohorja gospodu prof. Cilenšku, naj opiše naše škodljive rastline. Gospod profesor je vrlu ustregel temu naročilu. Podal nam je knjigo pregledno osnovano, poljudno pisano, na mnoge

in več goldinarjev.¹⁾ V resnici je v nekaterih bakrorezih toliko lepote, toliko umetnosti, da jim rad priznaš prvenstvo med vsemi drugimi tiskanimi slikami. Ni je malenkosti, ki bi je ne znal izraziti bakrorezec, pa tudi vsako posebnost ti zadene. Celó s slikarjem se poskuša in tako suče rezalo, da izrazi meso, obleko, zlasti lase, potem svetlobo, senco skoro natančneje, kakor slikar. Zato imajo tudi preprosti ljudje radi bakrorezne podobe, n. pr. svetnikov, pokrajin, stavb. V prid umetnosti treba le želeti, da bi se bakrorezne slike čim dalje bolj razširjale, torej tudi, da bi jih občinstvo kupovalo prav pogostoma. V slikarskih razstavah ali galerijah nahajaš skoro povsodi poleg slikanih podob tudi bakroreze.

V listih se ne dadó rabiti bakrorezi deloma, ker bi izvirne slike bile jako drage, deloma, ker bi jih bilo treba prilagati le kot posebne, samostojne slike, deloma, ker se izdelujejo le počasi in

¹⁾ Neki bakrorez z letnico 1451 in znamenjem P so prodali na dražbi za 3.950 tolarjev; neki bakrorez Rembrandtov so prodali leta 1867. za 11.800 gld.; drug Rembrandtov bakrorez l. 1883. celó za 15.100 gld.

v omejenem številu. Pač pa narejajo v novejšem času natančne posnetke po bakroreznih podobah na cink in te tiskajo kakor lesoreze. Tudi naš list je objavil že letos take posnetke, n. pr. na str. 1, 9, 97, 147; tu lahko ogledujejo čitatelji značaj dobrih bakrorezov.

Ne morem končati tega spisa, da ne bi se spomnil moža - domačina, ki je mnogo, čudovito mnogo storil v tej stroki. To je — naš Valvazor. Koliko bakroreznih slik je v njegovem delu! O teh bi imel dovolj pisati obširen spis. Valvazorju je snedlo izdelovanje in tiskanje bakrorezov vse njegovo imetje. Imel je velikansko zbirko bakrorezov, katere je kupil po njegovi smrti zagrebški kapitel. Čitali smo prav pred kratkim, da cenijo zagrebško zbirko 50.000 gld. in da jo namerjajo prodati. O da bi ponudil kak bogataš to vsoto in kupil zbirko! Sramota je za kranjsko deželo, da ni ohranila tega zaklada. Naša kranjska hranilnica, ki se bogati z denarjem cele dežele, imela bi lepo priliko, storiti kaj za deželo in njeno čast, ter izbrisati ž nje stari madež. O da bi ta želja ne bila samo na papirju!

(Dalje.)

Na jutrovem.

(Potopisne in narodpisne črtice. — Spisal dr. Fr. L.)

Dandanes nihče več ne dvomi, da so piramide velikanski kraljevi grobovi. Zato je prav nepotrebno razkladati, kaj so različni učenjaki o piramidah mislili in pisali. Stari Egipčani so imeli veliko skrb za mrličje; umno so jih mazilili in shranjevali tako previdno, da so se mnoga taka trupla — mumije — ohranila do današnjega dné. Pri starih Egipčanih so imeli kralji vso oblast, pa tudi skoro božanstveno čast. Ni čudno, da so jo hoteli imeti tudi po smrti — vsaj nekateri — in hoteli biti nedotakljivi

in nepremagljivi. Zato so zidali take grobove, katerih zares niso premagala štiri tisočletja.

One tri piramide, pri katerih se mudimo sedaj, so izmed vseh drugih največje, pa tudi najstarejše. Zidali so jih trije kralji: prvo — največjo — kralj Hufu ali Heops, drugo Hefrên, tretjo kralj Menkerâ. Živelii so v davnih časih; o Heopsu n. pr. pišejo, da je vladal okoli 3700. l. pred Kristusom, vendar o teh številkah sedaj še ne govorim. Zanimivo je, kar piše stari pisatelj

Herodot¹⁾ o piramidah že 500 let pred Kristusom. On pravi, da je sezidal največjo piramido Heops, ki je pa bil silovit in hudoben kralj. Dal je zapreti vse templje, nihče ni smel darovati bogovom; a naložil je ljudstvu zidanje piramide. Veliko število je moralo trgati kamen v arabskem gorovju, drugi so ga obdelovali, nekateri vozili do Nila, potem čez Nil do libijske puščave. Deset let so potrebovali, da so naredili cesto za prevažanje. Za delo je bilo treba 100.000 ljudij, ki so se menjali vsake tri mesece; piramido so delali dvajset let.

Kdor si ogleda te zidane orjake, ne čudi se prav nič temu poročilu. Umeva pa tudi lahko, da je bilo ljudstvo nad takim kraljem nevoljno in ga je proklinjalo. Kako so dovažali kamene in jih nakladali drugega vrh drugega, to se deloma dá sklepati, deloma povzeti iz omenjenega poročila. Za prevažanje kamenov je bilo treba podstavljati valjarje, da so po njih tekli. To je pač šlo še dosti lahko. Toda dvigati kamene v tako višavo, to ni bila igrača. Navadno mislijo, da so zidali tem večjo piramido, čim dalje je živel kralj. Vsako leto namreč je za jedno plast povečal piramido. Izprva si je dal napraviti grob, na okrog obložen in zavarovan s kameni v podobi piramide; drugo leto si je dal piramido obložiti okrog in okrog z enakimi kameni, tretje leto prav tako, in tako je šlo vsako leto: piramida je rasla v višavo in širjavo. Akotudi so nekatere piramide res zidali na tak način, vendar si upam trditi, da Heopsova ali največja ni zidana od leta do leta in ni rasla tako, da bi jo bili povečevali z dokladanjem. Tako zidanje se ne vjema s sestavo njeno. Ne morem umeti, zakaj je narejeno vse po določenem načrtu, zakaj so pustili na severni

strani kakih 12 m visoko vhod v piramido, zakaj so napravili notranje hodnike in prazne prostore. Ko bi bil kralj dodajal vsako leto jedno plast kamenja, moral bi biti vhod s hodnikom in grobom vred prav spodaj pri tleh, kar se ne vjema z istino. Zdi se mi najumevnejše, da je mislil kralj takoj iz početka sezidati tako veliko piramido, kakor jo je sezidal v resnici. Ko bi vsakdo mislil samo na smrt in le vsako leto dodal prejšnjemu delu kaj novega, ne bi nihče dovršil takega večjega dela. Zato razlagamo zidanje najprimerneje tako, kakor se nam zdi najlozje. Napravili so določen načrt, postavili podlago in potem zidali kvišku sklad vrh sklada. Do piramide je bil narejen prerov, da se je lahko spuščala v dno piramide voda iz Nila. Zato so pustili nekoliko praznega prostora. Prazni prostori so tudi nekako v sredi piramide, kjer je bil grob kraljev in kraljčin. Jednako so tudi že izprva bili narejeni hodniki do teh dvoran. Kako bi bili vse to uredili, če bi ne bilo takoj izprva natančnega načrta? Tudi se mi zdi neverjetno, da bi bili rabili tako velikanske kamene, ko bi ne bili hoteli zidati velikanske stavbe.

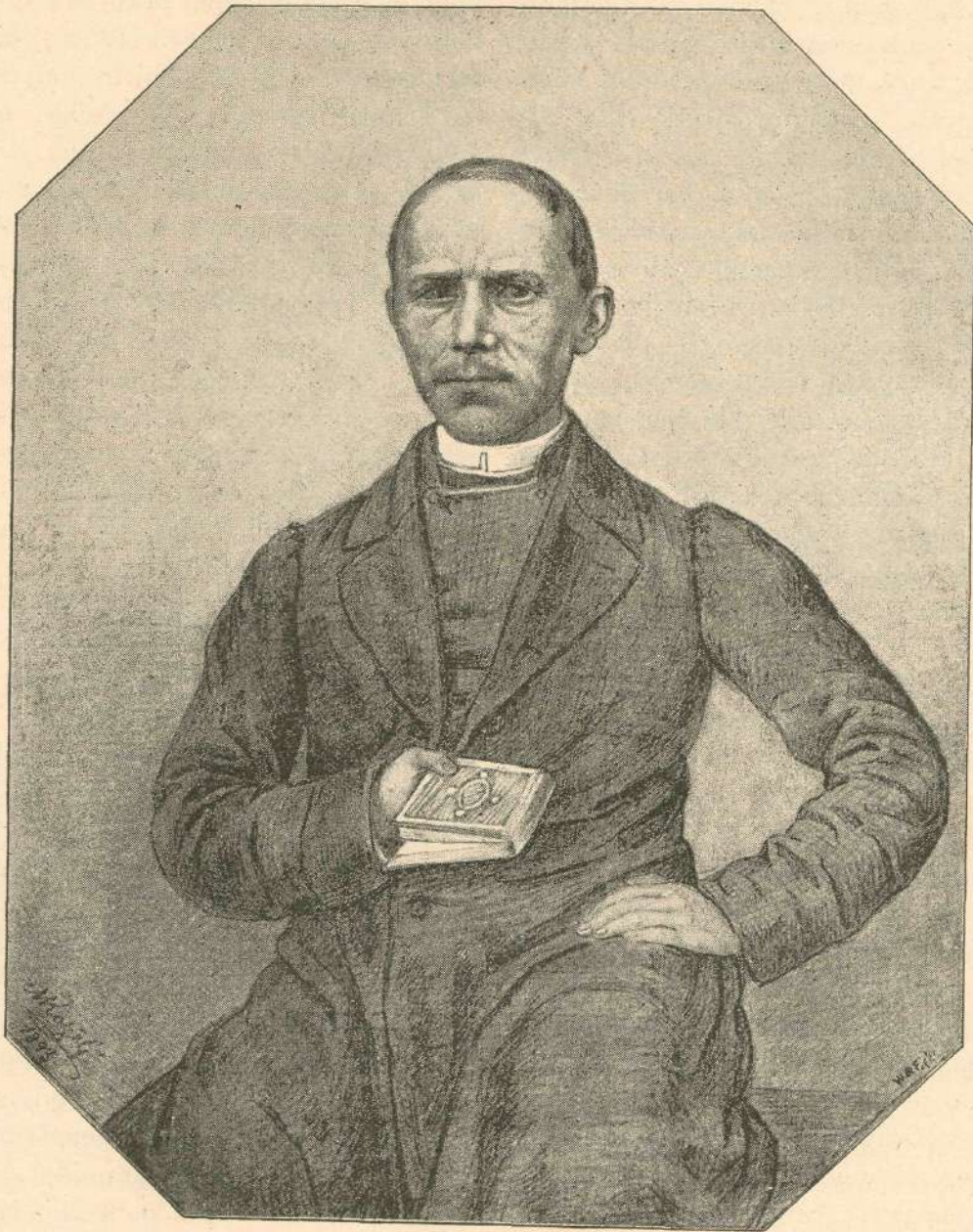
Prav verjetna se mi zdi misel nekega pisatelja, da piramide niso samo grobovi, ampak ob jednem svetišča. V Indiji se neki nahajajo še vedno templji v podobi piramid. Tudi je bil pred vsako piramido majhen tempelj, kamor so hodili moliti, namesto v piramido samo. V piramido samo seveda ni bilo lahko priti.

Da je velika piramida znotraj nekoliko votla, to so vedeli že stari, in Herodot piše o tem. A polagoma so bili pozabili, kje je pravi vhod. Ni treba skoro posebej omenjati, da so vhod zadelali, ko je bila dovršena piramida.

¹⁾ II. 124, 125, 127.

Toda že stari zmagovalci so se lotili teh čudnih spomenikov in so skoro gotovo upali, da dobé v njih zakladov, n. pr. Perzijani in pozneje Arabci. V

dveh večjih piramidah so bile rakve že odprte, ko so do njih prišli evropski preiskovalci. Herodot omenja, da ima velika piramida notranje prazne prostore,

Ivan Pucher. (Po Pucherjevi fotografiji narisal M. Koželj.)

pravi pa, da takih nimata srednja in mala. A preiskovanje je pokazalo, da imajo vse tri vhode in pa notranje praznine. Pri manjših dveh so prodrli v notranjščino

z veliko težavo, pa le v najmanjši so našli rakev z ostanki kralja Menkere.

Ni lahko priti v notranjščino velike piramide. Izprva se gre po nizkem rovu

nekoliko navzdol, potem pa dolgo časa navkreber. Zlasti ta pot je težavna v začetku, kjer se gre v stran od prvotne in prave poti po ovinku. Prvotno pot do kraljeve rakve so namreč zidarji zadelali z močnim kamenom, zato so naredili preiskovalci drugo pot, po kateri se pride do mogočnega hodišča in potem do prave grobne votline, zidane iz granita. Ta votlina ni popolnoma sredi piramide in je nad 10 m dolga, nad 5 m pa široka in visoka. Ob zapadni steni stoji granitna rakev, kot kako korito, brez lepotičja. Tu je počivalo truplo mogočnega kralja Hufu-a. Sedaj ni o njem sledú. Pod to dvorano je druga dvorana, v kateri je bila mumija kraljičina. Do nje treba iti po nižjem tesnem hodniku. Tudi ta je iz granita, a čisto prazna.

Umeva se samo ob sebi, da ne moreš iti v te votline brez vodnika in luči. Oboje preskrbé z neukrotljivim usiljevanjem krepki domači Beduvini, katerih je todi na izbiro.

Potnika jako mika, da gre tudi na piramido. Videl sem moške in ženske, katere so vlekli Beduvini za obe roki od kamena do kamena. Treba se je tem ljudem čisto prepustiti, zakaj sam pač ne moreš plezati, še manj pa skakati, ker so posamezni kameni po meter visoki. Mene ni mikalo mučiti se po skalah. Rekli so mi v Kajiri, da me bodo potem več dnij roke bolele. Mislim, da bi jih ne bili izpulili, in težav se tudi nisem bal: mikalo me pa ni zato, ker se mi ni zdelo prav nič posebnega stati na vrhu piramide. Morebiti mé bode bolj mikalo drugič, če jo zopet obiščem. (Dalje.)

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

Izza mladih let. Pesmi Frana Gestrina. Celje 1893. Založil dr. Josip Furlan. Tiskal Dragotin Hribar. Str. 116. Cena nevez. zvezku 80 kr., vez. 1 gld. 30 kr. (Dobiva se samo pri A. Zagorjanu, knjigarju v Ljubljani.) — Pesnika je sitno ocenjati. Ako ga v obče hvališ, tedaj še gre; ako ga v obče grajaš, čujejo se klici: razlôži, dokaži! Ako pa posamezne pesmi prešetaš, menijo, da nisi pokazal pesnika v celoti, da si bil malenkosten. Najbolje se je držati obeh potij.

V zbirki, katero smo dobili nedavno v roke, brali smo največ ljubezenskih pesmij. To čustvo ljubezni je tolikanj prepeto, da zanima naše razpaseno srce samó, ako mu pesnik podá nov obraz, izvoren izraz. To je Fran Gestrin storil sem in tje. Na strani 9 se umetelno poigrava z jezikom, na mnogih mestih nam uga-jajo nenadna nasprotja, na str. 25 nas prevzema mili refrén, na str. 61 je položaj res izvoren. A mnogo je pesmij, ki nam v izbranih besedah ne povedó drugega, nego da je njih oče nesrečen ali zaljubljen: str. 10, 11, 18, 22, 26, 28, 53. Ne vem, zakaj bi morale pesnikove razmere zanimati vsakoga. Čudno se mi vidi, da se nekaterim zaljubljenim pevcem zdi vsak še takó

neznatn dogodek, ki se tiče njih ljubezni, dobra snov za pesem. Ako ne zavlada skoro v mladih pesnikih več moštva, mora postati poezija gola igrača sentimentalnih sanjačev.

Sicer pa ljubezen našega pesnika ni napravila name pravega vtiska, ni našla sočutnega odmeva. Kakó tudi? Zdaj se šeta njegov angelj v mestnem drevoredu (str. 16), zdaj biva na ravni (str. 18), zdaj cvete v daljni gorski vasi (str. 20). In on sam ji je včasih iskreno udan, kmalu toži, da se mu ohlaja čustvo ljubezni, da je minula ljubezen in ostal samo spomin. Njegová izvoljenka je danes zvesta, jutri nezvesta. Vem, da so pesmi zajete iz raznih let, vem, da je naše srcé nestalno, izpremenljivo, a nekoliko jednote in doslednosti vladaj vendarle i v najmanjši zbirki. Kakó naj sicer spoznamo pesnikovo glavo in srcé? In pesnik pravega imena ni, kdor ne more svojim lirskim pesmim postaviti na čelo Gregorčičevega uvoda:

... A kdor pregleda té,
Spozna mu glavo in srcé.

Kako jasno izražena, dosledno označena je Prešernova ljubezen, bodi že kakoršna koli! Pesnik naj bi svoje pesmi vsaj umneje vsprejdel. Tako pa prebravši njegovo zbirko ne vem, ali je še udan, ali ni več, ali še veruje kaki ženi, ali nobeni, ali se mu mrtva ljubezen še kdaj

in mu izpulijo novce in žepno uro. Ko so mu hoteli siloma vzeti tudi konja, posvari jih Ressel in reče: «Pustite konja, poznajo ga po vsej okolici; prišla bi vas takoj oblast!» Lopovi so se zbali in mu pustili konja. Nekoliko dnij na to potrka nekdo na okno njegovega stanovanja: prišli so bili oni lopovi. Ko so bili namreč zvedeli, koga so bili napadli in oropali, sklenili so vrniti mu novce in uro. Ko gre Ressel na to iz svoje izbe, udere se strop — in Ressel je bil otet po čudnem načinu. Lopovi so pa bili vojaki, s katerimi se je Ressel šestokrat sešel v službenih opravkih, a nalašč ni hotel poznati nikogar.

Leta 1821. je postal nadgozdar v Trstu. Ker je bil ob morju, začel se je zopet baviti s svojimi načrti, kako bi se namreč uporabil viják pri plavbi. Po njegovem načrtu bi moral stati viják zadaj pod ladijo. Ressel te svoje izumitve ni prikriival nikomur, pripovedoval je o nji vsem prijateljem, toda vneti ni mogel ni jednega za svojo misel. Stoprav leta 1826. sta mu ponudila dva tržaška trgovca — Julijan in Tositti — ladjico za pripenjanje vijáka, ter mu posodila 60 gld. Ressel se navdušeno loti dela. Viják je bil pripet k ladiji, in dasi sta iz početka ž njo delala poskuse na morju samo dva moža, čudili so se vsi Resselovi ideji.

Toda bili so to samo poskusi. Svet je sodil o njih, kakor sodi o vsaki stvari v začetku: z nezaupnostjo je gledal delo Resselovo, kakor bi bilo le — igrača.

Izumljiva nadarjenost njegova pa vendar ni pešala, Ressel je izumil še mnogo koristnih in važnih rečij. Tako je dobil l. 1821. patent za izumitev, s katero se kolesa, vijáki, vretena itd. ne obdrgnejo prehitro in jih ni treba mazati ne z oljem ne z drugim mazilom; leta 1826. so mu dali privilegij za novo ladijo, katera se pelje z vodno silo proti tekoči vodi; leta 1829. so naredili na Resselov nasvet parni mlin v Trstu, in t. l. je prejel patent na iznajdbo, s katero se iztiskujejo barve iz rastlin in gnetó v kepe; leta 1842. je izumil stiskalnico (torkljo) z vijakom brez maternice za stiskanje olja in rastlin. Cesarska kresija v Paznu ga je za to obdarila in pohvalila; leta 1843. je izumil nov mlin na veter; leta 1851. je izumil nove topniške lafete za ladije; leta 1852. pa parobrode z vijakom brez krmila, t. j.: vijak, ki goni parobrod, rabi se tudi za krmilo; leta 1854. je izumil kemijsko pripravo, ki obvaruje les mnogo let črvojedine. Toda čemu bi našteval še dalje Resselove iznajdbe! Skoro vsako leto je izumil kako koristno in važno pripravo. To priča o njegovi izredni nadarjenosti in bistrumnosti. (Konec.)

Na jutrovem.

(Potopisne in narodopisne črtice. — Spisal dr. Fr. L.)

Površina piramid je dandanes razdrapana in razdrta, nekdej je bila popolnoma gladka. Piramide so bile krite z oglajenim granitom. Dandanes je ta gladka površina ostala samo še drugi piramidi ob vrhu. Kakor poroča Herodot, bilo je na piramidi napisano, koliko so stale razne potreščine. Tudi znotraj so se našli napisi, ki so naznačevali kralja-začetnika stavbe.

Koga ne bi obhajale resne misli, ko se ozira zopet in zopet na to gromado!

Meni se je urivala posebno ta misel, da združene moči in vstrajnost vzmorejo vse. Če je tukaj že vladarjeva volja družila ljudi, da so delali in dovršili tako ogromno stavbo, kaj bi šele dovršila radovoljna vnema in gorečnost narodova za kak imeniten namen! — Žal, da se ljudje ne dadó združiti za vzvišene namene. — Potem sem mislil, kako bogata in močna je bila nekdej egiptovska dežela, da je mogla pogrešati toliko močij pri potrebnem poljskem

delu. Delavci pri piramidah niso drugim državljanom koristili prav nič, pač pa potrebovali mnogo živeža ter obleke. Jednako so zmučili in pokončali mnogo živine. Vendar je dežela prenašala tako huda bremena, ker je bila rodovitna. No — dejal sem si — oblike se menjavajo, stvar je pa ista tudi dandanes. Ali ni prav tako z našimi ogromnimi vojskami, ki ne delujejo ne na polju, ne v obrtih, ne v znanostih, nakladajo pa državam velikanske stroške? Naposled me je navdajalo nekako veselje, da se nahaja vsaj nekaj pomnikov, ki so se ohranili iz najstarejše zgodovinske dôle. Nekateri vladarji so poskušali raznesti piramide in porabiti skale za zidanje. Sultan Melik - el - Kamil (1218—1238) n. pr. je hotel razdreti najmanjšo izmed naših treh piramid. Ko je dal delati več mesecev, videl je, da ni uspeha. Drugi so prodirali v notranjščino in pri tem neizrekljivo trudili delavce ter potrosili mnogo denarja. Dosegli so pa jako malo. Poslednjič je namerjal v začetku tega stoletja Mehemed Ali razdreti piramide. Vendar so ga odvrnili od tega nespametnega namena, ki bi ga bil morda pozneje sam popustil. Tako bodo pač tri velike gizejske piramide še stale in stale do poznih prihodnjih let in morebiti gledale še vstajajoče mnogoštevilne prebivalce egiptovske, katere bo klical glas trobente k poslednji sodbi.

Nič manj imeniten ni neki drug star spomenik, ki je tu ob robu puščave: s f i n g a. Beseda «sfinks» pomeni v grškem bajeslovju bitje, ki ima levovo telo in žensko glavo. Znana je zlasti sfinks ali sfinga v Ojdipovi zgodovini. Bil je pošastno bitje, ki je dajalo vsakemu zastavico. Kdor je ni uganil, tega je požrlo. V grškem bajeslovju se nam kaže to bitje z ženskim obrazom, torej je res sfinga; a velikanska podoba, ki

je blizu piramid, ima moško lice, in je imela nekdanj brado, ki je sedaj odbita. Potemtakem bi jo imeli za moškega sfinksa. Toda ker smo bolj vajeni sfinge, imenujmo tudi to podobo sfingo.

Od piramid krenemo proti jugu in prekoračimo peščene gričke, gremo mimo treh majhnih piramid in pridemo kmalu do nižave. Precèj nizko pod nami je nenavaden spominek, velikanska polživalska podoba. Zavijemo proti vshodu, da pridemo na sprednjo stran, zakaj podoba gleda proti jutru. Tu stojimo pred orjaškim polživalskim in polčloveškim kipom, ki se dviga sredi peščene globine 20 m visoko. Veter je nanesel peska okrog in okrog, zato se ne vidi prav lahko vsa podoba, zlasti ne od zadaj. Vendar se ločijo prav dobro spredaj noge, katere ima pred seboj, kakor sedeč lev. Nad nogami se prostira orjaški trup, na katerem je človeška glava. Pozna se obraz z nosom, ušesi in usti prav dobro, dasitudi je že jako poškodovan; nos je skoro ves odkrušen, ker so nekdanj vojaki vanj streljali za vajo. Ta orjak meri od repa do sprednjega konca nog 50 m. Obraz je širok 4 m, samo uho je dolgo 1,37 m. Ne morem povedati, kako čudno mi je delo, ko sem ogledoval ta spominek, ki je res kakor velika uganka med puščavo in rodovitno dolino.

Sfinga je starejša kakor so piramide. Kakor te, tako je tudi ona vekovit pomnik staroegipčanske vere. Sfinga gleda proti jutru, proti vshajajočemu solncu, proti svetlobi in tako pozdravlja dan — vir našega življenja in veselja. Veličastni grobovi — piramide, poleg njih podoba sfinge, ki oznanjuje svetlobo in vstajenje: to je prelepa misel, izražena s tako velikanskimi spomeniki. Zares veličastna je starodavnost in veličastne so resnice, ki jih oznanjuje nam, poznim potomcem.

Že pred sfingo so našli prvi preiskovalci nekak tempelj. To je znamenje, da je bil starim Egipčanom ta kraj posvečen kraj. A pravo svetišče je bilo nekoliko proti jugovshodu, kjer se še dandanes vidijo ostanki. Gre se s peščenih gričkov v nižavo, potem po stopnicah do nekake sobane, dalje do močnih stebrov iz granita, ki so med seboj urejeni v vrstah in so bili nekdam pač za stebrovje raznih dvoran in hodnikov. Ni mi sedaj natančno v spominu, kakšni so ti stebri in koliko jih je. To vem, da se mi je zdelo tukaj nekam čudno. Čemu so bile te dvorane, kaj so bile one votline, ki so v nekem hodniku? Morebiti je bilo tukaj tudi pokopališče.

Res znamenito je, kakšno skrb so imeli stari Egipčani za mrličje. Ali naj bi se tudi sedanji rod ne učil prav za potrebo spoštovanja do mrličev?

Solnce je prigrevalo prav krepko. Gorkota se čuti na peščenih tleh močneje, kakor na travi. Misliti je bilo treba na južino in pa na bivališče. K piramidam pa so neprestano dohajali ljudje. Nekateri so se dali vleči nanje, drugi so jih ogledovali, tretji so se zabavali v hladnem gostišču rajši, kakor premišljevali te starodavne stvari. — Domov gredoč nisem mnogo govoril, pa tudi misliti nisem mogel veliko. Piramide so mi stale vedno pred očmi. Mnogokrat sem se tudi ozrl in jih ogledoval, ko so se manjšale, čim dalje sem bil od njih. — Da se je potovanje k piramidam pri-

jetno, nekako pesniško končalo, srečala naju je blizu Nilovega mostú mlada zamorka. Bila je lepo oblečena, pa majhne postave. Tik naju se ustavi, in že sem bil radoveden, kaj nama hoče zanimivega povedati. A meni ni imela povedati ničesar, pač pa mojemu spremljevalcu. Menila sta se tako po domače, ne vem, v kakšnem jeziku, kakor pri nas dva znanca, ko se srečata. Posebno zamorka se je vèdla tako preprosto in neprisiljeno, da se mi je to čudno zdelo v mohamedanski deželi, v deželi ženskega robstva. Naposled se prijazno poslovita in zamorka odide po svoji poti. Bil sem radoveden, od kodi pozna spremljevalec to osebo. A uganka se mi je kaj lepo razvozlala, ko mi pové, da je deklica zamorka iz naselbine škofa Sogara in da se dobro poznata. Torej krščanska zamorska deklica! Kaj stori iz človeka vera! Kako odurno je vedenje mohamedancev: krščanska vzgoja pa je storila, da so ti zamorci nam povsem jednaki.

Naposled se mi je pokazal še drug prizor, ki mi je bil prav všeč. Od daleč zagledam dva duhovnika, ki sta prav po domače jahala svoja brdka osliča. Kmalu spoznam, da je bil jeden izmed njiju škof Sogaro. Nasmehnil sem se prav veselo in spoštljivo pozdravil vrlega gospoda na tako veličastnem mestu. Tako nekako je nekdam sam naš Zveličar jahal — celó, na najslavnejši dan v svojem zemskem življenju, ko so ga v Jeruzalemu sprejeli kot kralja. (Dalje.)

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

Kmetijsko gospodarstvo. Učna knjiga za kmetijske šole, ob jednem priročna knjiga za praktične gospodarje. Spisal Viljem Rohman, pristav deželne vinarske, sadjarske in poljedelske šole na Grmu. Celje. Tiskal in založil Dragotin Hribar. 8°. Str. 129. Cena 50 kr.,

po pošti 55 kr. — Kdor prebere to knjigo, vidi, da je bila potrebna. Imamo sicer nekaj knjig o kmetijstvu in gospodarstvu, pa niso celotne, še manj za šolsko rabo. Ta je pa kratka, umevna in popolna. Tudi med našimi kmeti bi se udomačila, ko bi ne bila za njih boren žep predraga; dandanes mora kmet dvakrat premisliti, predno izdá belič. Prav o umnem in uspešnem

Studenee spremljamo solzâ,
 Ki lice kmetu je omakal,
 In Kacijanarja, moža,
 Ki je sovražno kri pretakal.
 On, strah in groza turških trum,
 Napadnike je često zdrobil;
 Naposled njega ugonobil
 Drugóv je čert, vladarjev sum.

Gomilo kopal je Turčin
 Očetov domu, dedov nadam,
 A vstajal je za sinom sin:
 Andrej Turjačan, Ravbar Adam,
 Jošt Turen za teptani rod.
 Pogasil turškemu je blisku
 Požrešni ogenj boj pri Sisku,
 Pomagal v njem je sam Gospod.

Minulost davno, burni čas,
 Ki v dóme zrl je našim dedom,
 Dejanja njih, prirode kras
 Ti našim si odprl pogledom,
 Ki dvesto let-počivaš zdaj.
 V bogastvu duševnem, ne gmótnem,
 Pa v delu brez prestanka pôtnem
 S častjo ovenčal naš si kraj.

Slavimo vrednega sinú,
 Ljubezni se čudimo nežni,
 Ki jo gojil je do rodú!
 Ob slavju kličimo hvaležni
 Rojakov mu slovenskih zbor:
 Bil vitez nisi le po krvi,
 Po duhu si nam vitez prvi,
 Na veke slavni Valvazor!

Anton Medved.

Na jutrovem.

(Potopisne in narodopisne črtice. — Spisal dr. Fr. L.)

IX. Nekaj kajirske lepote.

Da sem v Kajiri videl marsikatero znamenitost, da sem urno prehodil razne dele mesta, da sem slišal o nekaterih stvaréh, katere opisujem v teh sestavkih, za to sem dolžan dokaj zahvale vrlemu gospodu o. Frančišku Geyerju in njegovim sobratom. Imenovani mož je Ljubljčanom znan, ker je bil pred poltretjim letom tukaj z zamorskim duhovnikom o. Danijelom in imel tudi govore o afričanskih razmerah. Na gladkem licu se mu pozna še mladost, star je kakih 33 let; kostanjeva brada, dolgi, svetli lasje iste barve, zvonki glas — vse to je na možu jako prijetno in prikupljivo. Po rodu je Bavarec. Bil je živahen dijak, na monakovskem vseučilišču je živel burno dijaško življenje, bil je med tovariši lep mladenič, vedóželjen, hrepeneč po blagih vzorih in vzvišenih delih. Kar začuti v sebi nepremagljiv nagib, da bi se posvetil misionstvu; klical ga je glas božji. Šel je

v Verono in se tu pripravljaj za delovanje v srednji Afriki. Mož ima tak značaj, kakoršnega nam opisuje življenjepisec Knobleharjev. Zna izvrstno precejšnje število jezikov, posebno govori tudi gladko arabski, pred vsem pa ga zanimajo narodi po navadah in lastnostih svojih. Kako me je zanimalo, da hoče čim najbolje spoznavati človeško naravo! Jednako teženje in prizadevanje hitro združi ljudi, in tako sva se tudi midva imela vedno mnogo pomeniti. Njegov predstojnik ga jako ceni, in kadar odpotuje škof Sogaro, namestuje ga o. Geyer. Prepotoval je Egipet, nekoliko Sudana in puščave; vstrajnost in neustrašenost ga bodeta pač spremljevala še mnogokrat proti jugu.

Vedno vesel in prijazen je jahal z menoj na junaku osliču in me vodil najpreje na najlepši kraj v Kajiri, na citadelo — po domače bi rekli: grad — ali k alabasterni džamiji. Ta kraj je na jutrovi strani mesta, kjer se svet vzdiguje in se polagoma dvigne

do mokattamskega hribovja. Treba je zato prehoditi dokaj ulic, predno zaviješ v lepo ulico, na dohod k svetovnoznani džamiji, kjer je hkrati trdnjava kajirska. Egiptovski vojaki in straže, katere srečavaš, ne motijo te nič; mimo močnih utrdeb prispeš na gladko, okrog in okrog obzidano planoto, na kateri je egiptovsko čudo — alabasterna ali Mehemed-Alijeva džamija. Ptujec gleda sem in tje: sedaj krasno stavbo, sedaj mesto, ki se prostira pred njegovimi nogami. Velike kose je treba slastno požirati; tudi jaz sem požiral ta prizor, a opisavati ga morem samo po lepem in lahkem redu. In ta mi vелеva, da opišem najprej divni razgled raz to planoto.

Nikakor ne trdim, da je pogled na Kajiro najlepši, ki pride slovenskemu potniku pred oči, — saj je vajen v domovini prelepih prizorov: toda nepričakovano, nenavadno, čudno je vse, kar se vidi, in zato sem tudi jaz obstal ob robu te planote in zrl, zrl v nižino. Veliko, polmilijonsko mesto se prostira pred teboj. Kamor pogledaš, nudi se ti kaj znamenitega, kar bi rad natančno videl, a zopet ti oko sili kar nehoté naprej. Res je krasen pogled na Rim z Janikula, res je veličasten pogled na Dunaj s Kahlenberga, toda takih razlik, tega — dejal bi — pisanega mestnega lišpa ne vidiš drugodi. Spodaj, naravnost pred teboj je množina navadnih hiš, s planimi strehami, velikimi okni in raznimi zidanimi. Med hišami pa se dvigajo veličastne džamije z mogočnimi kupolami in vitkimi, pa tudi členovitimi minareti ali stolpi. Med vsemi džamijami se odlikuje najbolj Hasanova z dvema stolpoma in veliko kupolo v sredi; stoji precéj proti južni strani. Tudi stolpe nekaterih krščanskih cerkvá zapaziš kmalu.

Na severno stran ne moreš pregledati mesta, tem bolje pa na zapad in jug. Najrajši pogledaš proti zapadu, kjer molé tam za mestom in za rjavim Nilom v višavo tri piramide. Ne veš, ali bi preje opazoval jasno in žarno nebo, ki se naslanja na puščavo, ali nenavadno prirodo, ali širno mesto, ali starodavne zidane velikane — piramide. Tudi na jugu obstaja oko nad zanimivim prizorom, nad «Staro Kajiro», to je južnim dolgim kosom mesta, in nad bujno ravnino, ki se razteza ob Nilu med mestom in zapadno puščavo. Proti jutru je neprijazno mokattamsko gorovje, gola, stopnjevita, kamenita puščava.

Vsak umen potovalec vé, da se tak razgled nikakor ne dá popolnoma opisati, ali vsaj toliko, da bi si čitatelj razne predmete predočil resnično. Zato se tudi jaz nečem dalje truditi s tem opisovanjem, ampak povem nekoliko o citadeli sami, da tem lože umemo nekaj besedij o njeni glavni zgradbi. Utrdbo na tem mestu je prvi napravil sultan Saladin v 12. stoletju. Rabil je kamenje iz malih piramid in drugih starih ostankov. Tukaj so stolovali egiptovski sultani in razni njegovi gospodarji. Mnogo so prezidavali v novejšem času, zato imajo tukajšnja poslopja novejše lice. L. 1823. se je namreč vnela velika zaloga smodnika, in razdejala skoro vse zgradbe. Tedaj se je povzdignila oblast in moč Mehemed-Alijeva in se pokazala tudi v tem, da so nastale na citadeli krasne zgradbe, posebno še prelepa alabasterna džamija, ki se po njem imenuje tudi Mehemed-Alijeva džamija. Dandanes je citadela utrdba le na videz. Tudi nima namena, da bi branila mesto sovražnika. Od južno-zapadne strani je sicer huda strmina, a bolj s severa se lahko pripelješ z vozom do glavnega vhoda. Tu stoji

vedno veliko kočij, in prostor ob vhodu je podoben trgu.

Na planoti te višine so palače za podkralja, urade, livarna topov: a jaz si jih nisem ogledal. Zanimala me je le glavna stavba, že večkrat imenovana molitvenica. Imenuje se alabasterna, ker je na zunanji strani vsa obdelana ali obložena z alabastrom. Bila je izprva popolnoma bela in svetla, a sedaj je že precěj otemnela, tudi se zunanja obleka semtertje kruši. Vendar te močno poprime prvi pogled na to veličastvo, ki ti sije s svetlega kamenja, z ugodne oblike, z vitkih stolpov, z obširnih in visokih kupol, skratka z vse velike stavbe. Potovalci pišejo, kako jih je očaral prvi pogled na to krasoto; tudi jaz sem stopal z nekim strahom bliže in strmeč zrl na velikanski obseg zunanjega zidovja in na oba vitka minareta, ki kipita v nebo kakor dve topoli. Skoro sem rekel sam sebi: «Da, tudi jutrovci znajo graditi», a spomnil sem se, da te stavbe ni načrtal in izdelal jutrovec, ampak Lah. Stavbar je povzel načrt po najlepših delih jutrovskih in sestavil to džamijo. Kako bi jo sodil umetnostno, ne vem: čital sem hvalo, pa tudi nekako prezirajočo sodbo o njej. Potemtakem je najbolje, da je ne presojam. Reči pa vendar smem, da mi je bila jako všeč. Kakor druge velike džamije, tako ima tudi ta prostorno dvorišče, beli stebri se vrsté okrog in okrog, trije vodnjaki v sredi vabijo jutrovca, naj se umije, predno stopi v svetišče.

Res čarobna je notranjščina štirivoglate džamije same. Treba je bilo na noge natakiniti opanke, predno si vstopil vanjo, toda za to se ne zmeniš, ko gledaš krasoto bodisi notranjih sten, mnogih preprog, velikanskih lestencev ali lustrov, pisanih oken, bodisi orjaško

višino kupol, ki se vspenjajo nad teboj. Takih lestencev nisem videl še nikjer; velike steklene krogle so bile razrejene v tako širnih kolobarjih, da so skoro zastavljale pogled proti stropu. Zares lepa molitvenica; mohamedan se je lahko veseli in mislim, da je dovolj ponosen nanjo. Vsaj to se vidi v kretanju in gibanju moslimov, ki hodijo po teh prostorih ali pa molijo.

Džamija ni stara. Zidati jo je začel slavni Mehemed-Ali sam in hotel v njej počivati po smrti; dokončali pa so jo leta 1857. Mehemed-Ali res počiva v njej: na desni strani v stranskem hramu je njegov grob. Hram je odločen od džamije s pozlačeno pregrajo, rakva je pokrita z rdečim baržunom in dragimi zavoji.

Mohamedanski vodnik je hodil z nama po vseh prostorih in razkazoval razne dele in tudi zgodovinske spomenike. Glavna stvar v vsaki mohamedanski molitvenici je 'kibla', to je nekaka votlina — okno bi rekli pri nas —, kjer opravlja kak veljak molitev, in kamor so obrnjeni vsi drugi pobožni molilci. Tukaj v alabasterni džamiji je 'kibla' prav neznaťna, preprosta. Na desni je kazal spremljevalec prižnico, kakor bi rekli mi po svojih nazorih. Do nje se gre po lepih stopnicah. Tukaj molijo, pa menda tudi nagovarjajo zbrano množico; tako je rekel najin vodnik. O — kako bi se dalo tu govoriti, na tem krasnem prostoru govoriti o večni večlovečeni resnici, govoriti zaslepljenim mohamedanom! Kdo vé, kdaj pride ta čas! Res, zaslepljenim mohamedanom: v džamiji sem ves čas pazno gledal derviša, ki je sedeč na tleh glasno čital in premetaval liste koranove. Pri tem poslu pa se je dosti krepko zibal sem in tje z zgornjim delom telesa. Zvrtelo bi se mi v glavi, ko bi tako počenjal,

če tudi le malo časa; mohamedanci pa imajo vseskozi pri čitanju svete knjige to navado, kakor sem pozneje še večkrat videl.

Gredeč iz džamije sem se vedno oziral nazaj, čudil se lepemu, gladkemu tlaku na dvorišču, gledal, kako so se umivali pri umivališču, občudoval velik stolp z uro — posebnost te džamije —,

prišedši ven pa sva oba zaklicala slovo zahajajočemu solncu. Tako plameneče, s tako močnim žarenjem ne zahaja pri nas solnce, kakor zahaja nad puščavo za piramidami. Mesto svetlika v raznih barvah, pa kmalu je objame mrak, ki trpi tam le malo časa, in noč zagrne lepe prizore.

(Dalje.)

Slovstvo.

HRVAŠKO SLOVSTVO.

Knjige «Maticе Hrvatske» za l. 1892.

F. M. A. Mignet. *Poviest francuzke revolucije. Od godine 1789. do godine 1815. Preveo, pripomenkom i kazalom popratio Ivan Rabar. Zagreb. Naklada «Maticе Hrvatske». 1892.* Knjižarska cena gl. 2:50. Str. XXII + 394. 8°. — Med letošnjimi matičnimi knjigami nas je ta najbolj iznenadila. «Matica» je pretrgala red v svojih zgodovinskih knjigah ter posegnila v najnovejši čas, da bi tako — kakor beremo v uvodu — ustregla mnogim svojim udom. — Ker sega Mignetovo delo le do prvega pariškega mira leta 1814., vendar je pa v ozki zvezi z revolucijo tudi Napoleonova vrnitev iz Elbe, njegovi zadnji boji in dunajski kongres, zato je prestavljavec sam dodal nekoliko strani (338 do 343). Istotako je v začetku knjige kratko naskikal politične razmere v Evropi ob času francoske prekucije. — Mignet si je s to knjigo pridobil veliko slavo, francoska akademija ga je prav zaradi tega dela sprejela med svoje «nemrle», a prestavljeno je na vse večje evropske jezike (tudi na češki). V resnici se ne morejo oporekati velike prednosti temu delu. Neštevilni dogodki in izpremembe se vrsté neprisljeno, naravno in pregledno; ogromna tvarina, katero podaje prekucija, obdelana je kratko in jedrnato, sicer le v glavnih potezah, vendar zanimivo, mično in gladko, kakor zna pisati le Francoz. S te strani moremo le hvaliti Mignetovo zgodovino francoske revolucije. — Z druge strani pa ima to slavljeno delo znatne hibe. V uvodu matičnega izdanja se sicer hvali Mignetova nepristranost in obzirnost v raznih vprašanjih, zlasti v verskih, vendar ko smo brali delo, nismo se mogli o tem prepričati, marveč nam se je delo kazalo kot umetalno sestavljeno proslavljanje revolucije. Pisatelj ne more prikrivati svoje osebne navdušenosti za republikansko-prekucijska načela; z lepimi besedami povzdiguje dobre in lepe njene strani, o slabih pa molči ali jih pa pripisuje drugim vzrokom, največ njenim

nasprotnikom. Mignet je bil navdušen pristaš republikanske stranke pod Ludovikom XVIII. in Karolom X., ter je urejal celó prekucijske časnike: v tem času je sestavil tudi zgodovino revolucije, seveda z republikanskega stališča. Tudi versko-cerkvena vprašanja razmotruje z racionalističnega stališča. Civilna konstitucija duhovščine ne sega po njegovih mislih niti najmanje v nauk in cerkveno bogoslužje (str. 70 in 78 hrv. prev.), dasi je ta konstitucija zavrgla vrhovno papeževo oblast ter iz duhovnikov napravila državne uradnike. Dalje trdi, da je revolucija hotela obnoviti starinsko cerkveno urejenje in prvotno čistost vere (stran 71). Revolucionarji in slobodni zidarji naj bi obnovili čistost vere in bogoslužja! — Po njegovih mislih to ni bilo delo filozofov, ampak strogih kristijanov, ki so hoteli, da bi bogoslužje imelo svoje oporišče v ustavi ter da bi z ustavo vred služilo državi na korist (na isti str.). Mignetovim «strogim kristijanom» je država zadnji in najvišji smoter! Francoska duhovščina je ugovarjala proti zaplenitvi cerkvenega imetka in se odločno upirala civilni konstituciji. Mignet jo zato hudo graja, da je iz sebičnosti in podlega kruhoborstva postala sovražnica revolucije (str. 68, 69, 70). Pod plaščem vere, pravi, so duhovniki iskali svojo lastno korist, dražili ljudstvo proti narodni skupščini, napadali revolucijo na prižnici in v spovednici ter netili nemire in vstaje. Pri tem je pa pozabil povedati, kakšno korist so imeli od tega uporni duhovniki: mnogi so morali zapustiti domovino, na stotine jih je ječalo po temnicah, premnogi so našli smrt pod gilotinami, dočim so oni, ki so prisegli na ustavo in ki so znali obračati plašč po vetru, mirno uživali svoje dohodke. Kje je torej kruhoborstvo in sebičnost? Verski fanatiki so bili krivi, da so se v skupščini vzdigovali brezverci (str. 79). — Mignet kot republikanec seveda ni prijazen Napoleonu, vendar pa opravičuje njegovo ravnanje z drugimi narodi, zlasti ga slavi kot rešitelja in nositelja kulture na Španskem. Takrat, ko se je vse treslo pred mogočnim Napoleonom, osupnili so hrabri Španci s svojim junaštvom

v župnijski cerkvi trije ubrani zvonovi. Zdi se res, kakor bi bila doma. Ni čudo: A. Samassa v Ljubljani je vlil bronu ono soglasje. Nedelja je; služba božja bode v župni cerkvi; glej, gospod župnik hiti ravnokar iz svojega dvorca v zakristijo. Oglejva si mimogredé zahodni del mesta, potem pa za njim v cerkev, da vidiva, kako svetkuje nedeljo katoliški Bošnjak! Ker sva svojo pobožnost že opravila zjutraj v jezuitovski cerkvi, nič ne dé, če tudi nekoliko zamudiva.

Ob turškem «groblju» bitiva niže in niže po stezi, kmalu sva na cesti pri jezuitovskem letovišču. Nekoliko niže, glej, ravno sredi ceste je voda predrila leseno cev, — vre ti sedaj po vsej cesti; a le dalje, nekoliko naju bode ohladila hladna tekočina, saj nama je vroče. V mestu sva. Pa kaj ta napis: «Pivovarna travnička»? Ni velika, a v njej vari neki Madjar prav vkusno pivo. Vsak jedno kupico hitro izpijeva, a sedaj v cerkev bosansko! Prerivši se skozi zakristijo, vidiva, da je gospod župnik dovršil svojo «propoved». Čula sva samo še oznanjenje, oziroma prošnjo, naj verni ljud kaj prinese, da se plača krstni kamen ter mu napravi dostojen pokrov.

Začne se darovanje. Cerkev je natlačena, polna seljakov, a tudi dokaj gospôde je pričujoče. Vidiš pa tu marsi-

kaj, česar ne nahajaš doma. Pri vseh je videti velika pobožnost, vsakdo pazi na duhovnika. Malo je klopj v cerkvi; v njih je samo gospôda. Pravi Bošnjak ne gre v klop, pa je tudi ne potrebuje: prinese namreč seboj «čilim»; ako ga nima, kar se dogaja zlasti pri sirotnih ženskah, ondi je dober platnen ali kakoršenkoli robec; razgrne ga, sede nanj, in to je sedaj zanj ves svet: nihče nima pravice do njega. Na «čilimu» med sveto daritvijo kleči, na njem se klanja s čelom do tál.

Glejmo, kako ti moli Bošnjak! Klečé razprostre roki kakor mašnik, sede, razprostre zopet roki, poklekne, skloni se. Vse vedenje kaže, da mu v srečveje istinita pobožnost. Ljudstvo večinom ne zna čitati, le nekateri, posebno mlajši, imajo knjižice. Ti ne počenjajo onega klanjanja — civilizovani so. A videl sem vendar klanjati se na «čilimu» prav imovite, bogate, celó «evropsko» oblečene. Pri nas bi bilo smešno, a v Bosni mi je ugajalo.

Prepričala sva se, da ima tudi Travnik marsikaj lepega. Gradí se malo razven tega, kar sem že omenil; večinom je še pravo «turško» mesto. Železnica, ki kmalu pridrdra, prinese drugačne razmere, in mestece bode gotovo središče za znamenite izlete popotnikom našim in «bosanskim». (Dalje.)

Na jutrovem.

(Potopisne in narodopisne črtice. — Spisal dr. Fr. L.)

(Dalje.)

Kajira ima tudi svoj mestni vrt, ki se imenuje Ezbekîje. V najživahnejšem delu mesta vabi domačine in ptujce, naj se razveseljujejo po lepih potih, med košatimi drevesi, poleg različnih južnih nasadov. Nekako sredi vrta je narujen mal griček, kamor prideš po stopnicah do mičnega razgleda. Močne sikomore ali divja figova drevesa imajo tam tako službo, kakor pri nas divji kostanji

ali pa lipe. Če je že pri nas poletna senca jako ljuba, koliko bolj šele tukaj! Zvečer igra na vrtu tudi godba in privabi mnogo občinstva.

Še več lepote se razgrinja potnikovim očem v velikem vrtu ali parku, ki se imenuje Šubra. Iz Kajire greš proti severu po lepem drevoredu, kjer srečavaš obilo ljudij, zlasti pa bogate kočije. Vrt Šubra je ob Nilu. Tu je bilo

najljubše bivališče Mehemed-Aliju, tu je tudi umrl. Dasi je sedaj pač marsikaj zanemarjeno, vendar se kaže nekdanja krasota v tukajšnjem gradu, ali kakor bi rekli s ptujim imenom, kijosku, v vodometih, v veliki kamenici, okrog katere je bogato stebrovje, v nasadih itd. Ko bi videl naš ubožni kmet take reči, vzdihnil bi: «O koliko denarja se je tukaj potrosilo!» Ko hodiš tu sem in tje, veseli te vendar tak mali «raj», če le moreš pozabiti krvavega davka, iz katerega je vzrastla in se ohranja ta lepota.

V gradiču nisem bil. Slišal sem, da je bil nekdanj čudovito krasen in bogato opravljen, kakor si le more izmisliti neutrudljiva jutrovska domišljija. Marmor, alabaster, zlato, žida itd., vse izrezljano in umetelno obloženo, vse urejeno za brezmejno razkošje —: to je neki površno zrisana slika tega kraljevskega bivališča.

Dasi je Šubra dokaj daleč zunaj mesta, vendar jo prištevam lepotam kajirskim. Sicer bi v Kajiri našli še druge vrtove, a vsaka nasadba, drevesnica, hladnica pač ni vredna opisa.

Na zapadni strani Kajire vidiš zopet pričo jutrovske razkošnosti: lepi grad Gezireh sredi vrtov in nasadov. Kakor v Šubri, tako je tudi tukaj opaziti le bolj nekdanji blišč; vrtovi so sicer še prijetni, veliki in zanimivi, a tudi zanemarjeni. Grad, prekrasni grad Gezireh je dandanes državna last. Umeva se samo ob sebi, da je treba dobiti vstopnico, ako hočeš ogledati si notranjščino gradú, kakor tudi dovolj bakšiša deliti na vse strani.

Bolj zanimivostim kakor lepotam prištevam otok Rôda na južni strani Kajire, ali bolje poleg Stare Kajire. Otok je podolgast, na obeh straneh mu teče Nil. Neki gradič te ne mika posebno,

bolj pa svetovnoznano Nilovo mero. Nil preplavlja leto za letom Egipet. Da je letina dobra, ne sme biti ne premalo, ne preveč preplavbe. Tudi se ravnajo razni odvodniki ali jarki po tem, koliko je vode. Zato je tukaj na otoku narejena že jako stara priprava, da kaže, kako visoko je narastla Nilova voda. Štirivoglata dolbina, lepo obzidana — kakor naši vodnjaki — ima v sredi steber z zaznamovano mero. Dolbina je pa v zvezi z reko, zato stoji tukaj voda tako visoko, kakor stoji v reki. Veliko veselje zavlada povsodi, kadar pové čuvaj, da je Nil narastel do 15 komolcev in nekaj čez; tedaj prekopljejo nasip, ki zapira mestni kanal in voda se razlije po njem.

Tukaj na otoku kažejo tudi kraj, kjer je kraljeva hči dala iz vode potegniti košarico z malim Mojzesom. Znamenit, vesel spomin!

V Kajiri je džamij ali molitvenic, kakor v Rimu cerkev. Obiskal sem jih nekoliko, a nisem si zapomnil vsch imen. Hasanova džamija ali Hosejnije je posebno znamenita. Ko sem bil v večji družbi v njej, bila je vsa polna mohamedanov, ki so po svoje molili in nas kristijane nevoljno gledali. Posebnostij pa tukaj nisem zapazil. O nekih ostankih dveh mohamedanskih «svetnikov» je komaj vredno, da bi govoril.

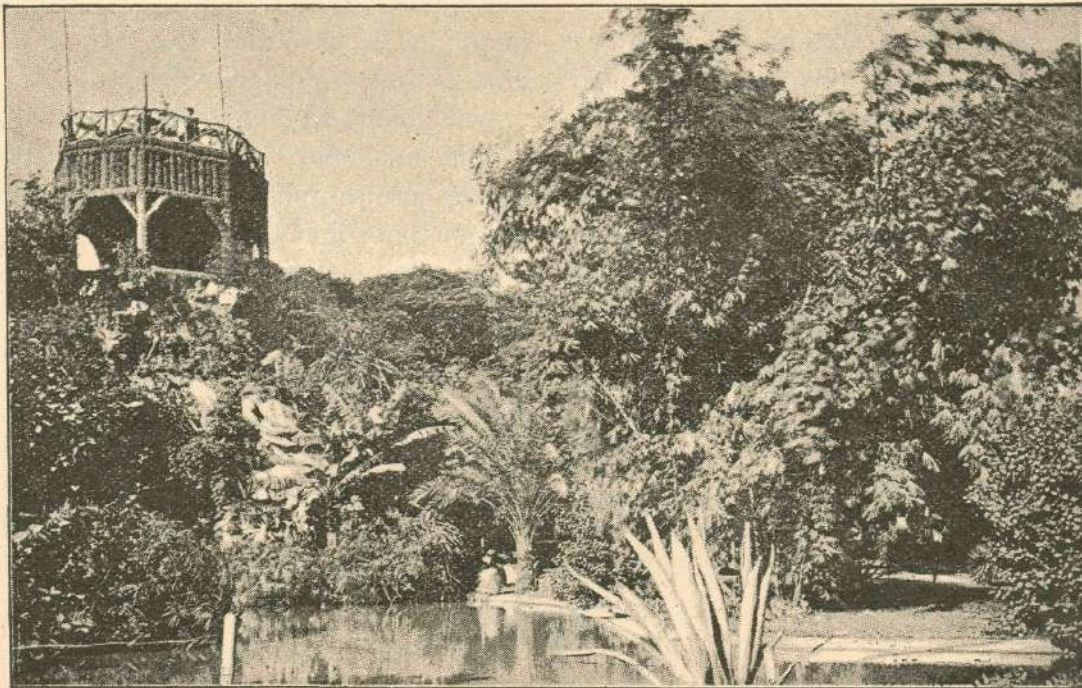
V Kajiri je dokaj lepih palač, pa te so zgrajene deloma po evropsko. Kar je prav jutrovskih, utegnejo biti lepe znotraj, zunaj navadno niso. V tem mestu je mnogo evropskih družin, mnogo ptujcev, ki si želé evropskih naprav. Tudi krščanskih dobrodelnih in verskih ustanov je mnogo, ki se smejo prištevati lepotam kajirskim. Med katoliškimi ustavi se odlikuje pač najbolj jezuitovski kolegij, velikanska zgradba, poleg katere so prav

za mojega tamošnjega bivanja dokončevali veliko cerkev. Jezuitovski pater sam je vodil zidanje. S kolegija je posebno lep in obširen razgled po kajirskem mestu.

O lepoti frančiškanskega samostana pač ni da bi govoril; cerkev frančiškanska — katoliška župna cerkev — ne zaostaja za vrstnicami jutrovskimi.

Ozrimo se sedaj še na jedno napravo, ki ni lepa sicer po vnanjščini, a je lepa

po namenu in uspehah. To je zamorska naselbina škofa Sogara v Geziri poleg Kajire. O tej smo čitali nekoliko že v lanskem letniku, kjer (str. 185) je bila tudi slika, ki nam kaže zamorke z redovnicami vred, in pa slika ustanovnika škofa Sogara. Naselbina je le malo proti severu oddaljena od poprej imenovanega gradú gezirskega. Greš do nje lahko čez Nilov most, ali pa stopiš v čoln in se daš prepeljati čez Nil: tu je

Pogled na vrt Ezbekije v Kajiri. (Po fotografiji Al. Beera.)

najkrajša pot. — Naselbina je na velikem zemljišču, ki obsega 55 hektarov. Poleg Nila zagledaš najprej veliko pripravo, s katero se namaka zemlja. Glavna stvar pri obdelovanju egiptovskih tál je namakanje. Ko sem si ogledoval to naselbino, napravljali so podlago za veliki parni stroj, ki sedaj že urno dviga vodo na potrebno višino. Dalje vidiš mnogo šotorov in za njimi razna zidana poslopja; šotori so bivališča zamorskih družin, zidana poslopja so namenjena

delu in nadzirajočemu osebstvu. — V gorkem podnebjju živi Arabec kakor zamorec jako rad v šotorih. V lepem redu se vrsti tukaj šotor za šotorom, napravljen trdno in po ondotni šegi zategneno ali podolgasto. Pred šotori vidiš zamorke ali pri domačem delu, ali pa z otroki v naročjih. Vidi se jim, da jih je vzgojila in oblačila krščanska olika, zakaj vedenje je dostojno in vljudno. Ne vem, koliko takih šotorov je. Vsaka družina ima svoj šotor. Za

samske zamorce in zamorke je poskrbljeno v posebnih napravah, kjer so pod nadzorstvom sester in pa misijonskih bratov.

Središče naselbine so delalnice in mala cerkev. V delalnicah se učé mladi zamorci rokodelstev, na polju pa obdelujejo rodovitna tla. Naselbina ima večše rokodelce, ki vodijo delo, kakor mizarje, kovače, čevljarje in dr.: vse se izdeluje, česar je treba za dom, in še več. Zamorci so sprefni za rokodelstvo. Glavne dohodke ima naselbina iz poljedelstva. Močnejši zamorci opravljajo na njivah vsa dela; kajpada so tudi tukaj ž njimi misijonski bratje, da jih vodijo. Dasi ima namreč zamorec bister um in spretnost za delo, vendar je po naravi jako len — tako so mi pravili tam. Ko bi ga ne priganjal nihče k delu, rajši bi stradal, kakor se trudil. Poleg tega so udani še drugim strastém, da ni kaj lahek posel ž njimi. Krščanska vera jih kroti, blaži, pa tudi uči delati.

Prostori za nadzorstvo, za misijonarje, so čisto preprosti. Tudi cerkev je borna.

Treba se je truditi za vsakdanje potrebe, treba boriti za kruh, torej ne more biti obilice ali potrate.

Po raznih potih prihajajo novi zamorci v to naselbino. Nekoliko se jih rodi in vzraste doma, nekatere odkupijo, drugi pa so ubežali krutim gospodarjem in našli srečno zavetje v krščanski naselbini. Otroke katoliških zamorcev krsté takoj po rojstvu, odrasle zamorce pa imajo v katehumenatu tako dolgo, da so trdni v veri in zanesljivi gledé na bodočnost. O takih zamorcih, ki pribežé v zavetje, slišal sem ganljive zgodbe.

Vse gibanje in delovanje nadzira duhovnik - misijonar, pa tudi misijonski škof Sogaro sam, kolikor le more. Zares lepa se sme imenovati ta naprava, le škoda, da ni še večja, in da ni takih naprav še več, mnogo več.

Malokatera pot me je tako razveselila in tako vnela za katoliško misijonsko delovanje, kakor pot v zamorsko naselbino v Geziri.

(Dalje.)

Koprivnik in koprivniška Vodnikova slavnost.

(Spisal J. Ažman.)

Bohinjska deželica slovi daleč po svetu zaradi prirodnih lepotij, ki privabljajo od leta do leta več ptujcev. In če še v nekaterih letih, kakor se govori, železnica pripiha v te oddaljene kraje, potem bode po letu ptujcev kar mrgolelo po Bohinju. Pa tudi res ne najdeš drugodi toliko in takih znamenitostij, kakor so tukaj na majhnem prostoru. Velikanske gore, izmed katerih se kakor kralj ponosno vzdiguje Triglav, obkro-

žujejo deželo, katero deli Babnagora v dve skoraj jednaki polovici, imenovani «zgornja in spodnja dolina». V tej se razprostira velika vas Bistrica ob potoku istega imena s krasno novo cerkvijo sv. Nikolaja, v oni pa mogočno kraljuje stara in veličastna cerkev svetega Martina v Srednji vasi. Zraven teh glavnih in župnijskih vasij so pa še po obeh dolinah raztresene mnoge vasice z ličnimi podružnimi cerkvami. Na zahodni

Na jutrovem.

(Potopisne in narodopisne črtice.
Spisal dr. Fr. L.)

(Dalje.)

X. Po znamenitih krajih.

Dasi mi je prijetno in sladko, ko se spominjam dogodkov in potov po Egiptu, vendar se sili vmes nekaka otožnost. Če si bil rad na kakem kraju, navdaja te klavernost, ko se ločiš — blizu tako, kakor se ti-toži po domu. Da, toži se mi po Egiptu in toži po sveti deželi, — zakaj bi to prikrival? — in vleče me tje čez morje, kakor ptice v jesenskem času. A ptice gredó lahko, jaz pa ne morem, ne smem. Tu čakam hude zime, katero bi prenašal mnogo lože — saj sem v mili domačiji, pri dragih svojcih, — ko bi ne bilo pri nas tudi trdih sre in v njih ledene zime. Našo milo,

milo domovino obrije tolikrat mrzla sapa notranje zime in pokonča najlepše stvari: vero in ljubezen. O, da bi popotovala tudi po naših krajih ona mila žena, ki je po pobožnem poročilu popotovala po Egiptu in bila prav blizu Kajire! O da bi se tudi pri nas obnovili oni čudeži, ki so se godili vpričo one žene in njenega čudovitega otroka! Kdo ni uganil, da mislim na Marijo in njeno božje dete?

Proti severovshodni strani Kajire je malo selo, ki se imenuje Matarijeh. Tu je nekoliko boljših, po evropsko zidanih hiš, tu je tudi letovišče kajirskih jezuitov z lepim vrtom in lepo lurško kapelo. A ta kraj ni znamenit zaradi teh hiš, marveč zaradi nekega bližnjega drevesa in studenca, ki se imenujeta Marijino drevo in Marijin studenec.

Dandanes ni treba iti peš, niti jež na ta znameniti kraj, marveč se pelješ po železnici do postaje istega imena. Z železnice se vidi vshodna puščava, pa tudi lepa ravna planjava. Vreme mi ni bilo prav ugodno, ko sem hodil todi; severni veter je zagrinjal nebo z meglico in zvečer delal prav občutljiv hlad, da je mojega tovariša kar zeblo. Od Kajire do Matarijeh je deset kilometrov, torej ni pot dolga. Kraj sam pa je vreden, da si ga ogledaš, bodisi zaradi zgodovinske važnosti, bodisi zaradi lepe prirode in bogate rasti, ki se razvija na polju. Zgodovinsko je kraj znamenit, ker je stalo tukaj staro egiptovsko mesto Onu ali On, ki se omenja v svetem pismu, in katero se je pozneje po grško imenovalo Heliopolis, to je solnčno mesto. Mesto je stalo tukaj že 2000 let pred Zveličarjem in imelo velik tempelj solnčnega boga Ra; zato se je zval ta tempelj Pe-Ra, t. j. Raova hiša. Neki spomenik pravi, da je Raov tempelj na novo sezidal kralj Amenemha I., začetnik dvanajste kraljevske rodbine ali di-

nastije. Poznejši kralji so to svetišče jako povečali in olepšali. Tako je imelo mesto za verne Egipčane posebno veljavo kot sveto mesto. Pred templjem sta stali dve dolgi, jednaki vrsti obeliskov ali šilastih stebrov, ki so bili rezani na štiri vogle. Po dva obeliska sta si bila vedno vstric. Kjer je bil tempelj, tam je bila seveda tudi duhovščina: v našem mestu je bila duhovščina jako imenitna in veljavna, ker je imela posebno slovečo in učeno šolo. Pečala se je z raznimi vedami, najbolj pa z računstvom, merstvom in zvezdoslovjem. Le-sem so se hodili učiti tudi modrijani drugih narodov, kakor Grka Pitagora in Platon. Ko je prišel zemljepisec Strabon v Heliopolis ob času Kristusovem, kazali so mu še hišo, kjer je bival Platon. Vse druge učene egipčanske šole so zatemnele, ko se je razširjala slava heliopolске šole.

A tudi to mesto je razpadlo, izginilo: le jeden spomin je ostal, in ta je slavni obelisk heliopolski, ki ga hodijo gledat s celega sveta. Saj je pa tudi res znamenit in častitljiv — 4000letni starec, ki še dandanes stoji cel in zdrav, kakor vekovit spomenik davne minulosti. Še pred 700 leti je stal njegov vsporednik ali tovariš zraven njega, dandanes pa ni za njim sledú. Mnoge obeliske so razvlekli že v starih časih od tukaj na razne strani, kakor v Aleksandrijo, Rim in drugam.

Bolj me navdaja spoštovanje do obeliska sedaj, kakor takrat, ko sem bil pred njim. Kako bi pa bil tudi zbral vse svoje pametne misli, ko naju je obšipala vsakovrstna mladež in zahtevala bakšiš? No, vsaj obeliskovo zunanost sem si vtisnil dobro v spomin in ga tudi približno zmeril. Zares lep je še vedno, izdelan iz jedne granitne klade; na vseh štirih stranéh so hijeroglifski

napisi, a mrčes nareja v jamicah in okrog njih svoja gnezda, da se ne more povsodi razločiti zarez. Od podstava do vrha meri spomenik nad 20 metrov; precejšen kos pa je v tleh. Tu se vidi prav jasno, kako se v Egiptu tla polagoma vzdigujejo — seveda, ker nanaša nanja Nil blata leto za letom. Hijeroglifov ne znam čitati; oni, ki jih znajo, pravijo, da je na vseh štirih straneh zapisano, kdo je postavil ta obelisk: imenoval se je kralj *Usortesen* s pridevkom *Raheper-Ka*, in je bil sin Amenemhe I. Starost 4000 let — je lepa starost. Ako ne podere obeliska kaka zdivjana drhal, stal bode še tisočletja.

Todi po lepem polju mimo ponosnega mesta je šla kmalu potem, ko je bil Egipet izgubil svoje kralje in bil že pod rimsko oblastjo, mala družina: mož in mlada žena z majhnim detetom. Prihajala je družina od daleč, z Judovskega, in iskala todi bivališča za nekaj časa. V Heliopolis, sedež malikovalstva, nista marala iti mož in žena; rajša sta šla naprej proti jugu. A trudnost je na večer premagala mlado ženo, da je želela ostati in počivati pod košatim drevesom. Pripravila je svojemu nebeško-zalemu otročiču posteljico, sama pa se je naslonila drevesu na deblo, ki je prostiralo široke in goste veje na vse strani: to je bilo kakor šotor za ptuja popotnika. Kdo bi popisal ljubeznivost in čisto lepoto mlade matere! Z veseljem je opazoval krepki in skrbni mož dete in mater, blagroval egiptovsko deželo, ki ima tako lepa košata drevesa, z žalostjo pa se spominjal svoje zapuščene, nesrečne domovine, katero tlači grozoviti kralj Herod in v kateri on sam z družino ni bil več varen. Z žalostjo se je pa tudi oziral na bližnje malikovalsko mesto Heliopolis, ki časti solnce, pozabivši Njega, ki je ustvaril vse, tudi solnce. — Ko tako

gleda proti mestu in opazuje velikanski tempelj, zasveti se dete tako nepopisljivo, močno in h krati prijetno in sladko, da je možu srce vstrepetalo od radosti. Svetloba se je širila dalje in dalje in se bližala že skoro mestu. Tu pa se je začulo od mesta sem grozno šumenje, pokanje in ropotanje, kakor bi se skale trgale, poslopja rušila, vmes pa hrumela velika množica. In ko je svetloba objela tudi ono plan, kjer je stalo mesto, ni videl več mesta: izginilo je, kakor se megla razprši v žarkih jutranjega solnca. Da, tako se je zgodilo v istini; solnčno mesto in svetišče se je razpršilo, ko je vzšla svetloba prave Kristusove vere.

Ko se spočije mati z ljubkim detetom, uteši mu lakoto in žejo na svojih prsih. Toda njo samo je mučila huda žeja. Ozirala se je okrog in njen mož je iskal na vse strani, da bi našel kak vodnjak. Ni ga bilo. A žena ni bila nevoljna. Smehljaje prime dete v roke, privzdigne je in je tako gorko poljubi, kakor bi hotela v ta poljub viliti vso materinsko svojo ljubezen. In solza veselja ji pride na trepalnico, pade na tla, iz tal pa pričurlja bistra vodica, kakor bi tudi zemlja potočila solzico veselja. Zajela je žena vodico, pila sama in pil je mož.

Ne smem dalje po svoje razpletati tega, kar nam pripoveduje mična pobožna pripovedka o Marijinem drevesu in studencu. Držimo se resnice in čistega poročila!

Četrť ure od obeliska proti jugu prideš do več dreves in do lesene ograje. Takoj vidiš, da je tukaj vrt. Vstopivši skozi vrata greš po stezici do one sikomore, pod katero je neki počivala devica Marija. Zaradi tega ima čudežno moč, da se ne posuši, in tako priča o njem, ki je bil nekđaj tukaj, namreč o Zveličarju sveta. Drevo je pač staro, nihče mu tudi

ne more obetati dolgega življenja. Ali je pa res iz Kristusovega časa, to je drugo vprašanje. Rekel bi, da tako staro ni. Vendar je pa lahko na istem mestu in iz iste korenine, kakor morda pravo Marijino drevo. — Nekoliko korakov od tega drevesa in sicer blizu vhoda na vrt vidiš pripravo za zaje-manje vode. To je Marijin studenec. Nikjer v bližini ne dobiš sladke vode; vsa je slana. Samo ta studenec, ki do-biva vodo iz tal, ponuja ljudem pitne vode. Meni se ni zdela sicer posebno dobra, a za one kraje je dobra tudi voda slabejša, nego je v naših histrih studen-cih. Kaj pravi pobožna pripovedka o tem studencu? Pravi, da je tukaj pila Ma-rija; zopet v drugi obliki veli, da je sveta Devica tukaj kopala svoje dete in prala njegove plenice: kamor je padla kapljica izžete vode, tam je pognal dišeči balzamovec. Zares je rasel nekaj todi balzamovec, ki je bil jako imeniten.

Legenda pripoveduje tudi, da so Ma-rijo preganjali. Malikovalski Egipčani so

jo hoteli zgrabiti, zaradi česar se je Ma-rija skrila v veliko drevesno deblo. Pajek je pa napredel gosto mrežo črez vhod, da je odvrnil preganjalce od nedolžne Device. Tu se vidi, kako nareja narod pripovedke povsodi po istem načinu. Tudi naše pripovedke razlagajo, da je pajek rešil marsikaterega nedolžnega in skritega preganjanca. Celó Arabec pri-poveduje, da je preroka Mohameda re-šila pajčevina, katero je v naglici na-predla pravoverná živalca.

Domačini imenujejo Marijin studenec «'Ain šems», t. j. solčni studenec. Vrt, kjer stoji drevo in teče ta studenec, po-daril je egiptovski podkralj ali kedive leta 1869. takratni francoski cesarici Ev-geniji.

Tako je kraj Matarijeh znamenit za potovalca in s prijetnimi spomini se vrača v mesto. Samo mimogredé ome-njam, da je v Matarijeh tudi naprava, kjer se umetno valé strusova ali nojeva jajca.

(Konec.)

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

Slovenska slovstvena čitanka za sedmi in osmi razred srednjih šol. Sestavil dr. Jakob Sket, c. kr. profesor. Cena 1 gld. 50 novč. Na Dunaju. V c. kr. zalogi šolskih knjig. 1893. — «Finis coronat opus» smemo pač zaklicati izda-jatelju slov. čitank, gosp. prof. dr. Sketu, preči-tavši to najobsežnejšo šolsko knjigo slovensko. Že s poprejšnjimi snopiči za I., II., III., IV. in V. + VI. razred nam je povzdignil čitanke slo-venske na tisto stopinjo, ki jo zavzemajo že iz-davna čitanke nemške: a s to poslednjo za sedmi in osmi razred nam je podal celo slovstveno zgodovino novoslovensko. Kako uboga so bila vsa dosedanja šolska «berila» slovenska — tudi Miklošičevo v novejši izdaji — proti tem či-tankam Sketovim, ki so res «cvetniki» pisme-nosti slovenske! Sedaj je učitelju slovenščine delo olajšano, sedaj se ljubega mu predmeta z

veseljem poloti, a sedaj bode zlasti težavni pouk v najvišjih dveh razredih mogel povoljno uspe-vati. Koliko je stalo truda soseb učitelja začet-nika, da je zbral in izbral pripravno slovstveno gradivo ter mu dal za šolo primerno obliko, a koliko je šlo spet v šoli časa v izgubo z nare-kovanjem in zapisovanjem takega predavanja, da ne govorimo še o drugih neprilikah! Seveda se je tu pa tam vsemu temu tudi izognilo, toda tam se tudi nič ni naučilo. Torej že to, da je ta knjiga sploh izšla taka in v tem obsegu — 411 strani! — razveselilo bode vsakoga, kdor je imel kdaj opraviti s slovenščino v najvišjih razredih.

Čitanka se deli po glavnih petih dōbah slo-venskega slovstva (po srednjeveški, protestantski, katoliški, preporodni, dōbi narodne prosvete) na pet oddelkov, t. j. berila 356 strani. Za tem sledi pa še 54 strani drobno tiskanih opomb vsako-vrstne, bodisi jezikoslovne, zgodovinske, slov-stvene in životopisne vsebine. Pohvaliti moramo

Na jutrovem.

(Potopisne in narodopisne črtice. — Spisal dr. Fr. L.)

(Konec.)

Krščanski potovalec gré jako rad pogledat tudi na drug znamenit kraj, v staro Kajiro, kjer je cerkev, nekdanje bivališče presvete Device. Stara Kajira je na južni strani mesta; bilo je prvotno mesto in ima starodavno častitljivo džamijo. Tukaj je koptovska cerkev, o kateri trdé, da je v njej bivala sveta družina. Da to ni res, ne more nihče dokazati, in zakaj da ni bilo prav tukaj? Poročilo je jako staro, torej tudi verjetno. Že v 6. stoletju, skoro gotovo še preje, je tukaj stala cerkev v spomin Matere Božje in bila jako lepa. L. 1195. so jo prenovili in imeli v lasti katoličani. Pozneje so jo dobili in jo tudi dandanes imajo v lasti razkolni Kopti. Cerkev je dvojna, zgornja in spodnja. Obe sta urejeni po grški šegi. Spodnja cerkev ima tri ladije in je dokaj prostorna. Za oltarjem kažejo kraj, kjer je stanovala sveta družina. Tu smejo tudi frančiškani kajirski opravljati daritev sv. maše. Kakšna je cerkev po vnanjščini, res ne vem. Otrók in drugih ljudij je bilo vse polno, ko sva prišla s tovarišem k cerkvi in iz cerkve, torej ni bilo prilike, da bi si jo bil ogledal. Tudi so druga poslopja tako blizu, da se cerkev le malo vidi.

Jako važno je, da se je ohranilo v Egiptu sporočilo, kje je bivala sveta družina. Še važneje se mi zdi, da imenujejo samo jeden kraj ali jedno cerkev Marijino bivališče. To je vsekako resnici jako ugodno. Ko bi si pridevalo več krajev to čast, takoj bi rekel: Izmišljotina je. Ni pa tako lahko razložiti, zakaj in kako si je ta kraj lastil čast, da je bivališče Marijino, ne da bi bili ugovarjali sosedni in drugi kraji. Če je bil

mali Zveličar res tukaj, potem smem reči, da sta skoro na istem kraju bivala Mojzes in Jezus.

Opisana kraja sta znamenita zaradi davnih dogodkov, naslednja dva pa zaradi prirodnih posebnostij. Od Kajire slabe tri ure proti jugovshodu se ponuja potniku nenavaden pojav — okameneli gozd. Arabec mu pravi: «djebel hašáb», gora lesa. Prav za prav sta dva okamenela gozda v puščavi na jutrovi strani od Kajire, toda potovalci obiskujejo zaradi bližine rajši manjšega. Kaj vidiš? Velika okamenela ležeča debla ali kose débela v pesku: seveda so dokaj sprhnela in razbita, toda lahko se spozna oblika drevesna. Mnogo odnesó bodisi potovalci, bodisi domačini za zgradbo palač.

Vsekako zanimivo bi bilo zvedeti, kakšen gozd je bil tukaj in kako je okamenel. A za to ne vedó še pravega odgovora. Pač se je mnogo premenilo v prirodi od tedaj, ko je bil tukaj še gozd, do danes, ko vidimo tu tudi skale in pustinjski pesek.

Po naših krajih silijo v poletnem času vsi bogatini v kopeli, če so bolni ali ne. Zdravniki kar «pošiljajo v kopel» svoje ljudi. Tudi Egipt ima svoje kopeli in sicer prav imenitne, ne daleč od Kajire. Pelješ se lahko z železnico proti jugu, da obišeš kopelišče Heluan. Ta kraj je prav v pustem kraju, res v puščavi na vshodni strani Egipta, od Kajire kakih šest ur (23 km.) proti jugu. A tu najdeš lepe zgradbe, krasne palače, prostoren trg, lopo za godbo, obširno poslopje za kopeli, velik hôtél, lekarno, menda celó gledišče — in lepo katoliško cerkev. Kopeli imajo gorko vodo (30° C), v kateri

je mnogo žvepla, bolje žveplenega vodika, kar pové obiskovalcu neprijeten duh. Priporočajo jih zoper razne bolezni, kakor revmatizem in kožne bolezni. Pa tudi kraj sam je neki jako zdrav, ker je zrak suh in čist, pa gorak; celó po zimi imajo 16° gorkote. V pozimskem času prihajajo semkaj ptujci s celega sveta. Tukaj biva tudi podkralj in mnogi egiptovski velikaši. Ker je tudi stalno v Heluanu precéj katoličanov (nad 400), zato imajo misijonarji za srednjo Afriko tukaj misijonsko postajo z lepo cerkvijo na glavnem trgu.

Cerkev je zidana prav po evropskem načinu; dovršili so jo l. 1889. in posvetili v čast sveti družini.

Tudi orglje je postavil sedanji njeni oskrbnik, Nemeč po rodu; zdele so se mi prav dobre in prijetnega glasú. Veselilo me je tudi, da je misijonar-predstojnik fotograf. Tu sem našel onega zamorskega duhovnika, p. Danijela, ki je Ljubljčanom znan in ki se je še z veseljem spominjal Ljubljane in njenih dobrih prebivalcev.

Kdo bi verjel, da so nekateri katoličani heluanski celó prav vneti in pobožni verniki! Vsako nedeljo je v cerkvi nad deset obhajancev. Misijonarji oskrbujejo tudi šolo in imajo za dečke (kakih petdeset) jako veščega zamorca iz Darfurja, ki govori več evropskih jezikov in igra tudi orglje v cerkvi. Za petdeset deklic so misijonske sestre, ki oskrbujejo tudi bolnišnico. Kakšni so dečki, videl sem lahko, ker jih je bilo okoli misijonišča vse polno. Dal sem jih zbrati in postaviti pod godbeno lopo: tu sem jih fotografiral, ter imam še sedaj to črto na sliki kot prijeten egiptovski spomin. Mimogredé opomnim, da je bival nekaj časa v Heluanu tudi moj dragi znanec, g. Alojzij Urban, mlad, bolehen štajerski duhovnik, ki je letos umrl v

Kajiri. Misijonarji v Heluanu so mu stregli prav skrbno, o čemer mi je sam pisal s prav hvaležnimi besedami.

V puščavi ni sladke vode. V Heluanu jo goni parni stroj iz Nila na bližnji grič, odkoder jo dobivajo v posamezne hiše in vodnjake. Voda dela v puščavi čudeže, t. j. najlepše rastlinstvo se razvija, kamor dojde mokrota; a hitro je tam peščenica, ko usahne voda. Po letu je todi precéj zapuščeno, ker je vročina prehuda in se ptujci rajši zabavajo v hladnejši Evropi.

Bogati pa bolehní Slovenci, ki bi želeli zimo prebiti v gorkem in zdravem kraju, izberejo si najlože Heluan. Če odrinejo v petek opoldne z ladijo iz Trsta, dospejo v četrtek že v Heluan.

Če naposled še povem, da si želi prednik te postaje obilno darov in podpore za svoje delo, povedal sem glavne stvari o tem znamenitem kraju.

Znamenitih krajev je še mnogo v Egiptu, bodisi v spodnjem ali severnem delu, kjer se mudimo, ali v zgornjem. A ker je prostora za naš opis jako malo, treba izbrati le kaj malega za sklep. Ko je prišel očak Jakop v Egipet, kamor ga je bil povabil njegov sin in kraljevski namestnik Jožef, naselil se je z obilno družino v deželi Gošen. Izraelci so bili živinorejci, ta kraj pa je imel dobre pašnike. Ta dežela je bila v severnem delu Egipta. Dandanašnji pač ni več taka, kakoršna je bila tedaj. Zagrnjil jo je deloma pesek ali pa poškodovala morska voda. Mislim, da ne daleč od te nekdanje dežele je še sedanje mesto, ležeče skoro sredi puščave ob znanem sueškem prekopu, Izmajlija. Naj o tem mestu povem kaj malega.

Mesto se imenuje po Izmajl-paši, ki je bil egiptovski podkralj takrat, ko so kopali (od 25. mal. travna leta 1859. do 16. listopada leta 1869.) sueški prekop.

Nastalo je zaradi prekopa samega in tudi dandanes je glavni sedež uradnikov in delavcev «kanalske družbe». Veliko ni, ker nima nad par tisoč prebivalcev. Toda lepo je urejeno in zato znamenito, ker je v istini ves ta kraj sama puščava; le voda, ki je napeljana od daljnega Nila, moči tla toliko, da raste tudi nekaj drevja in drugega rastlinstva. Ob vshodni strani mesta je nasajen cel gozdič temnih dreves, med katerimi je prijazno sprehajati se. Najlepši del je ob velikim jezeru «Timsâ», t. j. krokodilovem jezeru, ker so bili menda nekdanj tukaj krokodili. Na južni in na severni strani prehaja v jezero sueški prekop. Železnica gre tudi mimo iz Kajire proti Suecu. Zato je prav živahno v mestecu. Vse me je tukaj spominjalo prav živo, kaj more človek storiti, ako hoče. Zares preminjati zna celó zemeljsko lice. Veliki sueški prekop druží tukaj dvojno morje, srednje in

rdeče, dolgi prekop skozi puščavo proti Nilu pa dovaja sem pitno vodo. Okoli hiš so lepi vrtiči; snažnost je tukaj večja nego drugodi, ker je večina prebivalcev evropska; nad mestom pa vedno jasno nebo, ki se razpenja nad puščavo: vse to dela, da je Izmajlija za popotnika nekaj nenavadnega, kakor je bila tudi zame. Postal sem tukaj gredoč iz Kajire proti Port-Saidu in od todi naprej v Palestino. A to pot sem opisal že drugodi.

* * *

Za sklep pravim sedaj le to: Nisem poprej pričakoval, da me bode Egipet tako zadovoljil, kakor me je v istini. Zares vredno je potovati v to deželo starodavne omike in čudovite prirode. Zares nikakor niso preveliki stroški za vožnjo in niso prehude težave na potovanju gledé na to, kar potnik sam vidi in izkusi.

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

Knjige družbe sv. Mohorja.

Ker so knjige naše družbe neprimerno mnogokrat bolj razširjene, kakor je naš časopis, zato opuščamo v tem poročilu vse one stvari, katere povzame vsakdo lahko iz društvenih knjig, zlasti iz «Koledarja». Tudi o knjigah bomo govorili le toliko, kolikor utegne koristiti bralcem, da lahko in pravično sodijo o njih.

1. *Koledar družbe sv. Mohorja za navadno leto 1894.* 4°. Str. 160 + 112. — Vsakoletni «Družbin oglasnik» je res vreden, da ga pozorno bere vsak Slovenec. Zdi se mi, kakor bi se tu kazalo, kako bije žila našega slovstva. — Zabavni in poučni (ali drugi) del je letos posebno dobro založen. Nekateri spisi so zares hvalevredni po vsebini in obliki. V prvem spisu: «Spomenik ljubezni papeža Leona XIII. do Slovanov» ne vemo, ali bi bolj hvalili dobro misel, katera je pisatelju podala spis, ali pa lepo sliko, katero je oskrbel odbor. — «Slavo-

spev sveti stolici» ni sicer vrhunec umetnega pesništva, a misli so jako dobro izbrane in razvrščene. Zgodovinski spis «Ujetnik Napoleonov» s podobo papeža Pija VII. je tak, da bode zanimal vsakoga, tudi sovražnika svete cerkve. Pripovedovanje je tako živahno, da kar gledaš osebe in dogodke. V obliki sem opazil nekatere stvari, katerim nisem prijatelj, n. pr. «božanska» (mesto božja) veljava; «odvažnega» (m. odločnega) postopanja; «polazek» (m. vojna pot). — Pesem «Dekličina molitev» je lepa po mislih, toda 4. in 5. kitica se ne vjemata. Če napreduje deklica v čednosti, to ni «dar» Mariji, ampak dekličina dolžnost. — «Slovenci v Ameriki.» (Spisal Rev. Fr. S. Šušteršič). Ta spis je jako znamenit in utegne biti za marsikakega Slovenca važen. Da je pisatelj marsikaj pojasnil o Ameriki in slovenskih «Amerikancih», to spozna vsakdo, ki prečita spis; kako pa bode vplival na izseljevanje, o tem ne morem prav soditi. Vendar — tolažimo se s tem, da resnica ne more škoditi. Medvedova legenda: «Zakaj ni vode na Krasu» je dobro po-